

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

RŪTA ŽIEDELIENĖ

RUSIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO
MUITŲ SAJUGOS ĮTAKA KROVINIŲ SRAUTŲ
FORMAVIMUISI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc., dr. Alvydas Jablonskis

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

RUSIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO
MUITŲ SAJUNGOS ĮTAKA KROVINIŲ SRAUTŲ
FORMAVIMUISI

Muitinių administravimo magistro baigiamasis darbas

Muitinių administravimo neakivaizdinių magistrantūros studijų programa

Vadovas

_____ **Doc., dr. Alvydas Jablonskis**

2012 04 04

Recenzentas

_____ **Prof., dr. Alfonsas Laurinavičius**

2012 04 04

Atliko

MTAmn01 studentė

_____ **Rūta Žiedeliene**

2012 04 04

VILNIUS, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. MUITŲ SAJUNGA – VEIKSMINGAS EKONOMIKOS.....	9
REGULIAVIMO INSTRUMENTAS.....	9
1.1. Šiuolaikinis tarptautinės prekybos reguliavimas.....	9
1.2. Muitų sąjungos samprata ir formavimosi pagrindai.....	16
1.3. Lietuva – ES muitų sąjungos narė.....	24
2. RUSIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGA.....	32
2.1. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos ištakos ir įkūrimas.....	32
2.2. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos funkcionavimas ir plėtra.....	36
2.3. ES ir Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungų panašumai ir skirtumai.....	40
3. MUITŲ SAJUNGŲ SAŲVEIKA IR ĮTAKA TARPTAUTINEI PREKYBAI.....	48
3.1. Pokyčiai Lietuvos tarptautinėje prekyboje su Rusija ir Baltarusija.....	48
3.2. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka krovinių srautams ir muitinės procedūroms ..	53
IŠVADOS.....	59
PASIŪLYMAI.....	60
LITERATŪRA.....	61
ANOTACIJA.....	63
ANOTATION.....	64
SANTRAUKA.....	65
SUMMARY.....	66
PRIEDAI.....	67

LENTELĖS

1 lentelė. Pagrindinės tarptautinių prekybinių santykių sritys	10
2 lentelė. Muito mokesčių pagrindinės funkcijos	12
3 lentelė. Muitų klasifikavimo kriterijai	13

PAVEIKSLAI

1 pav. ES muitų sąjungos teritorija	18
2 pav. Lietuvos eksporto ir importo dinamika 2004 – 2011 metais (mlrd. Lt.)	27
3 pav. Pagrindinės Lietuvos eksporto partnerės 2004 – 2011 metais (mlrd. Lt.)	29
4 pav. Pagrindinės Lietuvos importo partnerės 2004 – 2011 metais (mlrd. Lt.)	30
5 pav. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos teritorija.....	33
6 pav. ES institucijų trikampis.....	42
7 pav. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos institucijų struktūra.....	43
8 pav. Lietuvos eksporto dinamika (Rusija ir Baltarusija) 2004 – 2011 metais (mlrd. Lt.).....	48
9 pav. Lietuvos importo dinamika (Rusija ir Baltarusija) 2004 – 2011 metais (mlrd. Lt.).....	49
10 pav. Lietuvos eksporto krovinių srautai pagal krovinių svorį 2006 – 2011 metais (mln. t.)...	55
11 pav. Lietuvos importo krovinių srautai pagal krovinių svorį 2006 – 2011 metais (mln. t.)....	55
12 pav. Lietuvos eksporto procedūros (Rusija, Baltarusija) 2006 – 2011 metais (tūkst. vnt.)....	56
13 pav. Lietuvos importo procedūros (Rusija, Baltarusija) 2006 – 2011 metais (tūkst. vnt.).....	57

SANTRUMPOS

BMT	-	Bendrasis muitų tarifas
BMK	-	Bendrijos muitinės kodeksas
BVP	-	Bendrasis vidaus produktas
EB	-	Europos Bendrija
EEB	-	Europos Ekonominė Bendrija
EEZ	-	Europos Ekonominė Zona
ELPA	-	Europos laisvosios prekybos asociacija
ES	-	Europos Sąjunga
DPP	-	Didžiausio palankumo prekyboje principas
GATT	-	Visuotinė sutartis dėl prekybos ir tarifų
JAV	-	Jungtinės Amerikos Valstijos
LR	-	Lietuvos Respublika
MK	-	Bendrijos muitinės kodeksas
MMK	-	Modernizuotas muitinės kodeksas
NATO	-	Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija
NVS	-	Nepriklausomų Valstybių Sandrauga
PPO	-	Pasaulio prekybos organizacija
PMO	-	Pasaulio muitinių organizacija
PVM	-	Pridėtinės vertės mokestis
KMD	-	Krovinio muitinės deklaracija
KN	-	Kombinuotoji Nomenklatūra
KSSO	-	Kolektyvinio Saugumo Sutarties Organizacija
RBK	-	Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga
TARIC	-	Bendrijos integruotas muitų tarifas ir atitinkama duomenų bazė
TLK	-	Tarptautinės logistikos kanalas
TPO	-	Tarptautinės Politikos Organizacija

IVADAS

Temos aktualumas. Augant pasaulio ekonomikos išsivystymo lygiui vis labiau ryškėja ekonominė integracija ir globalizacija, ir valstybės, vis aktyviau dalyvaudamos šiuose procesuose, siekia padidinti savo konkurencinį pranašumą pasaulinėje rinkoje. Šiuolaikinės valstybės siekia ne tik plėtoti savo tarptautinę prekybą, bet vis aktyviau įsitraukia į užsienio prekybos politikos procesus. Smarkiai besikeičiančios užsienio prekybos sąlygos pasauliniu mastu skatina valstybių prekinį ir ekonominių sąjungų kūrimąsi. To pavyzdys - Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga (toliau RBK). Visai neseniai pradėjusi gyvuoti, ši muitų sąjunga jau daro, o ateityje darys dar didesnę įtaką įvairių šalių (įskaitant ir Lietuvą) užsienio prekybai bei muitinės priežiūrai RBK muitų sąjungai priklausančiose šalyse, iš kurių net dvi yra Lietuvos kaimynės.

Darbe nagrinėjama **problema** - RBK muitų sąjungai priklausančių šalių įtaka Lietuvai ir jos subjektų veiklai gana reikšminga, todėl būtina vertinti bei prognozuoti RBK muitų sąjungos galimą poveikį Lietuvos ekonomikai.

Darbo tikslas: Įvertinti RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija bei krovinių srautų formavimuisi.

Darbo objektas: Pokyčiai krovinių srautų formavimesi ir Lietuvos tarptautinėje prekyboje su Rusija ir Baltarusija susikūrus RBK muitų sąjungai.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą tarptautinės prekybos ir muitinės priežiūros tema.
2. Apibūdinti muitų sąjungos sampratą ir jos formavimosi pagrindus.
3. Apžvelgti RBK muitų sąjungos raidą ir perspektyvas.
4. Atlikti ES bei RBK muitų sąjungų lyginamąją analizę.
5. Įvertinti RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija.
6. Įvertinti RBK muitų sąjungos poveikį krovinių srautų formavimuisi.
7. Pateikti išvadas bei pasiūlymus dėl galimos RBK muitų sąjungos įtakos Lietuvos ūkio subjektų veiklai.

Darbe naudoti metodai:

Lyginamasis metodas. Naudojant šį metodą, remiantis informacijos šaltiniais ir literatūra, lyginami šalių priklausančių muitų sąjungoms, tarptautinės prekybos rodikliai. Analizuojamos šių rodiklių pasikeitimo priežastys.

Analizės metodas. Naudojant šį metodą analizuojama literatūra, statistiniai duomenys bei teisės aktai. Didelę dalį informacijos sudarė internetiniai straipsniai, statistiniai duomenys. Daugiausiai buvo

remtasi Lietuvos statistikos departamento ir Lietuvos muitinės duomenimis už 2006-2011 metus. Šiuo laikotarpiu Lietuva jau buvo Europos Sąjungos narė. Per šį laikotarpį susikūrė ir pradėjo realiai veikti RBK muitų sąjunga. Šie duomenys buvo grupuojami ir analizuojami.

Apibendrinimo metodas. Buvo apibendrinta visa surinkta informacija, šaltiniai bei literatūra, išskirti pagrindiniai šių dienų pokyčiai.

Dokumentų analizės metodas. Daug dėmesio buvo skiriama teisės aktų analizei bei jų taikymo sričiai. Buvo nagrinėjami pirminiai Europos Bendrijos ir Lietuvos teisės aktai, ypač tie, kurie reglamentuoja tarptautinę prekybą, muitų sąjungą ir muitinę priežiūrą – Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos, Romos sutarties 131-136, 310 straipsniai, Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas).

Darbo struktūra:

Pirmoje magistrinio darbo dalyje pateikiama tarptautinės prekybos samprata ir jos reguliavimo priemonės. Nagrinėjama muitų sąjungos samprata ir jos formavimo pagrindai. Aptariama Lietuvos integracija į ES ir dalyvavimas ES muitų sąjungoje.

Antroje dalyje aptariamos RBK muitų sąjungos ištakos, raida ir galima jos plėtra. Nagrinėjami ES ir RBK muitų sąjungų panašumai ir skirtumai.

Trečioje dalyje aptariama ES ir RBK muitų sąjungų sąveika, RBK muitų sąjungos įtaka Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija. Aptariami pokyčiai krovinių srautų formavimuisi susikūrus RBK muitų sąjungai.

Keliamos hipotezės:

1. RBK muitų sąjungos susikūrimas ir veikla esminio poveikio Lietuvos užsienio prekybai su Rusija ir Baltarusija kol kas nepadarė.
2. RBK muitų sąjungos raida palankiai įtakoja krovinių srautus ir muitinės priežiūrą RBK muitų teritorijoje.
3. RBK muitų sąjunga atskleidžia naujas galimybes logistikos verslui Lietuvoje.

Darbo prasminiai žodžiai: tarptautinė prekyba, muitų sąjunga, muitinės priežiūra, tarptautinė logistika.

1. MUITŲ SAJUNGA – VEIKSMINGAS EKONOMIKOS REGULIAVIMO INSTRUMENTAS

1.1. Šiuolaikinis tarptautinės prekybos reguliavimas

Tarptautinė prekyba – tai prekyba prekėmis, paslaugomis ir investicijomis, kurios yra skirtos šalies, išskyrus prekės kilmės šalį, rinkai. Pagrindinės tarptautinės prekybos dedamosios - prekių eksportas ir importas. Tarptautinės prekybos pagrindas – tarptautiniai prekių ir paslaugų mainai, kurių mastas nuolat didėja, nes tarptautinėje prekyboje dalyvauja vis didesnis skaičius valstybių, o kiekviena valstybė plečia savo tarptautinės prekybos partnerių ratą. Tarptautinė prekyba yra vienas svarbiausių ir dinamiškiausių pasaulinio ūkio globalizacijos veiksnių. Dabartinėmis sąlygomis nė viena valstybė negali pasiekti ekonominio augimo, norimos socialinės gerovės, aktyviai nedalyvaudama tarptautinėje prekyboje.

Tarptautinė prekyba yra sudėtingas įvairių veiksnių ir jų tarpusavio sąveikos kompleksas, apimantis rinkotyra, rinkodarą, produktų kūrimą, gamybą, įpakavimą, logistiką, paskirstymą, reklamą, pardavimą ir kitus veiksmus. Savo ruožtu kiekvienas veiksnys ar jų sąveika priklauso nuo sudėtingų procesų, vykstančių tiek produkto gamybos šalyje, tiek globalinėse rinkose.

Kiekviena valstybė savo viduje yra tam tikros produkcijos gamintoja, kurios kiekius kartais yra labai sunku realizuoti. Dėl šios priežasties tampa tikslinga dalį turimos produkcijos eksportuoti į kitas valstybes. Prekių ir paslaugų judėjimas tarp šalių susieja nacionalinius ūkius į bendrą rinkos sistemą ir stiprina šalių tarpusavio ekonominę priklausomybę. Įvairių užsienio valstybių tarpusavio priklausomybei turi įtakos šalies teritorijos dydis, ekonominio išsivystymo lygis, vidaus rinkos apimtis, gamybiniai išteklių ir kiti faktoriai. Tarptautinė prekyba - įrankis, suteikiantis šalims galimybę didinti savo išteklių našumą ir taip plėsti bendrą gamybos apimtį.¹

Daugelis autorių tarptautinę prekybą apibūdina kaip apsikeitimą prekėmis ir paslaugomis tarp valstybių. Jau nuo senų laikų žmonija užsiiminėjo prekių mainais. Pirmykštėse bendruomenėse mainai dažniausiai vykdavo tarp vienos bendruomenės narių. Praktinei ir kultūrinei žmogaus veiklai tobulėjant, taip pat atsirandant naujoms veiklos formoms, plėtėsi ir santykiai tarp bendruomenių bei valstybių. Tai palaipsniui sudarė sąlygas prekių ir paslaugų mainams tarp valstybių atsirasti. Kitaip sakant, pradėjo formuotis tarptautiniai prekybiniai santykiai.

Pagrindinė tarptautinių mainų prielaida – gamybinės ir kitos veiklos sąlygų skirtumai įvairiose šalyse. Natūralu, jog skiriasi šalių gamtinės bei klimatinės sąlygos, turimi išteklių, apsirūpinimas

---

¹ Tarptautinė prekyba. What is foreign trade? [interaktyvus] [žiūrėta 2012 02 05] <http://www.wisegeek.com/what-is-foreign-trade.htm>

stokojamais ištekliais ir daugelis kitų veiklos sąlygų. Skiriasi ne tik veiklos sąlygos, bet ir šios veiklos (o visų pirma gamybinės veiklos) kaštai. Tai lemia veiklos ir gamybos sąlygų skirtingumą. Vykstant tarptautiniams mainams, šalis aprūpina pasaulinį ūkį tomis prekėmis, kurių gamyba šalies viduje yra palyginti pigi. Šalis įveža tokią produkciją ar perka tokias paslaugas, kurių gamyba jos viduje būtų daug brangesnė, nei įsigyjant pasaulinėje rinkoje.

Pasak G. Startienės, šalies tarptautiniai santykiai apima šias pagrindines sritis: prekybą paslaugomis, paslaugų judėjimą, kapitalo judėjimą bei mokėjimus.²

Lentelė 1. **Pagrindinės tarptautinių prekybinių santykių sritys**

Tarptautinių prekybinių santykių sritis	Aprašymas
Prekyba prekėmis	Prekių srautas apima materialinių gėrybių importą ir eksportą, taip pat prekių tranzitą ir tranzitinę prekybą.
Paslaugų judėjimas	Paslaugų srautas sujungia žmonių ir prekių transportavimą, draudimą, konsultacijas, patentus, licencijas ir kt.
Kapitalo judėjimas	Kapitalo srautas apima skolinimų ir įsipareigojimų užsienio atžvilgiu pasikeitimus (tiesioginės investicijos, vertybinių popierių, nekilnojamojo turto sandoriai, kreditai ir kt.)
Mokėjimai	Į mokėjimų srautą įeina visų minėtųjų operacijų atlikimas per bankus, gaunant mokėjimus iš užsienio arba vykdant mokėjimus užsieniui. Šio srauto pagrindas - įvykę sandoriai.

Šaltinis: sudaryta pagal Startienė G., 2002, p10

Pagrindinė valstybės užduotis užsienio prekyboje, yra pagalba vietos gamintojams eksportuoti kuo daugiau savo produkcijos didinant konkurentabilumą tarptautinėje rinkoje. Taip pat yra svarbu mažinti užsieninių prekių konkurentabilumą vidaus rinkoje ribojant importą. Tarptautinė prekyba daro tiesioginę įtaką šalies vidiniai rinkai, aktyvindama konkurenciją tarp gamintojų. Tai skatina mažinti gamybos kaštus bei kainą ir taip pat verčia gamintojus daugiau dėmesio skirti prekių kokybei. Taip daugiausiai naudos gauna šalies vartotojai, gaudami pigesnes ir geresnės kokybės prekes. Kadangi, tarptautinės prekybos apimtys ir struktūra įtakoja šalies gyventojų gyvenimo lygį, tai labai svarbi tampa gerai parengta tarptautinę prekybą reguliuojanti politika.

Prekybos politika įgyvendinama siekiant išvengti neigiamų padarinių, atsirandančių dėl valstybių prekybos politikų skirtumų. *Šis, pirminis ir pagrindinis bendrosios prekybos politikos tikslas modifikuosis ir keitėsi. Pradžioje apsiribojus bendrojo muitų tarifo įgyvendinimu, bendrosios prekybos politikos trečiųjų valstybių atžvilgiu suformulavimu, prekybos politikos principų ir jų vykdymo taisyklių sukūrimu, palaipsniui apimamos vis naujos veiklos sritys – netarifinių prekybos kliūčių šalinimas, eksporto ir importo reguliavimas,*

² Startienė G. Tarptautinės prekybos finansavimas. –Kaunas: Technologija, 2002, p.10.

*prekybos apsaugos priemonių kūrimas, prekybos paslaugomis reglamentavimas*³

Daugelis valstybių vykdo tarptautinės prekybos politiką, kuria siekiama apsaugoti savo šalies rinką ir įmones nuo pernelyg didelės konkurencijos ar nesąžiningo konkuravimo. Tarptautinės politikos vykdymas priklauso nuo kiekvienos valstybės atskirai. Atsižvelgdamos į savo ūkio būklę ir kitokius veiksnius šalys vykdo gana skirtingą tarptautinės prekybos politiką. Kadangi, šalių vykdoma tarptautinė prekybos politika yra skirtinga, šalys atsižvelgia į tarptautinius prekybos santykius reguliuojančias taisykles, pirmiausia Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) nuostatas. Pasaulio prekybos organizacijos (angl. *World Trade Organization - WTO*) narės, reguliuodamos užsienio prekybą, vadovaujasi dar GATT (bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos - angl. *General Agreement on Tariffs and Trade*) iškeltais pagrindiniais principais. Iki šiol PPO neretai vadinama GATT, kadangi ji ne pakeitė GATT, o tik suteikė jam organizacines struktūras ir reglamentavo jo veiklą.

Europos Sąjunga, kaip ir daugelis kitų pasaulio valstybių, taiko prekybos apsaugos priemones, remdamasi PPO susitarimais parengtomis taisyklėmis, nustatančiomis prekybos apsaugos priemones ir jų taikymo principus. Apsisaugojimas nuo nesąžiningos prekybos padeda remti Europos darbuotojų interesus ir europietišką konkurencingumą ir yra svarbi pagalbos Europai įveikiant globalizacijos padarinius dalis. Viena iš specifinių sričių, reguliuojamų PPO, yra prekybos apsaugos priemonių taikymo teisinis reglamentavimas. Tos priemonės - tai antidempingo, kompensacinės ir apsaugos priemonės. Antidempingo ir kompensacinės priemonės laikomos nesąžiningos prekybos praktikos atvejais, o dempingo ir subsidijavimo atvejais iškreipiamos lygiateisės konkurencijos sąlygos. Prekybos apsaugos priemonės numatytos GATT sutartyje ir specialiuose susitarimuose. Tai dalis bendro susitarimo, kad atviros rinkos suteikia naujų galimybių, jeigu laikomasi taisyklių, užtikrinančių, kad prekyba vyktų visiems vienodomis sąlygomis. Jeigu taisyklės bus tinkamai taikomos, tai visiems prekybos partneriams bus suteikta galimybė konkuruoti savo pranašumu⁴.

Taigi, atsižvelgdama į esamą rinkos situaciją, valstybė, vykdydama užsienio politiką siekia apsaugoti savo rinką bei gauti ekonominės naudos ir siekia savo tikslų, vykdydama protekcionistinę arba laisvąją prekybą.

Laisvoji prekyba – tai valstybės ekonominė politika, kada visos šalys turi galimybę naudotis tarptautinio teritorinio gamybos specializavimo privalumais netaikant jokių muitų mokesčių ir suvaržymų. Laisvosios prekybos pagrindinis teiginys, kad kiekviena šalis turinti plėtoti tik tas gamybos sritis, kurios tai šaliai patogiausios palyginti su kitomis šalimis. Geriausias būdas plėtoti

³ Jablonskis A. Common trade policy of the European Union (Review of the textbook) // Intelektinė ekonomika. – Vilnius, 2011, 5(4). ISSN 1822-8011. p.64

⁴ Radziukynas J. ir kt. Europos Sąjungos bendroji prekybos politika. Vadovėlis – Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2011, p. 187-189.

tarptautinius ryšius yra konkurencija.

Laisvoji prekyba skatina abipusiškai naudingą tarptautinį darbo pasidalijimą ir didina šalių nacionalinį produktą. Šiuo metu grynios laisvosios prekybos dar negali būti, kadangi ekonomikos vystymasis įvairiose šalyse prasidėjo ne vienu metu ir jų išsivystymo lygiai labai skiriasi. Kiekviena valstybė siekia eksportuoti kuo daugiau prekių ar paslaugų ir riboti jų importą⁵.

Protekcionizmas – tai valstybės ekonominė politika, siekiant apsaugoti nacionalinę ekonomiką nuo kitų šalių konkurencijos, panaudojant tarifinius ir netarifinius prekybos politikos instrumentus⁶. Dabartinėmis sąlygomis valstybė negali pasiekti vidinės ekonomikos pusiausvyros, nenaudodama užsienio prekybos reguliavimo priemonių.

Tarptautinės prekybos apribojimai realizuojami taikant įvairius instrumentus, tačiau visus juos galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: tarifinius (muitai, tarifinė kvota) ir netarifinius (kvotos, licencijos, subsidijos ir t.t.) tarptautinės prekybos reguliavimo instrumentus (priemones).

Tarifiniai tarptautinės prekybos apribojimo instrumentai dažniausiai taikomi norint apriboti importą ar eksportą. Pagrindiniai valstybės prekybos politikos instrumentai yra muitų tarifai ir kvotos, kurie dažnai įteisinami tarptautiniu mastu. Nagrinėjant tarifines tarptautinės prekybos reguliavimo priemones, ypatingas dėmesys skiriamas muitams, kaip pagrindinei užsienio prekybos reguliavimo priemonei.

Lentelė 2. Muito mokesčių pagrindinės funkcijos

Funkcija	Taikoma	Paskirtis
Fiskalinė	Eksporte / Importe	Surinktos lėšos patenka į valstybės biudžetą. Muitų sąjungų šalys narės dalį surinkto maito perveda į savo, o dalį į muitų sąjungos biudžetą.
Protekcinė	Importe	Saugo vietinių gamintojų gaminamas prekes nuo pigių importuojamų prekių konkurencijos: mažina importuojamų prekių konkurencingumą šalyje; padeda vystytis naujai atsirandančioms šakoms, kurių kaina pradiniam gamybos etape yra gana didelė.
Balansavimo	Eksporte	Saugo nacionalinius išteklius, balansuoja valstybės pajamas ir išlaidas.

Šaltinis: sudaryta pagal J. Radžiukynas ir kt. 2011, p.187-189.

Muitai yra viena seniausių mokesčių rūšių. Praktiškai jie atsirado vienu metu kaip ir prekyba, tik iš pradžių tai buvo daugiau pasipelnymo šaltinis. Labiausiai jie buvo paplitę tarp žemvaldžių ir atskirų, laisvų miestų. Muitai būdavo mokami kertant žemės ar miesto ribas. Pirmoji šalis, kuri maitus nukėlė prie valstybės sienos, buvo Prancūzija. Pažymėtina, kad muitų tikslai ir uždaviniai beveik nekito, skyrėsi tik jų svarba valstybėje.

Muito mokesčiams gali būti priskiriamos įvairios funkcijos ar jų deriniai. Labiausiai paplitusi

⁵ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – Kaunas: Technologija, 2011, p. 285.

⁶ Ibid. p. 289

yra fiskalinė muitų funkcija, nors kai kuriose žaliavas eksportuojančiose šalyse (Rusijos Federacijoje ir kitose šalyse) labai svarbi yra ir balansavimo funkcija.

Tarptautinėje prekyboje išskiriami trys pagrindiniai prekių srautai: į muitų teritoriją įvežamos (importuojamos) prekės, iš muitų teritorijos išvežamos (eksportuojamos) prekės ir per muitų teritoriją į kitas šalis gabenamos (tranzitu) prekės.

Importo muitais apmokestinamos prekės, kurios per valstybinę (muitų) sieną įvežamos į šalį (muitų teritoriją). Jais siekiama apsaugoti šalies rinką nuo pigių, nekokybiškų ar kitų nepageidaujamų prekių ir ginti savo gamintojus bei vartotojus. Tai pagrindinė tarptautinės prekybos reguliavimo priemonė, nes ją pasitelkus įgyvendinami daugelis muitų politikos tikslų.

Eksporto muitais apmokestinamos iš šalies eksportuojamos prekės. Ši priemonė naudojama siekiant apriboti šalies gamtinių išteklių išvežimą bei siekiant papildyti valstybės biudžeto pajamas.

Tranzito muitais apmokestinamos per šalies teritoriją tranzitu gabenamos prekės. Jais siekiama riboti nepageidaujamų prekių srautus per šalį, saugoti aplinką, o taip pat papildyti valstybės biudžeto pajamas.

Muitai gali būti klasifikuojami pagal prekių kilmę, muitų paskirtį, muto mokesčio apskaičiavimo pagrindą, taikymo pobūdį ir kitais aspektais.

Lentelė 3. Muitų klasifikavimo kriterijai

MUITŲ RŪŠYS			
Atsižvelgiant į prekių kilmę	Atsižvelgiant į muitų paskirtį, į sudarytus tarptautinius prekybos susitarimus bei muitų normas mokesčiui apskaičiuoti	Pagal muto mokesčio apskaičiavimo pagrindą	Pagal muitų taikymo pobūdį
Konvenciniai muitai	Bendrieji muitai	Vertybiniai (advoliariniai) muitai	Nuolatiniai muitai
Preferenciniai muitai	Specialieji muitai	Specifiniai muitai	Sezoniniai muitai
Autonominiai muitai	Prekybos apsaugos muitai	Mišrūs muitai	

Šaltinis: sudaryta pagal Radžiukynas J. ir kt., 2011, p.112-113

Pagal prekių kilmę muitai skirstomi į autonominius, konvencinius ir preferencinius⁷.

Autonominiai muitai taikomi importuojamoms prekėms, kurioms taikomos numatytos autonominės priemonės, tokios kaip bendroji preferencijų sistema, vienašalės muitų nuolaidos, muitų

⁷ Radžiukynas J. ir kt. Supra note 4, p. 112-113.

suspendavimas.

Konvenciniai muitai taikomi importuojamoms prekėms, pagamintoms valstybėse ar jų grupėse, kurioms pagal PPO susitarimus suteiktas didžiausio palankumo prekyboje statusas.

Preferenciniai muitai taikomi importuojamoms prekėms, kai pateikiamas įrodymas, kad prekės pagamintos ir kilusios iš valstybių ar jų grupių, su kuriomis sudarytos preferencinės prekybos režimą nustatančios tarptautinės sutartys.

Atsižvelgiant į muitų paskirtį, į sudarytus tarptautinius prekybos susitarimus ir muitų normas, mokesčiui apskaičiuoti taikomos dvi muitų rūšys: bendrieji muitai (naudojami reguliuoti užsienio prekybą, gauti pajamų į valstybės biudžetą) ir specialieji muitai (naudojami kaip atsakomoji priemonė į diskriminacinius veiksmus).

Klasifikuojant muitus pagal muito mokesčio apskaičiavimo metodą, išskiriami vertybiniai, specifiniai ir mišrūs muitai. Plačiausiai taikomi vertybiniai muitai, kurie apskaičiuojami nuo apmuitinamų prekių ir kitų daiktų nustatytos vertės dydžio procentais. Šie muitų mokesčiai turi ir teigiamą ir neigiamą pusę. Jais palaikomas vienodas vidaus rinkos apsaugos lygis, nepriklausomai nuo kainų šiam produktui vidaus rinkoje svyravimo. Pakinta tik įplaukos į biudžetą. Neigiamas bruožas būtų reikalingumas muitinėje visada žinoti prekės kainą, kuri beje gali kisti dėl įvairiausių priežasčių.

Sparčiai didėjant tarptautinės prekybos mastui ir jos tempams, siekiant suvienodinti ir supaprastinti prekių kodavimą ir muitų tarifų nustatymą tarptautinėje prekyboje, buvo sukurtas pagrindinis prekybos ribojimo instrumentas - Bendrasis muitų tarifas (angl. *Common customs tariff*). Tai vienas iš pagrindinių muitų sąjungos elementų, kuriuo muitų sąjungos, ar bendrosios rinkos, teritorija apsaugoma nuo trečiųjų šalių prekių.

ES Bendrojo muitų tarifo struktūra apibrėžta Bendrijos muitinės kodekso (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92) 20 straipsnyje⁸.

Bendrąjį muitų tarifą sudaro kombinuotoji prekių nomenklatūra (arba bet kuri kita nomenklatūra, visai arba iš dalies sudaryta remiantis Kombinuotąja prekių nomenklatūra, ar ją papildanti) ir muitų (įskaitant mokesčius, turinčius tą patį poveikį kaip ir muitai, ir žemės ūkio išlyginamuosius mokesčius) tarifai ir kitos užsienio prekybos tarifinio reguliavimo priemonės.

Kombinuotosios nomenklatūros tvarkymo ir Bendrojo muitų tarifų administravimo nuostatos išdėstytos Tarybos reglamente (EEB) Nr. 2658/87.

Įgyvendinti EB bendrąjį muitų tarifą buvo numatyta Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje. Jis įsigaliojo 1968 m. liepos 1 d. Valstybės narės įsipareigojo jį įgyvendinti ir tarifus bei kiekybinius tarpusavio prekybos apribojimus panaikinti per dvylikos metų laikotarpį, padalytą į tris etapus, tačiau tai buvo padaryta aštuoniolika mėnesių anksčiau. Bendrojo muitų tarifo dydis buvo

⁸ Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92. (1992 m. spalio 12d.) Nustatantis BMK [interaktyvus] [žiūrėta 2012 02 08] <http://old.cust.lt/lt/rubric?rubricID=847>

nustatytas apskaičiuavus paprastą muitų tarifų, kuriuos tuomet taikė Italija, Prancūzija, Vokietijos Federacinė Respublika ir Beneliukso muitų sąjunga, aritmetinį vidurkį. Pirmąjį BMT nustatė reglamentas Nr. 950/68. Paskui kasmet buvo išleidžiamas peržiūrėtas ir atnaujintas šio dokumento variantas. Nuo 2011 m. sausio 1 d. taikomas Bendrasis muitų tarifas, patvirtintas 2010 m. spalio 5 d. reglamentu (ES) Nr. 861/2010.

EB bendrasis muitų tarifas yra taikomas importuojant prekes per išorines ES muitų sąjungos sienas. Šis tarifas yra bendras visiems ES nariams. Taikydama bendrąjį muitų tarifą, Bendrija siekia, kad šalies gamintojai galėtų sąžiningai ir lygiateisiškai konkuruoti bendrijos rinkoje su gamintojais, eksportuojančiais prekes iš kitų šalių. Taigi, Bendrojo muitų tarifo tikslas ir yra užtikrinti, kad visose šalyse narėse, importuojamoms į Europos Bendriją iš trečiųjų šalių, būtų sudaromos vienodos sąlygos visoms prekėms, esančioms apyvartoje Bendrijos teritorijoje ir pasinaudoti laisvo judėjimo nuostatų teikiamais pranašumais.

Europos Sąjungos šalims narėms yra labai svarbu užtikrinti Bendrojo muitų tarifo vienodą taikymą visoms Europos Sąjungos šalims, taip pat ir teisingą papildomų mokesčių už prekių įvežimą ar išvežimą apskaičiavimą bei teisingą preferencijų ar tarifinių kvotų pritaikymą ir dar begalės kitų apribojimų ir draudimų taikymą. Siekiant šių tikslų buvo sukurtas TARIC – Bendrijos integruotas muitų tarifas ir atitinkama duomenų bazė. TARIC (*Tarif Integre de la Communauté*) – tai bendrojo muitų tarifo bei kitų Europos Sąjungos prekybos reguliavimo priemonių taikymo instrumentas. Jį sudaro visi muitų tarifai ir tam tikros visai ES išorės prekybai galiojančios ES taisyklės.

Prie tarifinių tarptautinės prekybos reguliavimo priemonių priskiriama ir tarifinė kvota. Tai vienas iš pagrindinių valstybės prekybos politikos instrumentų. Tarifinę kvotą galima būtų apibrėžti kaip leidimą, kurį gali išduoti atsakingos ministerijos bei kitos valstybinės institucijos įvežti tam tikrą kiekį prekių be maito ar taikant mažesnę maito tarifą. Kvotos išduodamos jeigu yra stokojama tų prekių vidaus rinkoje arba tą nurodo laisvosios prekybos sutarčių nuostatos.

Kitas svarbus tarptautinės prekybos reguliavimo būdas - netarifinis reguliavimas, kurio apimtys, formos ir būdai vis didėja. Netarifiniai metodai yra patogesni norimam rezultatui pasiekti, nei tarifiniai. Daugumoje atvejų naudojant netarifinius metodus įmanoma pasiekti gana griežtus apribojimus tarptautinėje prekyboje.

Netarifiniai apribojimai taikomi siekiant įvairiausių tikslų. Dažniausiai taikant netarifinius apribojimus siekiama apsaugoti gyventojų sveikatą ir gyvybę, aplinką - apribojant gyvūnų, augalų vežimą, kultūrą - apribojant kultūros ir antikvarinių vertybių vežimą, visuomenės moralę - apribojant narkotinių medžiagų, alkoholio gabenimą, valstybės ekonominius interesus - apribojant valiutos, vertybinių popierių gabenimą bei užtikrinti nacionalinį saugumą - ribojant ginklų, amunicijos, strateginių, slaptų ir dvigubos paskirties prekių vežimą.

Netarifiniams apribojimams priskiriami licencijavimas, „savanoriško“ eksporto apribojimai,

užslėpti protekcionizmo metodai ir kitos netarifinės apribojimo priemonės. Magistriniame darbe jų detaliau nenagrinėsime, nes šiame darbe analizuosime ir vertinsime pagrindiniai tarifinius tarptautinės prekybos reguliavimo instrumentus.

1.2. Muitų sąjungos samprata ir formavimosi pagrindai

Muitų sąjunga (angl. *Customs Union*) tai dviejų ar daugiau (dažniausiai kaimyninių) šalių susitarimas panaikinti prekybos kliūtis ir sumažinti arba išvis likviduoti maito mokesčius abipusei prekybai. Visi muitai, mokami tarp muitų sąjungai priklausančių valstybių narių, yra panaikinami. Muitų sąjungos įkūrimo tikslas paprastai būna ekonominio efektyvumo didinimas, bei glaudesnių politinių ir kultūrinių ryšių užmezgimas tarp šalių narių.

Trumpai apžvelkime keletą pasaulyje esančių muitų sąjungų. Pirmiausiai noriu paminėti ES muitų sąjungą, kuri buvo įkurta 1968 metų liepos 1 d. Šiai muitų sąjungai priklauso ir Lietuva, todėl ji yra labai svarbi. Šiai sąjungai dabar priklauso 27 Europos šalys ir dar trys Europos Laisvosios Prekybos Asociacijai (ELPA) priklausančios narės. Plačiau apie šią muitų sąjungą bus kalbama vėliau. Kita, taip pat Lietuvai svarbi muitų sąjunga yra Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga, įsikūrusi ir pradėjusi galioti visai neseniai, tik nuo 2010 metų. Kol kas jai priklauso tik trys narės - Rusija, Baltarusija ir Kazachstanas, tačiau savo eilės įstoti laukia dar ir Tadžikistanas ir Kirgizija. Netgi dvi iš šios muitų sąjungos šalių – Baltarusija ir Rusija yra Lietuvos kaimynės, todėl tai turi didelę svarbą Lietuvos Respublikai. Išsamiau šią muitų sąjungą taip pat panagrinėsiu tolimesniame darbe. Dar galima būtų paminėti ir Pietų Afrikos muitų sąjungą, įsikūrusią tik 1910 metais. Tai Afrikos regionų ekonominė organizacija, kurios nariai yra Botsvana, Lesotas, Namibija, Pietų Afrika ir Svazilandas. Šios muitų sąjungos narės susitarė dėl bendro išorinio tarifo, dalintis muitų sąjungos pajamas tarpusavyje, koordinuoti bei priimti įvairius su prekyba susijusius nutarimus. Taip pat galima būtų paminėti Mercosur tarptautinę muitų sąjungą įkurtą tarp Pietų Amerikos šalių: Argentinos, Brazilijos, Urugvajaus, Paragvajaus ir Venesuelos. Ji buvo įkurta 1991 metais pagal Asunsjono sutarį, kuri buvo patikslinta 1994 m. Oro Preto sutartimi. Ši muitų sąjunga įtvirtina laisvą prekių, žmonių ir valiutos judėjimą tarp šalių narių.

Muitų sąjungos narės panaikina tarpusavio prekybos ribojimus, kita vertus, importuojamoms į muitų sąjungos teritoriją prekėms taikomi vienodi tarifai ir kvotos nepriklausomai nuo to, per kurią valstybę prekės įvežamos, jei tik nenumatytos išimtys ar apribojimai. Muitų sąjungos narės paprastai vykdo bendrą užsienio prekybos politiką, taiko bendras muitų procedūras, susitaria dėl pajamų, gautų iš muitų, paskirstymo ir susitaria dėl daugelio kitų prekių eksporto, importo ar tranzito reguliavimo klausimų.

Vieni svarbiausių muitų sąjungos bruožų yra bendra muitų teritorija, muitų siena, o taip pat

bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti visų pirma taikant vienodus muitus. Bendra muitų teritorija reiškia, kad muitų sienų tarp muitų sąjungai priklausančių šalių, nėra, kaip nėra ir muitinės formalumų kertant šių valstybių vidines sienas. Pradėjus funkcionuoti muitų sąjungai, tarp valstybių narių yra panaikinami bet kokie vidaus muitai. Muitų sąjungos įkūrimas reiškia, kad prekės, teisėtai įvežtos į muitų sąjungą iš trečiųjų šalių, įforminus visus formalumus ir sumokėjus mokesčius gali laisvai cirkuluoti muitų sąjungos viduje. Tačiau prekės gali būti apmokestintos kitais vietos mokesčiais, pavyzdžiui, akcizo ir Pridėtinės vertės mokesčiu (PVM).

Europos Sąjungos muitų sąjunga – viena iš didžiausių pasaulyje. Tai viena bendra prekybos zona, kurioje vyksta laisva visų prekių apyvarta, nesvarbu ar jos pagamintos Europos Sąjungoje, ar yra importuotos iš kitų šalių. Muitai už prekes, kurios yra įvežamos iš Europos Sąjungai nepriklausančių šalių, mokami tada, kai prekės įvežamos į ES. Atlikus šioms prekėms visus nustatytus muitinės formalumus, jos toliau gali būti naudojamos visose ES šalyse nemokant jokių mokesčių ir netaikant jokių patikrinimų.

Europos Sąjunga vadovaujasi laisvos apyvartos principu, kuris reiškia, kad ES pagamintos prekės (išskyrus Bendrosios žemės ūkio politikos prekes) gali laisvai judėti visoje ES muitų teritorijoje nemokant maito. Prekės, atvežtos iš ES nepriklausančios šalies (trečiosios šalies), taip pat gali būti išleistos į laisvą apyvartą, jei tik bus atlikti visi importo formalumai ir sumokėti maito mokesčiai.

Ūkio subjektai ir keliaujantys asmenys privalo žinoti muitinių taikomas taisykles ir prekybos tvarką, taikomus ribojimus bei draudimus. Tačiau visumoje prekių gabenimas ES teritorijoje yra palyginti nesudėtinga procedūra. Gali būti taikomi nacionaliniai tarptautinės prekybos reguliavimo ypatumai (skirtingi akcizai, tiesioginio ir netiesioginio atstovavimo reguliavimas ir kt.), tačiau pagrindiniai muitinės priežiūros reglamentavimo bei taikymo klausimai reguliuojami ne nacionaliniais, o ES teisės aktais.

ES muitų teritorija – tai valstybių narių ir atskirų regionų teritorija, kuriems galioja Bendrijos muitų sąjungos teisės normos ir taisyklės, visuma. Muitinės kodeksas eliminuoja iš ES muitų sąjungos kai kurias valstybių narių vidaus teritorijas⁹. Pavyzdžiui, ES muitų sąjungai nepriklauso Danijos Farerų salos ir Grenlandijos sala, Ispanijos Kanarų, Seutos ir Melilos salos, Gibraltaras, Prancūzijos užjūrio teritorijos. Tačiau taip pat yra teritorijų, kurios nepriklausydamos Europos Sąjungai, yra priskiriamos ES muitų sąjungos muitų teritorijai. Tai Monako kunigaikštystė Prancūzijoje, San Marinas Italijoje. Statistiškai Bendrijos teritorija sutampa su muitų sąjungos teritorija, tačiau jai dar priskiriama ir Heligolando sala Vokietijoje bei Livigno sala Italijoje.

1993 metais ES muitų sąjunga buvo pertvarkyta į vidaus rinką. Pastarąją įteisino 1948 metų sausio 1 d. įsigaliojęs XXIV GATT straipsnis. Šis tarptautinis susitarimas muitų teritoriją apibrėžė

---

⁹Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 2913/92 . Supra note, p. 8.

kaip bet kokią teritoriją, kurios prekybos esminei daliai su kitomis teritorijomis taikomi atskiri tarifai ir kitos prekybos reguliavimo priemonės.

1 pav. ES muitų sąjungos teritorija

Šaltinis: Europos Sąjunga [interaktyvus] [žiūrėta 2012 02 18] http://europa.eu/about-eu/countries/index_lt.htm

Europos Sąjungoje muitų sąjunga buvo įkurta 1968 metų liepos 1 d., kai buvo įvestas bendrasis išorinis tarifas. Bendrojo išorinio tarifo dydžiai prekėms buvo gauti išvedus aritmetinį vidurkį iš prieš tai savarankiškai trečiosioms šalims taikytų importo muitų. Buvo ne tik įvestas bendrasis muitų tarifas, bet ir panaikintos tarpusavio prekybos kvotos.

Europos Bendriją įkūrė šešios valstybės: Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Italija, Prancūzija ir Vokietija, iš kurių trys (Belgija, Liuksemburgas ir Nyderlandai) prieš tai (1948) jau buvo sudariusios Beneliukso muitų sąjungą.

Šiuo metu ES muitų sąjungai priklauso visos 27 Europos Sąjungos šalys ir dar 3 Europos laisvosios prekybos asociacijai (ELPA) priklausančios šalys - Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas.

ES muitų sąjungai priklausančios šalys taip pat priklauso Europos ekonominei zonai (EEZ), kuri vidaus rinkoje jungia 27 ES valstybes ir ELPA šalis. EEZ sukūrimas leidžia prekėms ir paslaugoms

laisvai judėti visoje Europos ekonominėje zonoje – atviroje ir konkurencingoje aplinkoje. Prekybos tikslais iš ELPA šalių į ES valstybes nares įvežamos prekės vertinamos panašiai kaip ir prekės, judančios tarp ES valstybių narių.

Šveicarija nėra ES narė, tačiau yra pasirašiusi su ES atskiras prekybos sutartis, kuriose numatytas panašus kaip ir ES tarptautinės prekybos reguliavimas.

ES yra pasirašiusi prekybos sutartis ir su kai kuriomis kitomis šalimis. Viena iš jų - Turkija. Nors ši šalis dar nėra ES narė, jos rinka yra palyginti laisva iš Lietuvos eksportuojamoms prekėms ir paslaugoms. Nuo 1995 m. ES su Turkija yra sudariusi muitų sąjungą, o prekėms iš ES taikomas preferencinis režimas. Turkija taiko panašias muitinės procedūras kaip ir ES valstybės narės.

Europos Sąjunga neretai mums siejasi su tam tikrais dalykais, tokiais kaip vieninga Europa bei jos pilietybe, bendra šalių valiuta, šalių narių parama viena kitai, bendra prekyba bei begale kitų dalykų. Nuo pat Europos Bendrijos įkūrimo buvo numatyta kurti ir įgyvendinti bendrą prekybos politiką. Bendroji prekybos politika (angl. *Common commercial policy*) susideda iš Bendrojo muitų tarifo ir su jo taikymu susijusių prekių muitinės vertės nustatymo taisyklių, importo ir eksporto muitinių procedūrų reglamentavimo, prekybos apsaugos priemonių, importuojamų ir eksportuojamų prekių kontrolės, muitų suspendavimo. Ji taip pat apima ir dvišalius bei daugiašalius susitarimus su trečiosiomis šalimis.

ES bendroji prekybos politika yra viena iš pagrindinių ES prekybos santykių su trečiosiomis šalimis reguliavimo sričių, kurios tikslas – skatinti visų šalių integraciją į pasaulio ekonomiką palaipsniui šalinant tarptautinės prekybos apribojimus ir mažinant muitus bei kitas netarifines prekybos kliūtis. Kitaip sakant, tai yra taisyklių rinkinys, reglamentuojantis Europos Bendrijos prekybos su trečiosiomis šalimis režimą. Bendrosios prekybos politikos tikslai nurodyti 131 Europos Ekonominės bendrijos steigimo (Romos) sutarties straipsnyje: *“Tarpusavyje įkurdamos muitų sąjungą, valstybės narės siekia bendram labui prisidėti prie darnaus pasaulio prekybos plėtojimo, nuoseklaus tarptautinės prekybos apribojimų naikinimo ir muitų kliūčių mažinimo”*¹⁰. Užsienio prekybai dažniausiai taikomame 133 straipsnyje numatyta, kad bendra politika grindžiama: *„vienodais principais, ypač keičiant muitų tarifų normas, sudarant muitų tarifų ir prekybos susitarimus, siekiant suvienodinti liberalizavimo priemones, eksporto politiką ir prekybos apsaugos priemones, taikytinas pavyzdžiui, dempingo ar subsidijų atvejais”*¹¹.

Muitų sąjungos įkūrimas taip pat yra ir vienas iš bendrosios rinkos elementų. 1957 m. įsteigtos EEB pagrindas buvo bendroji rinka. Kitais žodžiais tariant, prekės galėjo būti laisvai vežamos, žmonės galėjo laisvai judėti iš vienos šalies narės į kitą, paslaugos galėjo būti laisvai teikiamos kitoje

¹⁰ Vitkus G. Europos Sąjunga. Enciklopedinis žinynas. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 32.

¹¹ Ibid., p. 32

valstybėje, tarsi visa tai vyktų vienoje šalyje – be tikrinimo pasienyje ir be muitų. Tačiau toks sumanymas buvo įgyvendintas ne iš karto: muitai tarp EEB šalių buvo galutinai panaikinti tik 1968 m. liepos 1 d. Kitos kliūtys užsiliko dar ilgiau, ir vadinamoji viena bendra rinka baigta kurti tik 1992 m.

Bendroji rinka – tai valstybių ekonominė integracija, kuriai būdingas laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas. Bendroji rinka susideda iš dviejų neatskiriamų dalių: vidaus rinkos, kurios svarbiausias požymis yra laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas, ir bendras išorinis prekių, paslaugų bei gamybos veiksnių reguliavimas.

Bendrojoje rinkoje įgyvendinamos keturios pagrindinės laisvės: laisvas asmenų, kapitalo, paslaugų ir prekių judėjimas. Laisvas asmenų judėjimas tai galimybė, suteikiama ES piliečiams, verčiantis darbo veikla pasilikti šalyje narėje pagal tos šalies piliečiams taikomas darbo taisykles, nustatytas įstatymais ir administraciniais potvarkiais, taip pat pasilikti toje šalyje pasibaigus darbo sutarčiai. Laisvas kapitalo judėjimas apima pinigų bei finansinio kapitalo judėjimą, tiesiogines investicijas ir kitas su kontrole susijusias kapitalo judėjimo formas, vertybinių popierių judėjimo liberalizavimą. Laisvas paslaugų judėjimas apima finansinių paslaugų liberalizavimą, bankinių ir draudimo veiklos priežiūros suvienodinimą, transporto ir telekomunikacijų rinkų atvėrimą ir kitus paslaugų teikimo liberalizavimo aspektus teikiant jas visoje bendrosios rinkos teritorijoje. Laisvas prekių judėjimas apima muitų ir muitinių panaikinimą, bendrą užsienio prekybos bei muitų politiką, netarifinių kliūčių panaikinimą. Būtent muitų sąjungos sukūrimas ir užtikrina laisvą prekių judėjimą bendrojoje rinkoje.

Sėkmingam Bendrosios rinkos funkcionavimui nepakanka vien tik pašalinti kliūtis, trukdančias keturioms minėtoms laisvėms. Bendrajai rinkai priklausančios valstybės reguliuoja išteklių paskirstymą, vykdo makroekonominės stabilizacijos, pajamų paskirstymo ir kitas Bendrosios rinkos valstybių veiklos reguliavimo funkcijas. Bendroji rinka veiksmingiausia yra tų šalių, tarp kurių ne tik pašalintos kliūtys keturioms laisvėms, bet ir suderinama jų ekonominė politika.

Bendrosios rinkos kūrimui buvo sudaryta Bendrosios rinkos sutartis, kurioje pateikiamos priemonės apėmė fizinių kliūčių kontroliuoti prekių ir asmenų judėjimą prie valstybės narių vidaus sienų panaikinimą ir visus kitus techninių kliūčių kategorijos apribojimus, t.y. kapitalo judėjimo vidaus rinkoje liberalizavimą, finansinių paslaugų teikimo kliūčių panaikinimą, transporto sektoriaus ir jo paslaugų teikimo liberalizavimą, kliūčių laisvai judėti darbo jėgai pašalinimą, viešųjų pirkimų taisyklių suderinimą. Tai leido suvienodinti daugelio sričių standartus bei pripažinti Europos Sąjungos valstybių narių skirtingas normas, kurios buvo būtinos, kad produktai galėtų laisvai cirkuliuoti Bendrosios rinkos teritorijoje.

Muitų sąjunga laikoma veiksminga tarptautinės prekybos liberalizavimo priemone, tačiau nepamirštama ir neigiama jos įtaka. Pūkeliene V. savo knygoje nurodo dvejopą muitų sąjungos poveikį tarptautinei prekybai: prekybos kūrimo poveikį (dar vadinamą prekybos skatinimu) ir prekybos

iškraipymo poveikį.¹²

Prekybos kūrimo poveikis muitų sąjungoje atsiranda, kai, panaikinus muitus tarpusavyje prekiaujančioms muitų sąjungos šalims, didelių sąnaudų vienos šalies produkcija keičiama kitos muitų sąjungai priklausančios šalies mažų sąnaudų produkcija. Todėl muitų sąjungai priklausančiose šalyse nyksta atskiros gamybos ar paslaugų teikimo sritys, nes buvusius nacionalinius produktus išstumia pigesnė kitų šalių produkcija.

Prekybos iškraipymo efektas pasireiškia trečiųjų šalių prekių, kurių kainos mažesnės už muitų sąjungą sudarančių šalių, diskriminacija, kai muitų sąjungoje perkama brangesnė produkcija iš muitų sąjungos šalies partnerės, nes pigesnių trečiųjų šalių prekių patekimas į muitų teritoriją ribojamas ar net draudžiamas.

Muitų sąjungos sutartis prekybos neiškraipys ar iškraipys labai nežymiai, jei iki muitų sąjungos sukūrimo šalys nemažai prekiaavo tarpusavyje, prekybos su trečiosiomis šalimis taikomi nedideli muitai, susitariančių šalių yra daug, jos didelės ir kiekvienos šalies prekyba su trečiosiomis šalimis sudaro nedidelę jos prekybos dalį, ir jei susitariančios šalys yra geografiškai artimos, dėl ko sumažėja transporto ir kitos logistikos sąnaudos.

Išnagrinėję muitų sąjungos ir vidaus rinkos funkcionavimo sąlygas galime teigti, kad ES bendrosios prekybos formavimas ir jos įgyvendinimas buvo ir yra muitų sąjungos ir bendrosios rinkos sukūrimo sąlyga. Jeigu kiekviena ES valstybė būtų savarankiškai nustačius skirtingus prekybos su trečiosiomis šalimis muitų tarifus, tad siekiant išvengti prekybos iškraipymo pasienyje reiktų vėl įrengti muitinę, vykdyti muitų kontrolę, rinkti maito ir kitus mokesčius. Tai užkirstų kelią laisvam prekių judėjimui bei bendrosios rinkos funkcionavimui. Be muitų sąjungos ir bendrosios rinkos nebūtų įmanoma vykdyti ES bendrosios prekybos politikos.

Vienodų prekybos taisyklių ES sukūrimas reikalavo vieno visose šalyse narėse teisės akto, reglamentuojančio prekių judėjimą tarp valstybių ir trečiųjų šalių. Taigi, per visą Bendrijos gyvavimo laikotarpį daugelyje reglamentų ir direktyvų išdėstytas muitų teisės nuostatas buvo tikslinga įtvirtinti viename teisės akte, pakeisti galiojančius muitų teisės aktus, kad jie būtų nuoseklūs, juos supaprastinti ir taip pat pataisyti esančius netikslumus. Taip buvo sukurta visa apimanti šios srities Bendrijos teisė ir priimtas Bendrijos muitinės kodeksas, jungiantis visas procedūras bei bendras taisykles, taikomas gabenant prekes tiek Bendrijos viduje, tiek ir iš (į) Bendrijai nepriklausančių šalių, į vieną teisės aktą.

Europos Bendrijų Taryba 1992 m. spalio 12 d. Liuksemburge, atsižvelgdama į Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartį, taip pat į ES Komisijos pasiūlymą, Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę, bendradarbiaudama su Europos Parlamentu priėmė reglamentą (EEB) Nr.2913/92 „Dėl Bendrijos muitinės kodekso patvirtinimo“. Reglamentas įsigaliojo trečią dieną po jo

¹² Radžiukynas J. ir kt. Supra note 4, p. 24.

paskelbimo ir yra privalomas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse nuo 1994 m. sausio 1 d.

Bendrijos muitinės kodeksas (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92) – tai pagrindinis muitų teisės normų rinkinys, reglamentuojantis muitų politikos įgyvendinimą. Bendrijos muitinės kodeksas galioja visoje Bendrijos muitų teritorijoje, taikomas prekybai prekėmis (daiktais, įskaitant elektros energiją, galintys būti užsienio prekybos objektais) ir reglamentuoja apmokestinimą importo/eksporto muitais bei jiems panašiais mokesčiais.

Bendrijos muitinės kodekse išdėstytos¹³:

- bendrosios nuostatos – taikymo sritis, Bendrijos muitų teritorijos apibrėžimas, pagrindinės sąvokos (1-4 straipsniai); svarbiausios asmenų teisės ir pareigos (5-19 ir 56-58 straipsniai); muitinės sprendimų apskundimo principai (243-246); Muitinės kodekso komitetas (247-249 straipsniai); nacionalinių teisės aktų/muitinės sprendimų teisinės pasekmės (250 straipsnis);
- procedūrinės taisyklės – prekių įvežimo į Bendrijos muitų teritoriją ir išvežimo iš jos tvarka (37-55 ir 183 straipsniai); muitinės procedūrų ir kitų muitinės sankcionuotų veiksmų atlikimo tvarka (59-165 ir 166-182 straipsniai);
- apmokestinimo muitais nuostatos – veiksniai, kuriais remiantis taikomi importo/eksporto muitai (muitų tarifas (20-21 straipsniai), prekių kilmė (22-27 straipsniai), prekių muitinis įvertinimas (28-36 straipsniai); pagrindinės muitų (skolos muitinei) administravimo nuostatos. (184-188 ir 189-242 straipsniai).

Dauguma Bendrijos muitinės kodekso straipsnių papildyti, detalizuoti ar išsamiau paaiškinti Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatose (Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93)¹⁴. Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatose detaliau reglamentuojama Bendrijos muitinės kodekso taikymo tvarka, pateikiami muitinės formalumų aprašymai, standartinės frazės ES valstybių narių kalbomis, nustatytos muitinės formalumams atlikti naudojamų blankų formos, jų spausdinimo aprašymai, o kai kuriais atvejais – ir jų pildymo taisyklės, pateikiamos kodų lentelės, prekių sąrašai ir kita informacija.

Bendrijos muitinės kodeksas veikia jau du dešimtmečius, o gyvenimas nestovi vietoje, atsiranda nauji iššūkiai, naujos problemos, nauji uždaviniai. Todėl buvo parengtas Modernizuotas muitinės kodeksas (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.450/2008). Modernizuotame muitinės kodekse¹⁵ pirmą kartą apibrėžta muitinės misija, kurioje įvardytos muitinės ir tarptautinės prekybos sąsajos: *Muitinė visų pirma atsako už tarptautinės prekybos administravimą prie Bendrijos išorės*

¹³ Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92. Supra note 8.

¹⁴ Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93. (1993 m. liepos 2 d) nustatantis Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012 02 08]

http://www.cust.lt/import/failai/teisine_informacija/teisės_aktai/ES_teisės_aktai/reglamentas_R2454_1993_.pdf

¹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008. (2008 m. balandžio 23 d.) nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas) [interaktyvus] [žiūrėta 2012 02 15] <http://old.cust.lt/lt/article?articleID=8277>

sienu ir taip dalyvauja užtikrinant atvirą prekybą, įgyvendinant vidaus rinkos išorės aspektus ir su prekyba susijusias bendros Bendrijos politikos sritis, taip pat užtikrinant bendrą tiekimo grandinės saugumą. Įgyvendindama šią misiją, muitinė įdiegia priemones, kuriomis pirmiausia siekia apsaugoti Bendriją nuo nesąžiningos ir neteisėtos prekybos, kartu remdama teisėtą ūkinę veiklą, Bendrijos ir jos valstybių narių finansinius interesus, užtikrinti Bendrijos bei jos gyventojų ir aplinkos saugumą, prireikus glaudžiai bendradarbiauti su kitomis institucijomis, o taip pat palengvinti tarptautinę prekybą. (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008. 2008 m. balandžio 23 d. nustatantis BMK).

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė reglamentą Nr.450/2008, nustatantį muitinės kodeksą (modernizuotą muitinės kodeksą), kuris įsigalios 2013 m. priėmus reglamentą dėl šio kodekso įgyvendinimo nuostatų. Modernizuoto muitinės kodekso įsigaliojimas jau buvo keletą kartų nukeltas, tad tikėtina, kad ir ši data nėra paskutinė.

Sukūrus vidaus rinką, sumažinus tarptautinės prekybos ir investicijų kliūtis bei padidėjus saugumo bei saugos prie išorinių Bendrijos sienų užtikrinimo poreikiams, pasikeitė muitinės vaidmuo. Atlikdama tarptautinės prekybos priežiūros bei reguliavimo funkcijas, muitinė pradėjo vaidinti svarbų vaidmenį tiekimo grandinėje. Kiekvienoje šalyje muitinė yra savitas ir labai reikšmingas suverenios valstybės ekonominės politikos ir tarptautinės prekybos plėtros bei reguliavimo instrumentas. Ji tikrina įvežamus, išvežamus bei tranzitu per šalį gabenamus krovinius bei prekes, duoda arba neduoda leidimus šių prekių įvežimui bei išvežimui. Muitinė atsako už Bendrijos tarptautinės prekybos priežiūrą taip prisidedama prie sąžiningos ir atviros prekybos skatinimo, bendrosios prekybos politikos ir kitų su prekyba susijusių bendrųjų Bendrijos politikos sričių priemonių įgyvendinimo, o taip pat prie tarptautinės tiekimo grandinės saugumo užtikrinimo.

Bendradarbiaudama su kitomis institucijomis, Europos Sąjungos muitinė remia teisėtą prekybą ir stiprina Europos Bendrijos konkurencingumą, užtikrina teisingą muitų ir mokesčių surinkimą, saugo aplinką ir piliečius nuo pavojingų bei draudžiamų prekių gabenimo, apdoroja statistinę informaciją, įgyvendina Bendrijos politikos priemones, kovoja su klastotėmis ir piratavimu, prisideda prie kovos su visokių rūšių sukčiavimu, organizuotu nusikalstamumu, narkotikais.

Šiuolaikinės Europos Sąjungos šalių narių muitinės turi vykdyti ne tik mokesčių administravimo funkciją, bet ir gebėti veiksmingai prižiūrėti, kaip prekės juda per išorines ES sienas, užtikrindamos ir plačiosios visuomenės ir užsienio prekybą vykdančių verslo subjektų interesų apsaugą. Pagrindinė šiandienos muitinės veiklos problema – derinti du vienas kitam prieštaraujančius tikslus, t.y. liberalizuoti tarptautinę prekybą, supaprastinti prekybos sąlygas ir kartu užtikrinti saugos ir saugumo reikalavimus. Muitinė, vykdydama rinkos apsaugą, kontroliuoja, kaip laikomasi nustatytų draudimų ir apribojimų bei specialiųjų reikalavimų.

1.3. Lietuva – ES muitų sąjungos narė

Iki nepriklausomybės atkūrimo Lietuva nevykdė jokios savarankiškos prekybos, tarptautinio bendradarbiavimo ar muitų politikos. Tik tapus savarankiška valstybe, pasidarė būtina užmegzti ekonominius ryšius su kitomis pasaulio šalimis, stabilizuoti ūkio aprūpinimą materialiniais ištekliais bei apsaugoti gyventojus nuo būtiniausių prekių stygiaus. Nepriklausomos Lietuvos užsienio politikos pradžia galima laikyti prekybos liberalizavimą, kuris prasidėjo 1993 metais, kai buvo priimtas muitų tarifų įstatymas ir panaikinti kiekybiniai eksporto apribojimai. Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos ekonomika buvo iš esmės transformuota ir perorientuota iš Rytų į Vakarus.

Kitas svarbus žingsnis buvo derybos dėl narystės PPO, kuri buvo svarbus užsienio prekybos politikos reformų ir ekonomikos atvėrimo elementas. Mažai valstybei integracija į pasaulio prekybos sistemą yra svarbi alternatyva ekonominei gerovei kelti. Nedidelė šalis yra priklausoma nuo importo ir eksporto, ji neturi daug išteklių ir didelių rinkų. Sprendimą tapti PPO nare apsprendė ir politiniai motyvai. Ši narystė buvo labai svarbi siekiant pradėti derybas dėl narystės ES bei prisijungiant prie kitų regioninių laisvos prekybos sutarčių. Po ilgų derybų metų, 2001 metų gegužės 31 dieną Lietuva tapo oficialia PPO nare.

Lietuvos integracija į ES prasidėjo 1992 metais gegužės 11 dieną, pasirašius Prekybos ir bendradarbiavimo sutartį. Ši sutartis pašalino Lietuvos eksporto į ES kiekybinius apribojimus ir suteikė Lietuvai didžiausio palankumo statusą. Liberalizavimo prasme žymiai svarbesnė Laisvos prekybos sutartis, pasirašyta 1994 metais liepos 18 dieną ir įsigaliojusi 1995 metų sausio 1 dieną. Lietuvos ir ES tarpusavio prekybos skatinimas, be paramos šalies transformacijos procesams, tapo viena iš svarbiausių tarpusavio santykių kryptų nuo pat diplomatinių santykių užmezgimo pradžios.

2004 metų gegužės 1 dieną, tapusi ES nare, Lietuva perėmė visus ES sutartinius santykius su trečiosiomis šalimis bei tarptautinėmis organizacijomis. Tokiu būdu užsienio prekybos režimo nustatymas yra deleguotas ES Tarybai bei Europos Komisijai ir Lietuva įsijungė į bendrąją ES prekybos politikos erdvę, kur visa užsienio prekyba yra reglamentuojama bendrai. Europos Sąjungos plėtra atvėrė didžiules galimybes Lietuvos verslui, kadangi Lietuva įsiliejo į bendrąją rinką su daugiau kaip 450 milijonų vartotojų.

Lietuva taip pat dalyvauja ES išorinės ekonominės politikos formavimo veikloje. Svarbi užduotis Lietuvos ūkiui buvo netik atlaikyti išaugusią konkurenciją, bet ir pasinaudoti gerokai didesnės vidaus rinkos pranašumais bei didesniu kitų rinkų atvirumu, siekiant spartaus ekonomikos augimo. Tam, kad būtų užtikrintas bendros užsienio prekybos politikos įgyvendinimas, Lietuva turėjo nutraukti visas iki ES narystės sudarytas laisvosios prekybos sutartis. Ir visa tai tik tam, kad visoje Europos Sąjungoje būtų užtikrintas vieningas užsienio prekybos politikos įgyvendinimas. Lietuva galbūt ir būtų galėjusi išsaugoti keletą laisvos prekybos sutarčių, tačiau įstojimas į ES buvo daug svarbesnis nei vienas kitas

prarastas susitarimas. Lietuva negalėjo primesti ES savo valios, ji turėjo elgtis pagal nusistovėjusią tvarką, t. y. nuo įstojimo dienos santykiuose su trečiosiomis valstybėmis ji turėjo taikyti tokius atitinkamų prekių muitų tarifus, kokius taiko ES.

Įstojusi į ES, Lietuva taip pat tapo ir ES Muitų sąjungos nare. Nuo šios dienos tarp Lietuvos ir kitų ES šalių nebeliko muitų sienų, o tai reiškia, kad vykstant per vidines ES sienas nebėra ir muitinio tikrinimo. Todėl muitinė, po 2004 metų gegužės 1 dienos nebeatlieka prekių muitinio tikrinimo prie Lenkijos ir Latvijos sienų. Tačiau ji sustiprino ES išorinės sienos kontrolę. Reikia paminėti, jog bendras Lietuvos sienos ilgis yra 1732 km. O Lietuvos – Baltarusijos ir Lietuvos – Rusijos Federacijos siena dabar yra ir Europos Sąjungos išorinė siena. Taigi, išorinių ES sienų, kurias kontroliuoti turi LR muitinė ilgis – 677 km (Lietuvos - Baltarusijos sienos), o su Rusija sausumos sienos ilgis – 255 km, Kuršių mariomis – 18 km, jūra – 22 km.

Po įstojimo į ES žymiai pasikeitė muitinės vaidmuo: iš institucijos, kurios pagrindinė funkcija buvo rinkti mokesčius į valstybės biudžetą, ji tapo viena iš svarbiausių ES visuomenės apsaugos įrankių. Lietuvos Respublikos muitinės veiklą ir jos plėtrą lemia Lietuvos ir Europos Sąjungos politiniai sprendimai bei tarptautinės prekybos pokyčiai. Lietuvos Respublikos muitinė šiandien įgyvendina Europos Bendrijos politiką daugelyje su užsienio prekyba susijusių sričių, atlieka svarbų vaidmenį prekybos palengvinimo procese, gindama Europos Bendrijos ir jos piliečių interesus, kovodama su apgavystėmis, terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu. Lietuvos respublikos muitinės aplinkos pokyčiams daro įtaka sparti informacinių technologijų raida ir globalizacijos procesai, didėjanti tarptautinio terorizmo ir organizuoto nusikalstamumo grėsmė.

Vaidmens pasikeitimui LR muitinė rengėsi ne vienerius metus: ji diegė naujausias informacines technologijas, rengė žmones vykdyti naujas funkcijas, steigė naujus padalinius, optimizavo institucijos struktūrą.

Kertinis ES elementas – bendra muitų politika vykdant prekybą su trečiosiomis šalimis. Nuo 2004 gegužės 1 dienos LR muitinė savo darbe vadovaujasi Europos Bendrijos (EB) muitinės kodeksu, bendrais visoms ES šalims narėms teisės aktais, taip pat nacionaliniais teisės aktais, skirtais įgyvendinti Europos Sąjungos muitų politika. Po integracijos į ES muitinės laukė nauji pokyčiai: naujos strategijos patvirtinimas, moderniausių informacinių technologijų diegimas, rengimasis dirbti pagal naują Bendrijos muitinės kodeksą, uždaviniai saugumo užtikrinimo srityje.

Lietuvos muitinės integravimasis į ES aplinką išplėtė muitinės funkcijas ir įdiegė daug naujovių muitinės veiklos srityje, prie kurių reikėjo prisiderinti ir muitinės pareigūnams. Kita vertus, pokyčiai muitinėje, kurie įvyko dėl narystės ES žymiai palengvino muitinės pareigūnų darbą, nes sumažėjo muitinės formalumų, nebeliko importo-eksporto procedūrų su ES šalimis, taip pat buvo supaprastintos muitinės procedūros. Reikia paminėti, jog reikšmingą įtaką muitinės procedūrų gerinimui ir palengvinimui turėjo muitinės informacinių sistemų diegimas, kuris buvo vienas iš svarbiausių

muitinės veiklos užduočių integruojantis į ES. Šį darbą Lietuvos muitinėje sėkmingai daro Muitinės informacinių sistemų centras ir teritorinės muitinės.

Išnagrinėjus Lietuvos Respublikos muitinės pasikeitimus po įstojimo į ES matome, kad Lietuvos muitinė – lanksti, skaidri, efektyvi ir patikima, į geriausią ES valstybių muitinių patirtį orientuota valstybės institucija, sauganti visuomenę nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos ir sudaranti palankias sąlygas verslo plėtrai. Žinoma, Lietuvos muitinė padarė didelę pažangą muitinės veiklos srityse integruojantis į ES, nes suvokė jai tenkančią atsakomybę už ES rinkos ir visuomenės saugumą ir pasiryžo tapti šiuolaikiška Lietuvos muitine, pasirengusia būti patikima ES šalių partnere.

Ekonominių reformų pradžioje pagrindiniai Lietuvos užsienio prekybos politikos orientyrai buvo integracija į tarptautinę prekybos sistemą, dvišalių ir daugiašalių prekybos sutarčių plėtra, pasvertas prekybos liberalizavimas. Tapusi ES nare, Lietuva perėmė ES bendrosios prekybos politikos reikalavimus ir priemones, t. y. visus ES sutartinius santykius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis, nutraukė anksčiau sudarytas laisvosios prekybos sutartis. Lietuvoje, kaip ir visose ES šalyse narėse, yra taikomi bendri muitų tarifai, antidempingo, kompensacinės, protekcinės priemonės, kvotos. ES valstybės vadovaujasi tais pačiais principais ir taisyklėmis, iš kurių reikėtų išskirti bendrąjį muitų tarifą ir bendrąją preferencijų sistemą. Lietuva prekių importui iš trečiųjų šalių privalo taikyti tuos pačius prekybos ribojimus ir įvairias rinkos apsaugos priemones, kurias taiko ir kitos ES šalys. Lietuvoje pagaminti produktai įgyja ES kilmę ir trečiosiose šalyse joms taikomi tokie pat muitų tarifai, kaip ir kitose ES valstybėse narėse pagamintiems produktams.

Šalies integracija į ES lėmė Lietuvos eksporto kryptių kaitą pastaraisiais metais – vis didesnė produkcijos dalis buvo parduodama ES narių ir kandidačių šalių rinkose. Tai ypač atsispindi statistiniuose užsienio prekybos duomenyse.

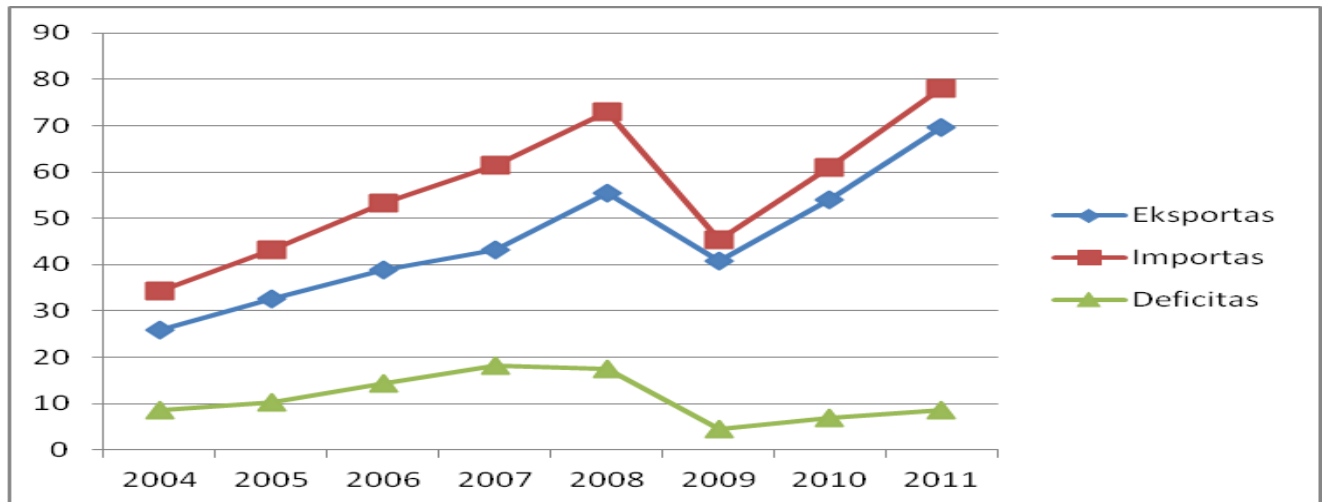
Užsienio prekybos statistika iki 2004 metų gegužės 1 dienos buvo rengiama remiantis muitinės deklaracijos Bendrojo dokumento (toliau BD) duomenimis. Lietuvai įstojus į ES buvo panaikintos muitų sienos, todėl eksportuojant ar importuojant į ES šalis nebereikia pildyti muitinės deklaracijų. O tai reiškia, kad neliko pagrindinio užsienio prekybos statistikos duomenų šaltinio. Tuo tikslu, buvo sukurta Intrastato duomenų surinkimo sistema. Tai ES valstybių narių tarpusavio prekybos statistikos sistema, apimanti prekių įvežimo į vieną ES valstybę narę iš kitų ES valstybių narių ir prekių išvežimo iš vienos ES valstybės narės į kitas ES valstybes nares duomenų apskaitą¹⁶.

Lietuvos užsienio prekybos duomenys gaunami dvejopai - pagal Ekstrastatą ir Intrastatą. Kadangi, Ekstrastato sistema apima Lietuvos prekybos su ne ES šalimis duomenis, tai informacija ir toliau renkama pagal muitinės deklaracijos BD. O Intrastato sistema apima informaciją iš įmonių, kurios prekiauja su ES šalimis.

¹⁶ Radžiukynas J. ir kt., Supra note 4, p. 93.

Lietuvos įstojimas į ES paveikė visą Lietuvos ūkį, įskaitant ir Lietuvos užsienio prekybos santykius. Labai sumažėjo ELPA ir kitoms šalims tenkanti Lietuvos eksporto dalis, kadangi labai išaugo Lietuvos eksporto apimtys į ES šalis. Reikia paminėti, jog į NVS šalis eksporto mastai taip pat pamažu augo.

Pagal Lietuvos Statistikos Departamento duomenis buvo sudaryta diagrama (2 pav.), kurioje pavaizduota Lietuvos eksporto, importo ir deficito dinamika.

2 pav. Lietuvos eksporto ir importo dinamika 2004-2011 metais (mlrd. Lt)

Šaltinis: LR statistikos departamentas

2004 metais Lietuva eksportavo 25,8 mlrd. Lt. vertės prekių, o į Lietuvą importuota prekių už 34,3 mlrd. Lt. Tuo metu Lietuvos užsienio prekybos deficitas sudarė 8,5 mlrd. Lt. ir buvo 4,8 proc. didesnis nei 2003 metais. Lyginant su 2003 metais, 2004 Lietuvos eksportas ir importas padidėjo atitinkamai - 21,4 ir - 16,8 proc.

Pagal 2005 metų statistinius duomenis, iš Lietuvos eksportuota 32,7 mlrd. Lt. vertės prekių, o į Lietuvą importuota prekių, kurių vertė buvo 43,1 mlrd. Lt. Lietuvos užsienio prekybos deficitas tada sudarė 10,3 mlrd. Lt. ir buvo - 21,3 proc. didesnis nei 2004 metais. Lyginant 2005 metų eksportą ir importą su 2004 metais, buvo užfiksuotas atitinkamas padidėjimas: eksporto - 26,9 proc., o importo - 25,5 proc.

Eksporto į ES augimo tempas pastaraisiais metais buvo didelis, tačiau eksporto dalies mažėjimą lėmė eksporto į NVS rinkas atsigavimas. Importo iš ES kaita vyko panašiai kaip ir eksporto į ES. Pastebėtina, kad Lietuvai įstojus į ES, užsienio prekybos su ES šalimis plėtra nesumažino prekybos su NVS šalimis didėjimo. Tai iš dalies susiję su sparčiu šalies ekonomikos augimu, žemės ūkio produkcijos eksporto į trečiąsias šalis subsidijavimu, naftos ir jos produktų kainų pakilimu.

Taigi, 2004–2006 metais, eksportas į ES itin išaugo. Galima teigti, jog prekybos pokyčius didele dalimi paskatino ir pasikeitusios Lietuvos užsienio prekybos su ES šalimis sąlygos. Vertinant prekybą su visomis ES valstybėmis narėmis, prekybos mastas padidėjo apie 20 procentinių punktų dėl didesnio šalių skaičiaus po 2004 metų gegužės 1 dienos.

Analizuojant Lietuvos importo apimtis, pastebėta, jog jis didėjo panašiai kaip eksportas. Žymus importo apimčių šuolis buvo užfiksuotas 2004 ir 2005 metais (-16,8 ir - 25,5 proc.).

2006-2007 metais eksporto apimtys ir toliau augo, tačiau augimo tempai sulėtėjo. 2006 metais Lietuvos eksporto prieaugis sudarė - 18,7 proc., kai 2007 jau tik - 11,1 proc. Tuo tarpu importo augimas buvo spartesnis nei eksporto. 2006 metais importas sudarė 4,8 proc., o 2007 - 4,1 proc.

2008 metais eksportuota 55,5 mlrd. Lt, importuota 73,0 mlrd. Lt. vertės prekių. Lietuvos užsienio prekybos deficitas sudarė 17,5 mlrd. Lt. ir buvo - 4,5 proc. mažesnis nei 2007 metais. Lyginant su 2007, eksportas ir importas padidėjo atitinkamai - 28,5 ir - 18,7 proc.

2009 metais eksportuota prekių už 40,7 mlrd. Lt., importuota – už 45,3 mlrd. Lt., užsienio prekybos deficitas sudarė 4,4 mlrd. Lt. ir buvo - 74,8 proc. mažesnis nei 2008 metais. Eksportas ir importas sumažėjo atitinkamai - 26,6 ir - 38,2 proc.

2010 metais eksportuota prekių už 54 mlrd. Lt., importuota – už 61 mlrd. Lt. Lietuvos užsienio prekybos deficitas sudarė 7 mlrd. Lt. ir buvo 51 proc. didesnis nei 2009 metais. Palyginti su 2009 metais, eksportas padidėjo - 32,7 proc., importas – 34,5 proc.

Pagal Lietuvos statistikos departamento muitinės deklaracijų ir Intrastato ataskaitų duomenis, 2011 metų gruodį buvo eksportuota prekių už 69,6 mlrd. Lt., importuota – už 78,1 mlrd. Lt.

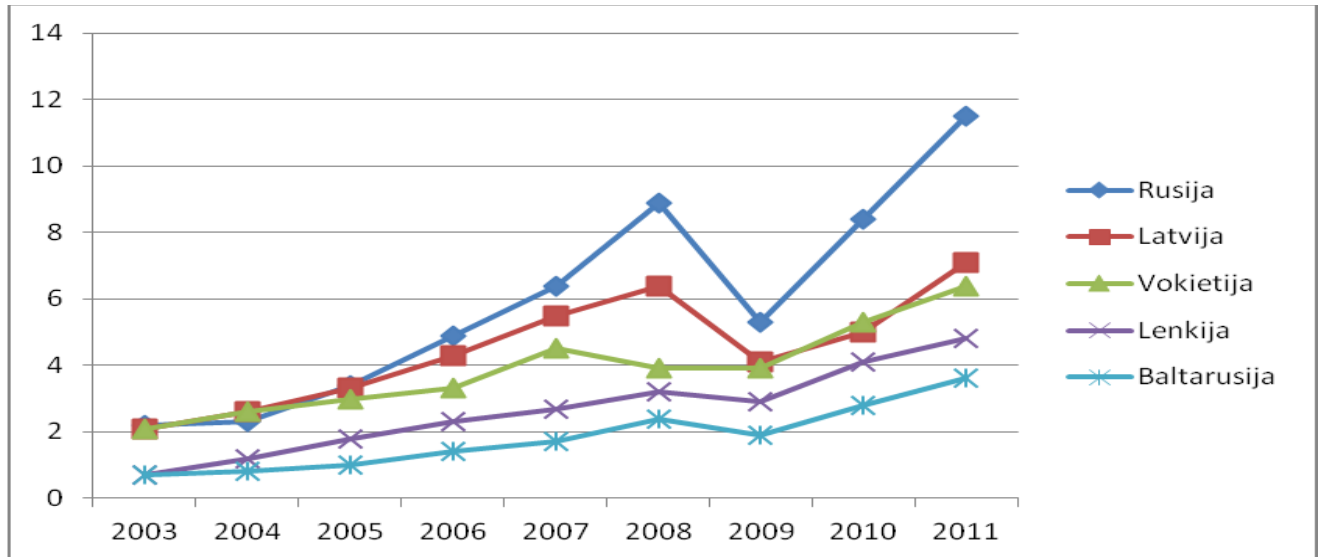
Tuo tarpu, lyginant 2011 metus su 2010 metais eksportas išaugo - 28,9 proc., o importas – 28,2 proc. Eksporto padidėjimui įtakos turėjo padidėjęs naftos produktų - 40,2 proc., antžeminio transporto priemonių - 42,6 proc. ir trąšų - 61,2 proc. eksportas. Didžiausią Lietuvos eksporto dalį sudarė mineralinių produktų - 25,6 proc., mašinų ir mechaninių įrenginių, elektros įrangos - 10,3 proc., chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcijos - 9,2 proc. eksportas.

Importo padidėjimą lėmė išaugęs žalios naftos - 30,2 proc., antžeminio transporto priemonių - 48,5 proc. bei katilų, mašinų ir mechaninių įrenginių, jų dalių - 31,3 proc. importas. Didžiausią importo dalį sudarė mineralinių produktų - 35,1 proc., mašinų ir mechaninių įrenginių, elektros įrangos - 12,2 proc., chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcijos - 10,4 proc. importas.

Lietuva – nedidelė valstybė, turinti ribotą vidaus rinką, todėl jai būtina aktyvi užsienio prekyba. Galimybė eksportuoti produkciją daugeliui įmonių padeda ne tik išsilaikyti rinkoje, bet ir didinti gamybos ir prekybos apimtis, išlaikyti ir kurti naujas darbo vietas. Lietuvoje verslo ateities perspektyvos siejamos su didėjančiu prekių eksportu ir paslaugomis, todėl tikėtina, kad eksporto reikšmė nemažės. Labai svarbus uždavinys yra plėsti užsienio prekybą.

Atlikus bendrų Lietuvos eksporto ir importo statistinių duomenų analizę, galime teigti, kad tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva turėjo teigiamą įtaką šalies eksporto apimčių didėjimui. Kaip matome, per pastaruosius aštuonerius metus Lietuvos eksporto apimtys išaugo beveik tris kartus. 2004 metais buvo eksportuota 25,8 mlrd. Lt., o 2011 metais – 69,6 mlrd. Lt. Žinoma, atitinkamai didėjo ir importo apimtys: 2004 metais importas sudarė 34,3 mlrd. Lt., o 2011 metais – 78,1 mlrd. Lt.

Lietuvos valstybė prekiauja su daugiau nei 180 pasaulio valstybių. Analizavimui buvo pasirinktos pagrindinės šalys su kuriomis Lietuva yra susijusi tarptautiniais prekybos ryšiais. Pagal statistinius rodiklius pavaizduotus 3 ir 4 pav. išryškėja pagrindinės Lietuvos eksporto ir importo partnerės. Po Lietuvos įstojimo į ES buvo panaikintos vidinės sienos tarp šalių narių. Tai lėmė prekybos su ES šalimis staigų pakilimą. Tai atsispindi ir 3 pav. 2004–2005 metais eksportas į ES šalis ryškiai išaugo. Panagrinėkime pagrindines Lietuvos eksporto ir importo partneres.

3 pav. Lietuvos eksporto partnerės 2004–2011 metais(mlrd. Lt)

Šaltinis: LR statistikos departamentas.

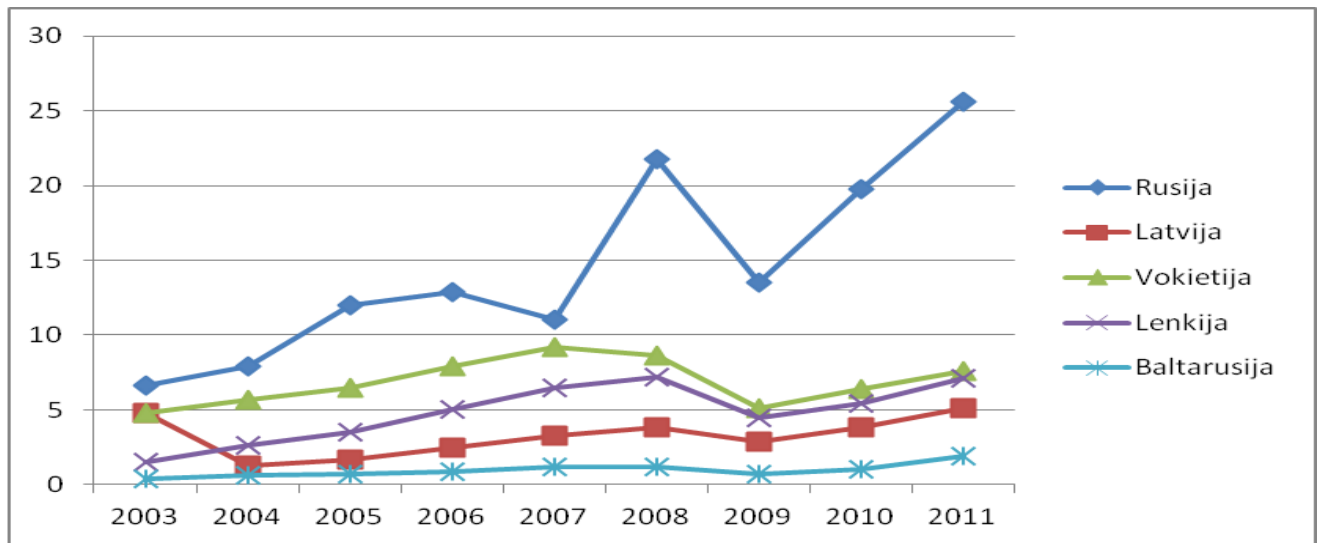
Eksporto į ES augimo tempas pastaraisiais metais buvo didelis, tačiau eksporto dalies mažėjimą lėmė eksporto į NVS šalių rinkas atsigavimas. Importo iš ES kaita vyko panašiai kaip ir eksporto į ES. Pastebėtina, kad Lietuvai įstojus į ES, užsienio prekybos su ES šalimis plėtra nesumažino prekybos su NVS šalimis didėjimo. Tai iš dalies susiję su sparčiu šalies ekonomikos augimu, žemės ūkio produkcijos eksporto į trečiąsias šalis subsidijavimu, naftos ir jos produktų kainų kilimu.

Pagal Lietuvos Statistikos duomenis pavaizduotus 3 ir 4 pav. 2004 metais svarbiausios Lietuvos eksporto partnerės buvo Vokietija - 10,3 proc., Latvija - 10,2 proc., Rusija - 9,3 proc. Taip pat pridėsime ir Baltarusiją su 3,2 proc., nors šios šalies rodikliai palyginus su pagrindinėmis partnerėmis ir labai maži, ši šalis bus nagrinėjama tolimesniame darbe. Svarbiausi importo partneriai: Rusija - 23 proc., Vokietija - 16,8 proc., Lenkija - 7,7 proc. ir Latvija - 3,8 proc. bei Baltarusija - 1,5 proc.

2005 metais svarbiausia eksporto partnerė buvo Rusija - 10,4 proc., sekanti Latvija - 10,3 proc., tada Vokietija - 9,4 proc. Baltarusija – 3,2 proc. Svarbiausios importo partnerės buvo Rusija - 27,8 proc., Vokietija - 15,2 proc., Lenkija - 8,3 proc. ir Latvija - 4 proc., Baltarusija - 1,9 proc.

2006 metais eksportas į Rusiją ir Latviją didėjo, atitinkamai - 12,7 proc. ir - 11,1 proc., o Lietuvos eksporto į Vokietiją dalis sumažėjo iki - 8,6 proc. Į Baltarusiją eksporto kiekis irgi šiek tiek augo – 3,8 proc. Taigi, 2006 metais pagrindinės partnerės eksporte išliko Rusija, Latvija ir Vokietija. P

O svarbiausios importo partnerės – Rusija - 24,4 proc., Vokietija - 14,9 proc., Lenkija - 9,5 proc., Latvija - 4,8 proc. Baltarusija tuo tarpu importavo – 1,8 proc.

4 pav. Lietuvos importo partnerės 2004-2011 metais (mlrd. Lt)

Šaltinis: LR statistikos departamentas.

Ir 2007 metais Rusija pirmavo Lietuvos eksporte. Į šią šalį eksportas sudarė -15 proc., į Latviją - 12,8 proc., į Vokietiją - 10,5 proc., o į Lenkiją - 6,3 proc. Į Baltarusiją eksporto rodikliai vis dar 6iek tiek augo ir pasiekė 40 proc.

Pagal importo matmenis pagrindinės partnerės buvo Rusija - 18,2 proc., Vokietija - 14,9 proc., Lenkija - 10,6 proc., Latvija - 5,5 proc. O Baltarusija tik -1,9 proc.

2008 metais svarbiausios Lietuvos eksporto partnerės buvo Rusija - 16,1 proc., Latvija - 11,6 proc., Vokietija - 7,2 proc., Lenkija - 5,8 proc., o svarbiausios importo partnerės – Rusija - 29,9 proc., Vokietija - 11,8 proc., Lenkija - 10,0 proc., Latvija - 5,2 proc. Baltarusija eksportavo jau 4,5 proc., o importavo – 1,7 proc.

2009 metais svarbiausios Lietuvos eksporto partnerės buvo Rusija - 13,2 proc., Latvija - 10 proc., Vokietija - 9,7 proc., Lenkija - 7,2 proc. ir Baltarusija - 4,7 proc.

Svarbiausios importo partnerės – Rusija - 30,1 proc., Vokietija - 11,2 proc., Lenkija - 10 proc., Latvija - 6,4 proc. Baltarusija – 3 proc.

Tuo tarpu 2010 metais Lietuva daugiausiai eksportavo į Rusiją - 15,7 proc., Vokietiją - 9,9 proc., Latviją - 9,4 proc. ir Lenkiją - 7,7 proc.

O importuota taip pat daugiausiai iš Rusijos - 32,6 proc. Iš Vokietijos - 10,5 proc., iš Lenkijos - 8,9 proc. ir iš Latvijos - 6,3 proc. Į Baltarusiją tai metais buvo eksportuota 5,2 proc., o importuota 1,7 proc.

2011 metais svarbiausia Lietuvos eksporto partnerė vėlgi buvo Rusija su - 16,6 proc. eksporto prekių, tada Latvija su -10,2 proc. eksporto, Vokietija su - 9,3 proc. ir Lenkija su - 7 proc. eksporto.

Importe pagrindinės partnerės išliko Rusija - 32,8 proc., Vokietija - 9,7 proc., Lenkija - 9,1 proc. ir Latvija - 6,6 proc. Lietuvos eksportas ir importas į ir iš Baltarusiją (-os) vis dar augo ir 2011 metais pasiekė 5,2 proc. eksporte ir 2,5 proc. importe.

2. RUSIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGA

2.1. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos ištakos ir įkūrimas

Šiandieniniame pasaulyje ir dabartinėmis sąlygomis, nė viena šalis negali pasiekti ekonominio augimo, jeigu nedalyvauja tarptautinėje prekyboje. Siekiant supaprastinti tarptautinės prekybos procesus bei vystyti ekonominį bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis, šalys buriasi į įvairias sąjungas bei organizacijas. Ne išimtis ir NVS šalys, o visų pirma Rusija, Baltarusija bei Kazachstanas, sukūrusios tarpusavyje vieningą ekonominę struktūrą - muitų sąjungą.

Link šios muitų sąjungos sukūrimo buvo eita nuosekliai ir užtikrintai. Reiktų paminėti, jog šios valstybės jau ir taip priklausė Nepriklausomų Valstybių Sandraugai (NVS), kuri buvo sukurta Ukrainos, Rusijos ir Baltarusijos vadovams konstatavus SSRS iširimą. Netrukus po šios sandraugos sukūrimo - 1992 metais, atsirado Kolektyvinio Saugumo Sutarties Organizacija (KSSO). Tai rusiškasis NATO variantas. Šiai organizacijai priklauso Vidurio Azijos respublikos – Kirgizija, Kazachstanas, Tadžikistanas bei Armėnija, Azerbaidžanas, Rusija ir Baltarusija. Nors šios sandraugos ištakos siejamos dar su 1992 metais Dušanbėje pasirašyta Kolektyvinio saugumo sutartimi, galutinai ši organizacija buvo sukurta tik 2002 metais. Tačiau šis karinis blokas taip ir netapo reikšmingas karine prasme.

1999 metų gruodžio 8 dieną buvo įkurta Rusijos ir Baltarusijos sąjunga. Tačiau tik 2007 metų gruodžio 13-14 dienomis prezidentai pasirašė konstitucinį aktą, kuris skelbė Rusijos ir Baltarusijos šalių susivienijimą. Šis aktas taip ir liko tik formaliu dokumentu.

2000 metų spalio 10 dieną Astanoje buvo pasirašyta sutartis dėl Eurazijos ekonominės Bendrijos (EvrAzES) sukūrimo, kuri įsigaliojo 2001 metų gegužės 30 dieną. Šiai sąjungai priklauso Rusija, Kirgizija, Kazachstanas, Tadžikistanas ir Baltarusija. 2006 metais buvo prisijungusi ir Uzbekija, bet 2008 metais iš šios sandraugos pasitraukė. Į šią organizaciją įeina ir naujosios muitų sąjungos valstybės narės.

Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga (toliau RBK) buvo įsteigta 2007 metų spalio 6 dieną, bet pradėjo veikti tik 2010 metų sausio 1 dieną. Ši muitų sąjunga suvienijo Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano valstybes. Kaip jau buvo minėta anksčiau, vieni svarbiausių muitų sąjungos bruožų – bendra muitų teritorija, muitų siena ir bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti visų pirma taikant vienodus muitus. Taigi, Rusija, Baltarusija ir Kazachstanas priklauso bendrai muitų teritorijai. Visos teritorijos plotas yra apie 20 mln. kv. km. O šioje muitų teritorijoje gyvena apie 169 mln. gyventojų.

Muitų sąjungos šalys, kaip ir ES, taiko vienodus muitų tarifus prekėms ir vadovaujasi vienu muitinės kodeksu. 2009 metais, Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano vadovai susitarė iki 2012 metų sausio 1 dienos sukurti Vieningą Ekonominę Erdvę.

5 pav. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų sąjungos teritorija

Rusija visais įmanomais būdais siekia įgyvendinti geopolitinius ir ekonominius sumanymus. Šiandien niekam ne paslaptis, kad Rusijos tikslas – nepaleisti iš savo įtakos buvusių SSRS respublikų. Siekdama glaudžių santykių su jomis, didžiausią plotą užimanti pasaulio valstybė, kūrė įvairiausias sąjungas ir pasirašinėjo įvairiausias susitarimus.

Mintį sukurti muitų sąjungą Rusija brandino ilgą laiką. Kaip jau buvo minėta anksčiau, šios muitų sąjungos įkūrimas jau ne pirmas Rusijos bandymas Nepriklausomų valstybių sandraugos teritorijoje sukurti panašų darinį, dalyvaujant Baltarusijai.

Jau 1995 metais Baltarusija ir Rusija pasirašė panašų dokumentą, tačiau išsiskyrus šalių interesams, ši sutartis taip ir liko negaliojanti. Todėl paskelbus informaciją, jog kuriama nauja muitų sąjunga, daug kam kilo abejonių dėl šios sąjungos įkūrimo sėkmės.

Konkrečių veiksmų šios sąjungos sukūrimui buvo imtasi tik 2005 metais kai buvo pradėti rengti įvairūs susitikimai šiam planui įvykdyti. 2006 metais buvo pradėta kurti teisinė muitų sąjungos bazė, kuri formaliai buvo baigta kurti tik 2007 metais, tačiau ji taip ir liko iki galo nesuderinta. Pagaliau 2009 metų birželio 9 dieną tuometinis Rusijos ministras pirmininkas Vladimiras Putinas oficialiai pranešė apie naujosios muitų sąjungos tarp Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano šalių, įkūrimą. 2009 m. lapkričio 27 d. Minske įvyko Kazachstano, Rusijos bei Baltarusijos šalių vadovų susitikimas, kurio metu buvo priimtas galutinis sprendimas dėl išorinio muitų tarifo. Taip pat buvo pranešta jog ši muitų sąjunga įsigalios nuo 2010 metų sausio 1 dienos.

Taigi, 2010 m. sausio 1 d. pradėjo veikti Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga. Sudarydamos šią sąjungą šalys narės siekė įkurti vieną ekonominę zoną ir panaikinti muitų sienas tarp

šalių tam, kad sudarytų sąlygas laisvam prekių bei šalies piliečių judėjimui muitų sąjungos teritorijoje. Šios naujosios muitų sąjungos šalys narės įgauna galimybę susikurti bendrą muitų teritoriją, valdymo organą bei nusistatyti pagrindines užsienio prekybos reguliavimo nuostatas. Stojant į šią muitų sąjungą buvo nutarta taikyti vienodus maito tarifus ir vadovautis vienu muitinės kodeksu. Tačiau, kiekviena šalis narė atskirai pasiliko teisę kai kurioms prekėms taikyti skirtingus mokesčius ir nusistatyti savo pereinamąjį laikotarpį.

Natūralu, jog įstojus į naują muitų sąjungą, šalys narės patyrė tam tikrų pakitimų. Buvo panaikintos vidinės muitų sienos tarp muitų sąjungos šalių narių. Maitinės kontrolės postai buvo perkelti prie išorinių muitų sąjungos sienų. Buvo įdiegta bendra tarifinio bei netarifinio reguliavimo sistema tarp šalių narių ir trečiųjų šalių, nustatytos nuolaidos bei lengvatos užsienio partneriams, unifikuoti užsienio prekybos statistikos metodai.

Nors Rusija teigė, kad šios sąjungos įkūrimo projektą kūrė tik iš ekonominių paskatų, tačiau tai kelia daug abejonių. RBK muitų sąjungos įkūrimo tikslai yra interpretuojami įvairiai. Yra nuomonė, jog tai tik siekis sukurti konkurencinį pranašumą bei svaresnę įtaką pasaulinėje grūdų rinkoje, arba Rusijos tikslas yra naujos posovietinės erdvės suvienijimas savo įtakos zonoje. Taip pat yra manoma, jog ši muitų sąjunga yra atsakas į vis stiprėjančią Kinijos įtaką Centrinės Azijos regione. Kadangi Rusijos noras patekti į jį yra labai didelis, Kazachstanas yra lyg vartai į Centrinę Aziją. O susitarimo sėkmės atveju prie Rusijos norėtų prisijungti ir Kirgizija bei Tadžikistanas. Maitų sąjungos teritorijoje atsidarytų laisvas kelias prekėms judėti be jokių kliūčių pagrindiniais transporto koridoriais: iš Azijos per Ramiojo vandenyno regioną į Europą, taip pat ir iš Vidurinės Azijos į Europą.

Taigi šis Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano susitarimas yra svarbus ne tiek ekonominiu, kiek geopolitiniu požiūriu. Ir Rusija neapsiriboja tik muitų sąjungą, ateityje ji tikisi įkurti Vieningąją ekonominę erdvę, į kurią, be Rusijos, įeitų Baltarusija ir Kazachstanas, o vėliau prisidėtų Kirgizija ir Tadžikistanas. Nors šios valstybės Centrinėje Azijoje didelio vaidmens nevaicina, jos yra labai svarbios geopolitiškai. Ir Rusija, ir JAV turi karinių bazių Kirgizijoje, JAV dar turi karinę bazę Tadžikistane. Taip pat nereikia pamiršti, kad Tadžikistanas vis dar yra daugiau ar mažiau priklausomas nuo Rusijos paramos.

Taigi, labai didelė tikimybė, kad ateityje Rusija, norėdama dar labiau sustiprinti savo įtaką Centrinėje Azijoje, į ekonominę erdvę priims Kirgiziją ir Tadžikistaną, kurie jau išreiškė norą jungtis prie būsimos ekonominės erdvės. Nereikėtų pamiršti ir Ukrainos. Pasikeitus politinėms jėgoms Kijeve, kai prezidentu tapo Viktoras Janukovyčius, neatmetama galimybė, kad ateityje prie muitų sąjungos gali prisidėti ir ši šalis. Pirmųjų suartėjimo ženklų jau matyti: Ukraina ir Rusija susitarė pratęsti Sevastopolio uosto nuomos sutartį iki 2047 metų, o Ukrainos dujų kompanija „Naftogaz“ ir Rusijos koncernas „Gazprom“ prakalbo apie susijungimą. Matyti Ukrainą muitų sąjungoje taip pat norėtų ir Baltarusijos prezidentas A. Lukašenka. Vertinant pagrindinius Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano

muitų sąjungos šalių narių ekonomikos pokyčius ir remiantis Bendrojo Vidaus Produkto (BVP) augimo rodikliu visų pirma reiktų paminėti, jog tai skirtingo dydžio šalys. Sąlyginai mažoms šalims – Baltarusijai ir Kazachstanui yra naudinga prisijungti prie vienos didžiausių pasaulio valstybių, stengiantis pasiekti masto ekonomiką.

Oficiali RBK muitų sąjungos šalių statistika skelbia, kad sukurta muitų sąjunga iki 2015 m. Baltarusijai ir Kazachstanui duos 16 – 18 mlrd. dolerių pelno per metus. Ir nors toks pelnas daugiau nei 20 kartų mažesnis nei galimas Rusijos pelnas, vis dėlto jis taip pat rodo, kad projektas turėtų būti naudingas ir Rusijos partnerėms. Bet, ekspertų iš Kazachstano ir Baltarusijos nuomone, šio projekto įgyvendinimo padariniai gali skaudžiai paveikti jų ekonomiką. Taip pat ir automobilių eksportą iš trečiųjų šalių. Įvedus bendrą muitų sąjungos kodeksą 2012 metais, šių šalių žmonėms gali būti palankiausia importuoti automobilius iš Rusijos. O to ir siekė šios šalies automobilių pramonės lobistai. Būtent dėl automobilių importo į Baltarusiją ir Kazachstaną vyko intensyvūs ginčai su Rusija. Tai grėsė net ir muitų sąjungos sukūrimui, bet Baltarusija ir Kazachstanas turėjo nusileisti Rusijai. Panašiai kaip ir dėl lėktuvų importo, nes Maskva, sukurdama muitų sąjungą, norėjo savo partnerėms sudaryti tokias sąlygas, kad joms ekonomiškai daug naudingiau būtų pirkti Rusijoje pagamintus lėktuvus, o ne importuoti JAV ar ES produkciją.

Skirtingai nei Baltarusijoje, Kazachstane ieškoma ne tik bendros muitų sąjungos neigiamų požymių, bet ir stengiamasi atrasti teigiamus. Juk Kazachstano prezidentas buvo didelis šios sąjungos įkūrimo iniciatorius. Baltarusijai svarstant stojimo galimybes, Rusija ir Kazachstanas buvo pasirašę dvišalį susitarimą dėl bendros muitų sąjungos. Atvirkščiai nei Baltarusija, Kazachstanas sutartį pasirašė savanoriškai. Baltarusija, galima sakyti buvo priversta Rusijos. Baltarusijai nesutikus įstoti į muitų sąjungą ir Rusijai sukūrus muitines prie sienos su Baltarusija bei pritaikius maito mokesčius Baltarusijoje gaminamoms prekėms, šios šalies pramonė patirtų žlugimą. Tą lėmė A. Lukašenkos valdymo metais pasyvus alternatyvių rinkų ieškojimas Baltarusijoje gaminamai produkcijai. Todėl visų pirma Rusijos rinka Baltarusijos produkcijai yra vienintelė šalis kur ši produkcija gali būti parduota. Šios šalies opozicijos politikai yra įsitikinę, kad ši muitų sąjunga – kapo „duobė“ Baltarusijai. Tačiau yra aišku, jog šiandien Baltarusijos ir Rusijos ekonomikos yra pernelyg susijusios tarpusavyje, todėl Baltarusija neturi kitokio pasirinkimo.

Vertinant atskirų muitų sąjungos narių konkurencingumą, pažymėtina, kad stipriausiai atrodo Baltarusija. Ji turi nemažą santykinį konkurencinį pranašumą pieno ir pieno produktų, cukraus ir konditerijos gaminių sektoriuose bei vidutinį santykinį konkurencinį pranašumą mėsos sektoriuje. Kazachstanas žinomas pasaulyje kaip geros kokybės grūdų gamintojas. Kazachstano malybos produkcija turi stiprų santykinį konkurencinį pranašumą pasaulyje, o žaliavinių grūdų sektorius yra išsikovojęs vidutinį santykinį konkurencinį pranašumą. Tuo tarpu Rusija nei stipraus, nei vidutinio santykinio konkurencinio pranašumo pasaulio rinkose neturi, gali nebent pasigirti tik silpnu santykinu

konkurenciniu pranašumu žuvų ir vėžiagyvių bei grūdų sektoriuose.

Tačiau, remiantis užsienio šalių statistikos prognozėmis, muitų sąjunga iki 2015 metų turėtų daugiausia naudoti atnešti būtent Rusijai. 2015 metais tai turėtų sudaryti apie 400 milijardų dolerių. Bet ir Rusija, be visų šio susitarimo pranašumų, galėjo sulaukti tam tikros žalos, visų pirma jos derybose dėl narystės PPO.

Rusijos derybos dėl narystės PPO vyksta jau 18 metų. Derybas dėl stojimo Rusija pradėjo 1993 metais. Per šį derybinį laikotarpį, Rusija trejetą kartų buvo sustabdžiusi derybas. Iki 2007 metų, derybos ėjosi labai sklandžiai. Tačiau 2008 metais Rusijos – Gruzijos karinis konfliktas nutraukė šalies dėmesį nuo stojimo. Po kurio laiko prasidėjusi finansinė krizė Rusijoje, derybų pertrauką tik prailgino. Visiškai aišku, kad tuo metu Rusijai mažiausiai rūpėjo derybų klausimai PPO. Ir pagaliau 2009 Rusijai pamažu atsigaunant po krizės, V. Putinas (tuometinis Rusijos Federacijos ministras pirmininkas) paskelbė apie bendros su Kazachstanu ir Baltarusija muitų sąjungos įkūrimą ir derybų su PPO įšaldymą.

Tačiau, jau 2010 metais, Rusija vėl intensyviai ėmėsi stojimo į PPO darbų. Šiam sugrįžimui didelės reikšmės turėjo Rusijos ir JAV atnaujinti ir pagerėja santykiai. Abi pusės atnaujino branduolinės ginkluotės mažinimo sutartis ir Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) Saugumo Tarybos rezoliuciją dėl didesnių sankcijų Iranui.

Atsižvelgiant į tokį ilgą derybinį laikotarpį natūraliai kyla klausimas dėl Rusijos tokio didelio noro įstoti į PPO. Juk šios organizacijos susitarimai nustato labai aiškias, griežtas ir detales dalyvavimo taisykles. Jokia šalis kandidatė negali keisti susitarimų nuostatų. O Rusija tokio tipo derybose dar nebuvo dalyvavusi. Ji buvo pratusi, kad tai ji diktuoja taisykles ir, kad jos visi atsiklausia. O stojant į PPO to niekaip negalėjo būti.

Tačiau, Rusija taip veržėsi į narystę, nes ji paprasčiausiai negalėjo sau leisti nebūti PPO nare. Ji buvo vienintelė ne PPO narė tuo pat metu priklausanti įvairioms įtakingiausių pasaulio valstybių grupėms. 2011 metais Rusijos Federacijos derybos dėl narystės PPO buvo baigtos ir buvo pasirašytas stojimo į PPO protokolas.

2.2. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos funkcionavimas ir plėtra

Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga pradėjo formuotis nuo Eurazijos Ekonominės Bendruomenės. Šios muitų sąjungos teisinis pagrindas buvo sukurtas nustačius Bendrąjį muitų tarifą, bendrą netarifinį reguliavimą ir išleidus muitų sąjungos muitinės kodeksą¹⁷ 2009 lapkričio 27 dieną,

¹⁷ Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17 (2009 m. lapkričio 27 d.) Dėl muitų sąjungos muitinės kodekso įsigaliojimo.[interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 10] <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks1/Pages/default.aspx>.

kuris buvo patobulintas 2010 metų balandžio 16 dieną¹⁸. Formaliai ši sąjunga pradėjo veikti tik 2010 sausio 1 dieną, tačiau jos veikimas nebuvo įmanomas kol nepradėjo galioti muitinės kodeksas.

Žvelgiant iš teisinės pusės, ši sąjunga yra paremta tarptautiniais susitarimais ir protokolais išleistais muitų sąjungos narių, taip pat muitinės taisyklėmis, nurodymais ir rezoliucijomis, nustatytais ir patvirtintomis aukščiausiųjų muitų sąjungos valdymo organų. Muitų sąjungos narystę sąlygoja visi galiojantys muitų sąjungos nutarimai. Muitų sąjungos teisinis pagrindas yra muitinės kodeksas, kuris remiasi Kioto Konvencija (Muitinės procedūrų supaprastinimo tarptautinė Konvencija).

Pats aukščiausias valdymo organas yra Tarpvalstybinė Taryba. Ši Taryba yra atsakinga už tarptautinių sutarčių, formuojančių teisinę muitų sąjungos bazę, leidybą. Muitų sąjungos Taryba yra kontrolės organas, ir susideda iš muitų sąjungos šalių valstybių bei vyriausybių vadovų. Balsų daugumos ji yra įgaliota priimti rezoliucijas, ir jos sprendimai yra privalomi visoms muitų sąjungos narėms. Muitų sąjungos komisija yra įsikūrusi Maskvoje.

Dauguma muitų sąjungos procedūrų taisyklių (procedūros ir terminai tam tikrų veiksmų atlikimui, dokumentų pildymo taisyklės, instrukcijos muitinės deklaracijų pildymui ir t.t.) yra nustatomos taip pat muitų sąjungos Tarybos. Be to, ji yra atsakinga už sąrašų apie įgaliotus atstovus, brokerius, vežėjus, benuites parduotuves bei sandėlius, patvirtinimą. Bet kokie ginčai ir nesutarimai susiję su muitų sąjunga tarp šalių narių, gali būti pateikti į EvrAzES funkcijas vykdančią NVS ekonominę teisimą. Tuo jau spėjo pasinaudoti Baltarusija, kreipdamasi dėl Rusijos taikomų muitų naftos produktams.

Muitų sąjungos taisyklės ir nuostatos numato bendros muitų zonos šalių narių teritorijose, susidarymą. Taip pat numatyta, jog prekės, įvežtos ar pagamintos, bet kurios muitų sąjungos narės teritorijoje, bus pervežtos ir pristatytos per muitų teritoriją nemokant jokių muitų, be ekonominių apribojimų ir su supaprastintais dokumentų pildymo formalumais. Tačiau paliekamos protekcinės, antidempingo bei kompensacinės prekybos ribojimo priemonės.

Yra numatyta, jog pagrindiniai su muitais susiję klausimai bus sprendžiami pagal bendrą taisyklių sistemą, nustatytus standartus ir politiką, muitinių institucijas, muitų apmokėjimus ir procedūras (įvairių formų pildymas deklaruoju ir išleidžiant prekes į apyvartą, muitų mokesčių sumokėjimas ir t.t.) klasifikacijas ir muitų įvertinimus, techninius reikalavimus, sanitarines taisykles ir fitosanitarinius matavimus, identifikacijos taisykles, terminologiją, pakavimą, ženklavimo ir etikečių tvirtinimo reikalavimus. Be to, muitų procedūros turės remtis abipusio pripažinimo principu tarp šalių narių išleistais dokumentais laikantis bendru muitų nustatymu.

---

¹⁸ Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr. 17 (2009 m. lapkričio 27 d.) nurodantis (2010 m. balandžio 16d.) muitų sąjungos muitinės kodekso papildymą [interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 10]
<http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/Pages/default.aspx>

Bendrojo muitų tarifo nustatymai (įskaitant, bet neatsiribojant, bendros prekių klasifikavimo nomenklatūros ir muitų tarifą) numato bendrus muitų mokesčius importuojamom prekėm į muitų teritoriją.

Bendras muitų netarifinis reguliavimas muitų sąjungoje leidžia nustatyti tam tikrus ekonominius draudimus ir apribojimus tarpvalstybinėje prekyboje muitų sąjungos teritorijoje. Tokius kaip kiekybiniai apribojimai, išskyrus tam tikras eksporto arba importo prekes, užsienio prekybos licencijavimas ir specialūs tarptautinės prekybos suvaržymai.

Be to, tam, kad apsaugoti nuo importuojamų klastočių patekimo į muitų sąjungos teritoriją, muitų sąjungos Taryba, nutarė sukurti bendrą intelektinės nuosavybės sąrašą, kur tarptautinės prekybos dalyviai turės užregistruoti prekių pavadinimus ir ženklus.

Nežiūrint į tai, kad buvo priimtas muitinės kodeksas ir begalės kitų taisyklių ir protokolų, daugelis muitinės veiklos sričių vis dar vadovaujasi tarptautinėmis taisyklėmis ir standartais. Taip pat dar nepanaikinta ir muitinės kontrolė tarp narių šalių. Atsižvelgiant į įgyvendinimo planą, muitų sąjungos taisyklės turi būti pristatytos ir galiausiai pakeistos į atitinkamas tarptautines taisykles ir standartus, kiekvienoje muitų sąjungos šalyje narėje. Taigi, yra stengiamasi išvystyti ir įgyvendinti naujas muitų sąjungos taisykles, nurodymus ir politiką, tam, kad muitų sąjunga galėtų laisvai ir savarankiškai funkcionuoti.

Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga yra regioninės ekonominės integracijos pavyzdys, turintis ir pozityvių ir negatyvių bruožų. Šios sąjungos įkūrimas suteikia galimybę suvienodinti pagrindines užsienio prekybos reguliavimo nuostatas, sukurti bendrą muitų teritoriją ir valdymo organą. Kaip jau buvo minėta, šios muitų sąjungos šalys narės nutarė taikyti vienodus muto tarifus prekėms ir vadovautis vienu muitinės kodeksu, tačiau kiekviena pasilikdama teisę atskirai kai kurioms prekėms taikyti kitokius mokesčius ir nusistatyti savo pereinamąjį laikotarpį.

Muitų sąjungos muitinės kodekso nuostatai taip pat numato sumažintus krovinio muitinės deklaracijos (toliau – KMD) pildymo terminus, t.y. nuo dviejų iki trijų dienų. Terminas sumažinimas leis greičiau atlikti muitinės procedūras ir sutaupyti lėšas prekių muitiniam įforminimui. Atkreiptinas dėmesys, kad muitinės vadovo ar jo įgalioto asmens rašytinių nurodymų KMD pildymo terminas gali būti pratęstas iki 10 dienų, tačiau muitinės kodeksas nedetalizuoja atvejų, kuris muitinės vadovas galėtų pratęsti aukščiau nurodytą terminą. Tokiais atvejais muitinės tarnyboms paliekama laisvė nuostatams interpretuoti. Susitariančios šalys įveda vieningą reguliavimą sertifikavimo srityje, taip pat vieningus sanitarinius, fitosanitarinius bei veterinarinius kontrolės nuostatus. Muitų sąjungos teritorijoje stengiamasi įvesti vieningą licencijų ir prekių eksporto bei importo leidimų išdavimo tvarką. Nurodytų normų suvienodinimas sumažins laiko ir lėšų sąnaudas, skirtas visai reikalingai prekių importo į muitų sąjungos teritoriją dokumentacijai užpildyti.

Įvedant bendrus muitų tarifus reikėtų atkreipti dėmesį į pasikeitusius muto mokesčio dydžius.

Pagrindinė problema – tai Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų tarifų esminiai skirtumai, kurie galiojo iki Bendrojo muitų tarifo (BMT) įvedimo. Lyginant susitarusių šalių maito mokesčius atskiroms prekių pozicijoms, nustatyta, kad mažiausi tarifai buvo Kazachstane ir Baltarusijoje.

Po BMT įvedimo, maito tarifai atskiroms prekių kategorijoms buvo pakoreguoti ir padidinti, taip pat buvo padidinta ir prekių įforminimo finansinė našta. Naujųjų nuostatų, reglamentuojančių maitinės darbą, įvedimas vidaus rinkos dalyviams gali sukelti vadinamojo pereinamojo laikotarpio problemas. Kaip jau buvo minėta, nuo 2010 metų sausio 1 dienos, Baltarusijos, Rusijos ir Kazachstano muitų sąjungos šalys narės taiko bendrus muitų ir tarifų nustatymo metodus. Nors šiai muitų sąjungai priklauso ir Baltarusija ir Kazachstanas, tarifų pagrindu tapo pakoreguoti Rusijos Federacijos muitų tarifai.

2009 m. lapkričio 27 d. Tarpvalstybinės Tarybos (Aukščiausiosios muitų sąjungos valdžios institucijos) nutarimu Nr. 18¹⁹ „Dėl Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos Bendrojo muitų tarifo nustatymo“ buvo priimti pagrindiniai teisės aktai:

- 2008 metų sausio 25 dienos susitarimas dėl Bendrojo muitų ir tarifų reguliavimo;
- 2008 metų gruodžio 12 dienos susitarimas dėl sąlygų ir tarifinių kvotų mechanizmų administravimo;
- Protokolas dėl sąlygų ir administracinių procedūrų išimtiniais importo muitų mokesčių atvejais, išskyrus suvienodintų muitų tarifų normas, aprašytas 2008 metų gruodžio 12 dienos susitarime;
- Protokolas dėl tarifų lengvatų, pasirašytas 2008 metų gruodžio 12 dieną;
- Protokolas dėl bendros tarifų lengvatų sistemos muitų sąjungoje, pasirašytas 2008 metų gruodžio 12 dieną;

Vadovaujantis Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimu Nr. 18 buvo priimti ir pradėti taikyti nuo 2010 sausio 1 dienos šie pakeitimai:

- suvienodinti muitų sąjungos tarptautinės ekonominės veiklos prekių nomenklatūra bei muitų tarifai;
- sudarytas besivystančių, turinčių teisę į muitų sąjungos tarifinių lengvatų sistemą, šalių sąrašas;
- sudarytas ir mažiau išsivysčiusių šalių, turinčių teisę į muitų sąjungos tarifinių lengvatų sistemą, sąrašas;
- sudarytas sąrašas prekių, kilusių arba importuotų iš besivystančių ar mažiau išsivysčiusių šalių, kurioms taikoma importo tarifų lengvatų sistema;

¹⁹ Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.18 (2009 m. lapkričio 27 d.) Dėl Bendrojo muitų tarifo įvedimo[interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 10] <http://www.tsouz.ru/db/ettr/tved/Pages/default.aspx>

- sudarytas prekių sąrašas, kurių transportavimo metu, viena iš šalių narių nustato importo muitų tarifų normą, išskyrus muitų sąjungos Bendrojo muitų tarifo normas;
- surašytas produktų sąrašas, dėl kurių sprendimas pakeisti maito normą, turi būti priimtas tik Maitų Sąjungos Komisijos bendru sutarimu.

Bendrasis muitų tarifas kaip Baltarusijos, Rusijos ir Kazachstano Bendros prekybos politikos instrumentas, buvo sukurtas tuo pat metu, kai buvo suvienodinti muitų tarifai tarp muitų sąjungos narių, importo apimtys ir šalių tarptautiniai įsipareigojimai.

Po Bendrojo muitų tarifo įsigaliojimo, muitų sąjungos Komisija, įgavo pirmumą muitų ir tarifų reguliavime. Šalys taip pat susitarė ir dėl tarpvalstybinių koordinavimo institucijų steigimo. Numatyta, kad tai bus periodinis ministrų, atsakingų už tam tikras sritis, suvažiavimas. Jie remsis nuolatinei dirbančio tarpvalstybinio sekretoriato darbo išvadamis.

2.3. ES ir Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungų panašumai ir skirtumai

Besikeičiančios užsienio prekybos sąlygos (globalizacija, integracija, kooperacija, pasaulinių žaliavų, prekių, paslaugų, finansų, darbo jėgos rinkų plėtra ir kt.), valstybių siekis turėti kuo palankesnes sąlygas tarptautinei prekybai ir galimybes ją reguliuoti savo šalyje pasauliniu mastu, skatina valstybių prekybinių ir ekonominių sąjungų kūrimąsi. Taip susikūrė ir dvi dabartiniu metu mūsų regione funkcionuojančios muitų sąjungos: jau daugiau nei pusę amžiaus egzistuojantis Europos Sąjungos valstybių narių muitų sąjunga ir su ja palyginus nauja Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga. Šios dvi sąjungos tarpusavyje turi ir panašumų ir skirtumų.

Pirmiausia, reiktų paminėti, jog Europos Sąjunga yra daug senesnė ir brandesnė, su savo jau nusistovėjusia ir sureguliuota teisine sistema bei taisyklėmis. Juk ES buvo įsteigta 1951 metais balandžio 18 dieną, siekiant užbaigti dažnus ir žiaurius kaimyninių šalių karus, kurių apogėjus buvo Antrasis pasaulinis karas, ir ieškant būdų ekonominėmis priemonėmis užkirsti kelius galimiems kariniams konfliktams ateityje. 6-ajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje Europos anglių ir plieno bendrija pradėjo ekonomiškai ir politiškai vienyti Europos šalis, kad Europoje būtų užtikrinta ilgalaikė taika.

Europos anglių ir plieno bendriją įkūrė šešios Europos valstybės: Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir tuometinė Vakarų Vokietija. 1957 metais kovo 25 dieną jos pasirašė Romos sutartis (Europos ekonominės bendrijos ir Euratomo)²⁰, kurios įsigaliojo 1958 metų sausio 1 dieną.

²⁰Europos Bendrijos Romos sutartis (EEB sutartis).[interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 15]
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_euratom_en.htm

Galiausiai, Maastrichto sutartis (arba Europos Sąjungos sutartis)²¹ performavo ekonomika grindžiamą Europos ekonominę bendriją (EEB) į politinį darinį, pajėgų tarptautinėje arenoje pateisinti didėjančius Europos lūkesčius.

Tuo tarpu, Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano (toliau RBK) muitų sąjungos įkūrimo sutartis buvo pasirašyta 2007 metais spalio 6 dieną ir pradėjo veikti 2010 sausio 1 dieną, po to kai įsigaliojo RBK muitų sąjungos muitinės kodeksas²². Šią muitų sąjungą šiuo metu sudaro trys šalys: Baltarusijos Respublika, Rusijos Federacija ir Kazachstano Respublika. Tačiau prisijungti prie šios muitų sąjungos jau ruošiasi dar dvi šalys - Kirgizija ir Tadžikistanas. Beje, Kirgizija pasirašė susitarimą dėl stojimo pereinamųjų metų pabaigoje, tačiau oficialiai ji dar neregistruojama kaip RBK muitų sąjungos narė.

ES muitų sąjungos plėtra taip pat nestovi vietoje. Įstoti į ES jau ruošiasi ir Kroatija buvusi Jugoslavijos respublika Makedonija, Islandija, Juodkalnija, Serbija ir Turkija. Beje Kroatija jau 2013 metais taps 28 Europos Sąjungos nare.

Pagal užimamą teritorijos plotą, šios muitų sąjungos yra labai skirtingos. Turėdama 4 324,782 mln. kv. km. teritoriją, nusidriekusi nuo Atlanto vandenyno iki Juodosios jūros ir apie 500 milijonų gyventojų, ES tapo politiškai ir ekonomiškai nepaprastai įtakinga tarptautine veikėja. Plečiantis ES teritorijai, taip pat išsiplečia ir jos užsienio politikos galios. Šiuo metu sąjungai priklauso dvidešimt septynios valstybės narės. O tai verčia ir įgalina Europos Sąjungą aktyviai veikti skirtinguose pasaulio regionuose.

Tuo tarpu RBK muitų sąjungos demografiniai duomenys yra kur kas kuklesni. Tačiau geografiškai ji yra daug didesnė negu ES. Įvertinus šios muitų sąjungos trijų valstybių narių teritorijų ir gyventojų duomenis, gauname, kad jos plotas apie 20 mln. kv. km., o gyventojų joje apie 169 mln.

Apimamu plotu RBK muitų sąjunga didesnė už ES muitų sąjungą net 5 kartus, tačiau pagal gyventojų skaičių – beveik 3 kartus mažesnė.

Šių muitų sąjungų įkūrimo tikslai taip pat nėra vienodi. Kaip jau buvo minėta, ES iš pradžių susikūrė tam, kad ekonomiškai ir politiškai suvienyti Europos šalis. Dabartinis tikslas – visiškai įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą ES šalyse.

Ekonominė ir pinigų sąjunga tai procesas, kurio metu buvo sukurta bendroji valiuta – euras, pradėta vykdyti bendra euro zonos pinigų politika ir pradėta koordinuoti ES valstybių narių ekonominė politika. Ekonominė pinigų sąjunga pasižymi ir valstybių ekonominės politikos suderinamumu, kurio būtinumas išryškėjo vis dar tebesitęsiančios krizės sąlygomis. Tam pritaria ir R. Vilpišauskas, kuris teigia, kad ekonominė integracija kartu su pinigų sąjunga yra neatsiejama nuo politinės sąjungos sukūrimo ir greičiausiai tai yra jos padarinys, o ne priežastis²³.

²¹ Maastrichto sutartis (Europos sąjungos sutartis). [interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 15] <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>

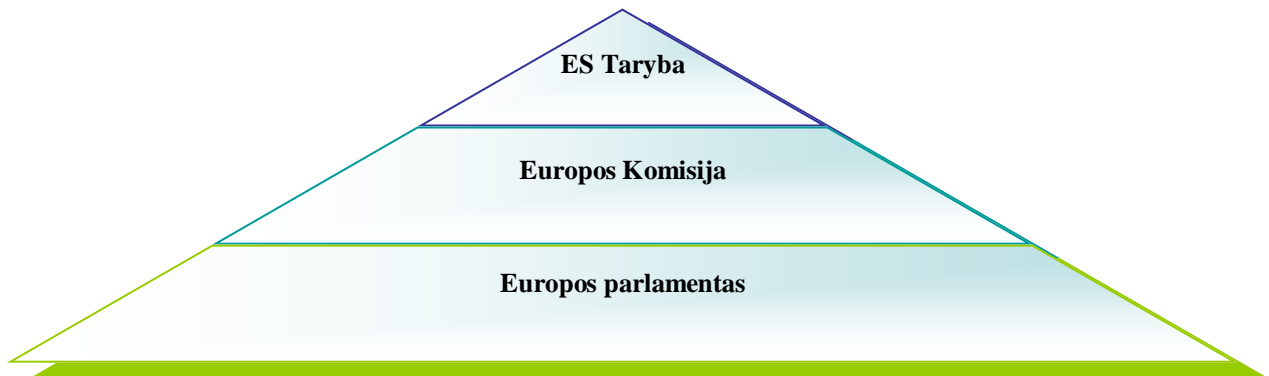
²² Tarptautinės Muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17. Supra note 17.

²³ Vilpišauskas R. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis. - Vilnius, 2003, p. 21.

Tuo tarpu RBK muitų sąjunga buvos sukurta tam, kad sukurti vieną bendrą muitų teritoriją, kur nebūtų taikomi jokie muitai ir ekonominio pobūdžio apribojimai, taikyti vienodus muitų tarifus prekiaujant su trečiosiomis šalimis, vystyti ekonominį bendravimą ir prekybą tarp šalių narių. Dabartinis RBK muitų sąjungos tikslas - intensyviai dalyvauti bendros ekonominės erdvės kūrimo, taip pat koordinuoti šalių narių veiksmus integruojantis į pasaulio ekonominės ir tarptautinės prekybos sistemą. Kaip jau buvo minėta, ES yra ir pinigų sąjunga. Joje vyksta laisvas prekių, paslaugų, darbo jėgos ir kapitalo judėjimas, o RBK muitų sąjungoje to dar nėra. Ji yra tik kūrimosi stadijoje su gausybe išimčių ir ypatybių.

ES ir RBK muitų sąjungų kontrolinės ir valdymo sistemos yra gana panašios. Pirmiausia panagrinėkime ES vadovaujančias institucijas.

ES atsakomybė už politikos formavimą ir sprendimų priėmimą tenka trimis pagrindinėms institucijoms - ES Tarybai, Europos Komisijai ir Europos Parlamentui²⁴

6 pav. ES institucijų trikampis

Šaltinis: sudaryta pagal Europos sąjungą http://europa.eu/pol/inst/index_lt.htm [žiūrėta 2012 03 05].

Ketvirtoji institucija – Europos Vadovų Taryba, nustatanti politikos kryptis ir prioritetus, bet neturinti teisės aktų leidžiamosios galios.

ES Taryba – pagrindinis sprendimų priėmimo organas, todėl ji turi daugiausia galių iš visų trijų institucijų. Ji – ES valstybių narių balsas, o visų šalių ministrai susitinka po kelis kartus per mėnesį. Taryba turi įstatymų leidžiamąją galią, kuria ji dalijasi su Europos Parlamentu, ir vykdomąją galią, kuria ji dalijasi su Europos Komisija. Atitinkamų ministerijų ministrai susitinka aptarti išorės santykių, ekonomikos ir finansų reikalų, transporto, energetikos, žemės ūkio ir kitų konkrečių sričių politikos. Paprastai ji vadinama Ministrų Taryba arba tiesiog Taryba. Daugelis sprendimų priimami balsu dauguma, tačiau labai svarbiems sprendimams mokesčių, prieglobsčio, imigracijos ir kitais klausimais priimti reikia visų balsų.

Europos Komisija yra nepriklausoma nuo vyriausybės, ji atstovauja visos ES interesams. Europos Komisija turi dvi pagrindines funkcijas – siūlyti ES politiką ir teisės aktus bei užtikrinti, kad

²⁴ Europos sąjunga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 05] http://europa.eu/pol/inst/index_lt.htm.

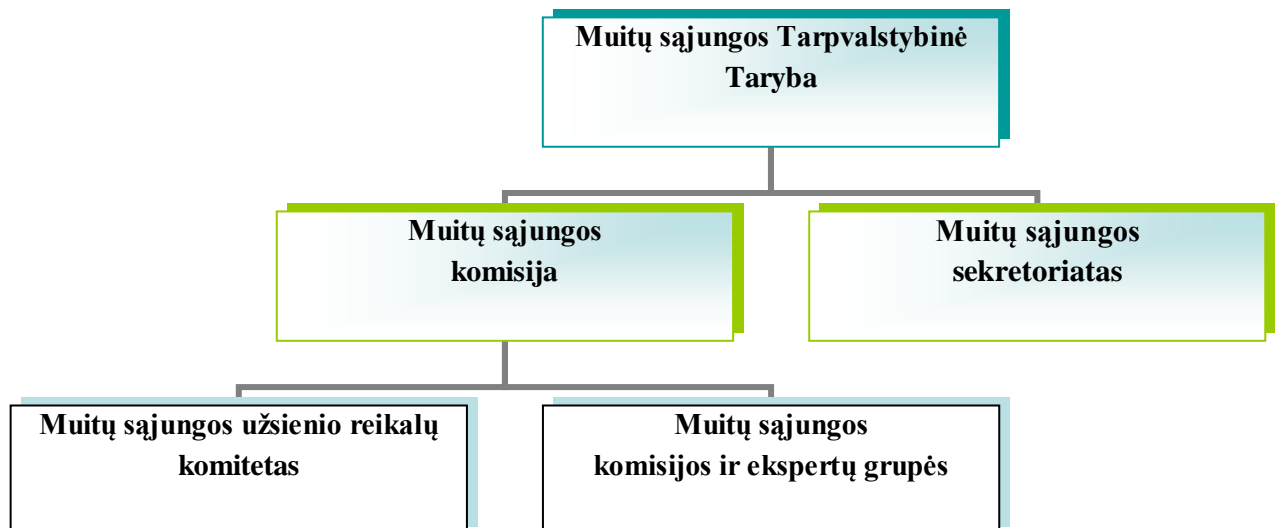
būtų laikomasi ES sutarčių ir teisės aktų nuostatų. Kartais ji vadinama sutarčių sergėtoja. Nauja Komisija skiriama kas penkerius metus, kad jos darbo trukmė būtų iš esmės tokia pati kaip ir Europos Parlamento. Komisijos narių (po vieną iš kiekvienos šalies) kandidatūras prieš patvirtinant tikrina Europos Parlamentas.

Europos Parlamentas, kaip ir kiti parlamentai per visą istoriją, turėjo kovoti už savo teisę atstovauti žmonėms. ES piliečiai pirmą kartą tiesiogiai jį išrinko 1979 m. Dabartiniame Parlamente, 2009 m. birželio mėn. išrinktame penkeriems metams, yra 736 nariai iš visų 27 ES šalių. Pagrindinė Parlamento funkcija – priimti Europos Komisijos siūlomus teisės aktus. Parlamentas turi galią paleisti Europos Komisiją balsavimu dėl nepasitikėjimo.

ES valstybių narių valstybių ir vyriausybės vadovai bent keturis kartus per metus susirenka į Europos Vadovų Tarybą. Prireikus Europos Vadovų Tarybos pirmininkas šaukia papildomus susirinkimus. Šios tarybos susirinkimuose suteikiamas politinis impulsas ir nustatomi politikos prioritetai. Sprendimai paprastai priimami bendru sutarimu. Pagal Lisabonos sutartį Europos Vadovų Tarybai suteiktas ES institucijos statusas ir numatyta, kad jai vadovauja renkamas pirmininkas ²⁵.

RBK muitų sąjungos muitų politiką formuoja ir sprendimus priima trys pagrindinės institucijos – Tarpvalstybinė taryba, muitų sąjungos komisija ir muitų sąjungos sekretoriatas.

Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos aukščiausiasis valdymo organas yra Tarpvalstybinė Taryba. Šiai tarybai priklauso valstybių vadovai ir valstybių vyriausybės vadovai. Tarpvalstybinė Taryba nagrinėja pagrindinius muitų sąjungos šalių narių klausimus, liečiančius bendrus šalių narių interesus, apibrėžia strategijos kryptis ir perspektyvas, priima sprendimus, susijusius su įgyvendinamais RBK muitų sąjungos siekais ir tikslais (žr. 7 pav.).

7 pav. RBK muitų sąjungos institucijų struktūra

Šaltinis: sudaryta pagal :Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga [interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 15] <http://www.tsouz.ru/AboutETS/Pages/16.aspx>.

²⁵ Europos sąjungos institucijos.[interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 05] http://europa.eu/pol/inst/index_lt.htm.

Muitų sąjungos Komisija įsteigta kaip nuolatinio reguliavimo institucija. Jos pagrindinis uždavinys yra užtikrinti RBK muitų sąjungos funkcionavimą bei plėtrą. Savo veiklą ši komisija vykdo remiantis principais, kurie pateikti 2007 m. spalio 6 d. sutartyje dėl muitų sąjungos Komisijos įkūrimo²⁶: *Skatinti šalių tarptautinius interesus bei siekti abipusės naudos; Muitų sąjungos šalių įgaliojimų perdavimas Muitų sąjungos Komisijai; Sprendimų ekonominis pagrindimas; Atvirumas, skaidrumas, objektyvumas*. Komisija savo veiklą grindžia jau minėta sutartimi ir kitais tarptautiniais muitų sąjungos šalių narių susitarimais bei aukščiausiosios valdžios sprendimais.

Muitų sąjungos sekretoriatas – įstaiga, atsakinga už RBK muitų sąjungos Aukščiausių valdžios institucijų ir muitų sąjungos Komisijos darbą, informacinių bei technologinių sistemų priežiūrą. Šią įstaigą prižiūri pagrindinis Komisijos sekretorius, beje turintis pavaduotojus iš kiekvienos RBK muitų sąjungos šalies.

Užsienio reikalų Komitetas yra atsakingas už tarifinį bei netarifinį tarptautinės prekybos reguliavimą. Pagrindinis tikslas – koordinuoti muitų sąjungos šalių narių poziciją, reguliuojant užsienio prekybą su muitų sąjungai nepriklausančiom šalimis. Šis Komitetas susideda iš dviejų kiekvienos šalies narės vykdomosios valdžios atstovų, kurie atsakingi už tarifinius bei netarifinius prekybos apribojimus.

Ekspertų Taryba buvo sukurta kaip Aukščiausiojo valdžios organo dalis, kuri turi teisę peržiūrėti ir tvarkyti paraiškas gautas iš valdančiųjų institucijų bei muitų sąjungos šalių, apie muitų sąjungos Komisijos sprendžiamus privalomus sutartinius ir teisinius nutarimus. Ekspertų Tarybą sudaro ne mažiau kaip penki nariai, turintys tam tikrų žinių ir patirtį teisės, tarptautinės prekybos ir kitose srityse. Nariai turėtų būti atstovai iš kiekvienos muitų sąjungos šalies narės.

Taigi, matome, jog šių sąjungų valdymo sistemos, jame dalyvaujančios institucijos bei jų funkcijos yra gana panašios. Tiek ES, tiek RBK muitų sąjungos šalys užsiima užsienio prekybos reguliavimu ir kontrole. Tarptautinės prekybos apimtys ir struktūra nemažai lemia šalies gyventojų gyvenimo lygį, todėl labai svarbi yra puikiai paruošta tarptautinę prekybą reguliuojanti politika. Natūralu, jog kiekviena šalis per užsienio prekybos politiką stengiasi realizuoti savo šalies pranašumus ir gauti maksimalią naudą.

Kiekviena valstybė yra pati atsakinga už savo tarptautinę politiką, tačiau narystė muitų sąjungose šalims tik palengvina tarptautinę prekybą su kitomis šalimis. Juk muitų sąjunga – prekybos ir integracijos forma tarp šalių, numatant bendrą muitų teritoriją, kurios ribose vyksta tarpusavio prekyba prekėmis, kilusiomis iš muitų teritorijos arba iš trečiųjų šalių ir kurios gali laisvai cirkuliuoti muitų teritorijos viduje. Čia išryškėja dar vienas skirtumas tarp šių dviejų muitų sąjungų. ES muitų sąjungoje prekės yra atleidžiamos nuo muitų mokesčių ir apribojimų ir juda be specialių apsaugos, antidempingo

²⁶Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos sutartis (2007 m. spalio 6 d.) dėl muitų sąjungos Komisijos įkūrimo [interaktyvus] [žiūrėta 2012 03 11] <http://www.tsouz.ru/AboutKTS/Pages/37.aspx>.

ir kompensacinių priemonių. Tačiau to dar nėra RBK muitų sąjungoje. Ją formuojant, buvo numatyta sukurti vieną bendrą muitų teritoriją, kur netaikomi jokie muitai ir ekonominio pobūdžio apribojimai, bet išskiriant apsaugines, antidempingo ir kompensacines priemones prekėms keliaujant per muitų teritoriją.

Akivaizdu, jog RBK muitų sąjunga dar tik kuriasi ir, kad jai dar nemažai reiks nuveikti, kad galėtų pasiekti, jei apleičiamas, ES muitų sąjungos lygį. Iki šiol dar nėra visiškai aiškiai ir iki galo apibrėžtos bei nustatytos muitinės procedūros RBK muitų sąjungoje. Kuriant RBK muitų sąjungą buvo sutarta, kad šalys taikys vienodus tarifus prekėms, tačiau nustatomų muitų dydis tiek importui, tiek eksportui gali skirtis.

RBK muitų sąjungai priklausančios valstybės, muitų sąjungos narės, gali savarankiškai nustatyti įvežamų prekių muitų normas. Šie mokesčiai mokami į šalies, kurioje prekės yra pagamintos, biudžetą. Importui taikytinas bendras tarifas, tačiau jų pagrindu suformuoti muitai gali skirtis. Importuojant prekes, nacionaliniai mokesčiai – akcizai ir PVM – įskaičiuojami į šalies biudžetą, o likusios rinkliavos keliauja į bendrą muitų sąjungos biudžetą. Tačiau dar nėra aišku kaip bus dalijami pinigai tarp šalių narių. Viena, aišku, kad jie bus perskirstomi reguliariai ir nevienodomis dalimis kiekvienai šaliai.

Priešinga situacija yra ES muitų sąjungoje. Ilgametė praktika ir nusistovėjusi tvarka, ES padarė didžiausia pasaulio prekiautoja, kurios importas ir eksportas sudaro apie 20 % pasaulio importo ir eksporto. Laisva jos narių tarpusavio prekyba beveik prieš 50 metų padėjo sėkmingai sukurti ES. Todėl ES deda daugiausiai pastangų siekiant liberalizuoti pasaulio prekybą abipusei ir turtingų, ir neturtingų šalių naudai. ES muitų sąjungos narės paprastai vykdo bendrą užsienio prekybos politiką, taiko bendras muitų procedūras ir susitaria dėl pajamų, gautų iš muitų, paskirstymo.

Norėčiau išskirti dar vieną skirtumą tarp šių muitų sąjungų. Tai rezidavimo principo taikymas. RBK muitų sąjungoje nuo pat jos įkūrimo momento taikomas rezidavimo principas (rus. *принцип резидентства*), kuris nustato, jog ūkio subjektai muitinės formalumus į RBK muitų sąjungą importuojamiems ir eksportuojamiems kroviniams (prekėms) gali atlikti tik toje šalyje, kurioje jie įsteigti (reziduoja). Šis principas labai apsunkina bendradarbiavimą tarp šalių narių ir neleidžia išnaudoti muitų sąjungos suteikiamų privalumų.

Nors valstybės ir priklauso tai pačiai muitų teritorijai, tačiau jų prekių srautai negali laisvai judėti per jų teritorijas. Pavyzdžiui, norint eksportuoti prekes iš Rusijos į Lietuvą reikia atlikti muitinės formalumus iš Rusijos eksportuojamoms prekėms. Vadovaujantis rezidavimo principu Rusijos ūkio subjektas tai gali padaryti tik Rusijos Federacijoje, ir negali to atlikti Baltarusijoje, nors Baltarusija ir įeina į RBK muitų sąjungą. Analogiška situacija ir su importuojamomis prekėmis. Kazachstano įmonė, importuojanti prekes iš Lietuvos, negali atlikti importo muitinės formalumų Baltarusijoje ir privalo tai daryti Kazachstane. Taigi, laisvas prekių judėjimas RBK muitų sąjungoje iš esmės taikomas tik tranzitu gabenamoms prekėms.

Rezidavimo principo taikymas užkerta kelią laisvam prekių judėjimui bei bendros rinkos funkcionavimui. Tuo tarpu ES muitų sąjungoje prekių judėjimas yra laisvas, ir Vengrijos ūkio subjektas, importuojantis prekes iš Baltarusijos, importo muitinės formalumus šioms prekėms gali atlikti ne tik Vengrijoje, bet ir bet kurioje kitoje ES šalyje, įskaitant ir Lietuvą.

Tenka apgailestauti, kad iš rezidavimo principo taikymo išplaukiantys apribojimai taikomi jau dvejus metus, ir, matyt, dar bus taikomi ne vienerius metus, nes RBK muitų sąjunga ženkliai dalimi vis dar išlieka „popierinė“, o ne pilnai funkcionuojančia muitų sąjunga.

Dar galima būtų išskirti dvišalių tarpvalstybinių susitarimų tarptautinės prekybos reguliavimo srityje buvimą RBK muitų sąjungoje ir jų nebuvimą ES. Šaliai stojant į ES yra privaloma nutraukti bet kokius iki tol buvusius susitarimus su trečiosiomis šalimis ir vadovautis tik ES priimtinais susitarimais. O RBK muitų sąjungos šalys vis dar gali turėti (o atskirais atvejais, yra priverstos turėti) ir laikytis dvišalių prekybos susitarimų, nes didelis kiekis klausimų, susijusių su RBK muitų sąjungos veikla, tarpvalstybiniu mastu dar nėra galutinai suderinti, todėl taikomi dvišaliai susitarimai.

Kol kas tokių susitarimų tik trys rūšys – Rusijos ir Baltarusijos, Rusijos ir Kazachstano, Baltarusijos ir Kazachstano susitarimai, o kiekvienas iš jų gali būti sudaromas atskirose veiklos srityse (transporte, žemės ūkyje ir pan.). Priėmus į RBK muitų sąjungą dar bent vieną valstybę, dvišalių susitarimų rūšių kiekis išaugs iki 6, o priėmus dvi valstybes – iki 10 ir t. t. Jau dabar RBK muitų sąjungoje dvišalių susitarimų yra dešimtys ir jų skaičius augs. Tai labai rimtas barjeras sėkmingam ir efektyviam RBK muitų sąjungos funkcionavimui.

Išankstinio informavimo apie į muitų sąjungą numatomas įvežti ir iš jos išvežti prekes nebuvimas RBK muitų sąjungoje, ir tokio reikalavimo taikymas ES muitų sąjungoje - dar vienas požymis, skiriantis šias dvi muitų sąjungas. ES, prieš išvežant prekes iš ES muitų teritorijos, o taip pat prieš įvežant jas į šią muitų teritoriją, būtina iš anksto nustatyta tvarka informuoti muitinę. Tai sutaupo daug laiko ir kaštų gabenant krovinius į trečiąsias šalis, leidžia geriau vertinti tiekimo grandinės riziką, įgalina sparčiau atlikti importo ir eksporto muitinės formalumus. RBK muitų sąjunga svarsto apie tokio reikalavimo įvedimą, nori keisti informacija su ES muitinės įstaigomis, tačiau praktiniame lygyje tam būtini paruošiamieji darbai dar neatlikti.

Apibendrinant, galima sakyti, jog ES ir RBK muitų sąjungos turi ir panašumų, ir skirtumų. Panašumai susiję su tuo, jog bendrieji muitų sąjungos kūrimo principai yra panašūs, kuriant RBK muitų sąjungą remiamasi ES muitų sąjungos patirtimi, ir abi muitų sąjungos pasmerktos sąveikauti ir bendradarbiauti.

Esminius skirtumus tarp jų lemia skirtingi jų atsiradimo ir egzistavimo laikotarpiai. ES muitų sąjunga jau gyvuoja daug metų. Taisyklės, tvarka, vadovavimas, įvairios sutartys ir reglamentai nesikeičia daugelį metų, pakeitimai ar papildymai įvedami iš anksto informuojant apie tai. RBK muitų sąjunga vis dar yra kūrimosi stadijoje, gausu išimčių, ypatingų atvejų, muitų teisės aktai priimami ir

taikomi skubotai, o kartais net atbuline data. Be to, RBK muitų sąjungoje jaučiamas vienos valstybės dominavimas, ko nėra ES muitų sąjungoje.

Nežiūrint visų skirtumų ir išimčių, RBK muitų sąjunga įkurta ir plečiasi, jos veikla pastoviai tobulinama, plečiama ir visa tai palankiai įtakoja ES ir jai priklausančias šalis.

3. MUITŲ SAJUNGŲ SAŲVEIKA IR ĮTAKA TARPTAUTINEI PREKYBAI

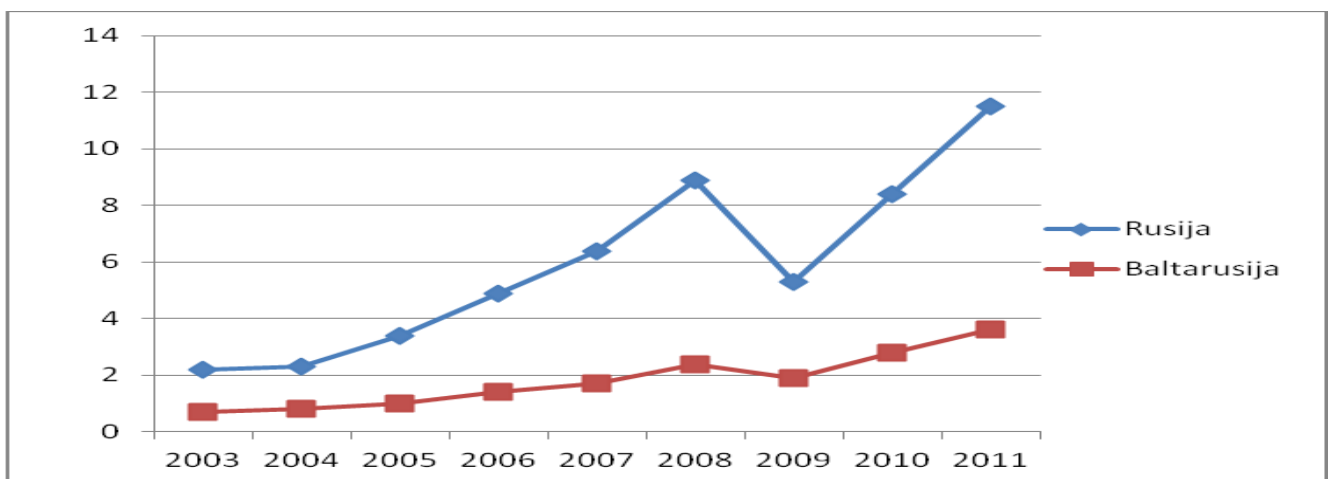
3.1. Pokyčiai Lietuvos tarptautinėje prekyboje su Rusija ir Baltarusija

RBK muitų sąjunga oficialiai egzistuoja nuo pirmosios 2010 metų dienos. Šios muitų sąjungos vakstybės narės tikisi, jog muitų sąjungos įkūrimas sustiprins jų ekonomiką ir suteiks naujų perspektyvų. Nors Kazachstanas yra Centrinės Azijos lyderis, analitikai tvirtina, kad taip Kazachstanas siekia glaudesnio bendradarbiavimo su Rusija. Akivaizdu, kad nors ši šalis ir vykdo įvairiapusę politiką, stengiasi laviruoti tarp Rytų ir Vakarų, prioritetą vistiek teikia Rusijai ir jos vykdomai politikai.

Vienas aktualiausių ekonominės integracijos darinių Lietuvos užsienio prekybos politikoje yra 2010 metais susikūrusi RBK muitų sąjunga. Rusija yra viena svarbiausių lietuviškų žemės ūkio ir maisto produktų realizacijos rinkų, todėl tikėtina, jog ši sąjunga turės didelės įtakos Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotojams. Noriu pabrėžti, jog net dvi šios muitų sąjungos valstybės, Rusija ir Baltarusija, yra Lietuvos kaimynės. Akivaizdu, kad tai paveiks Lietuvos užsienio prekybą ir ekonomiką.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, šios muitų sąjungos įkūrimas suteikia muitų sąjungos šalims narėms galimybę suvienodinti pagrindines užsienio prekybos reguliavimo nuostatas, sukurti bendrą muitų teritoriją ir valdymo organą. Taip pat buvo nutarta taikyti vienodus maito tarifus prekėms ir vadovautis vienu muitinės kodeksu, tačiau kiekvienai šaliai atskirai pasilieka teisę kai kurioms prekėms taikyti skirtingus mokesčius ir nusistatyti pereinamąjį laikotarpį.

Rusijos Federacija yra viena svarbiausių Lietuvos ir ES užsienio prekybos partnerių (Lietuvos tarptautinės prekybos su Rusija, Baltarusija ir kitomis šalimis statistiniai duomenys pateikti 2 priede). Pagal statistikos duomenis, pavaizduotus 8 pav. matome, jog eksportas į Rusiją ir Baltarusiją pastoviai augo, jei neskaityti nuosmukio, atsiradusio krizės metu 2008-2009 metais. Ši nuosmukį prekyboje su

8 pav. Lietuvos eksportas į Rusiją ir Baltarusiją 2003–2011 metais (mlrd. Lt)

Šaltinis: LR statistikos departamentas.

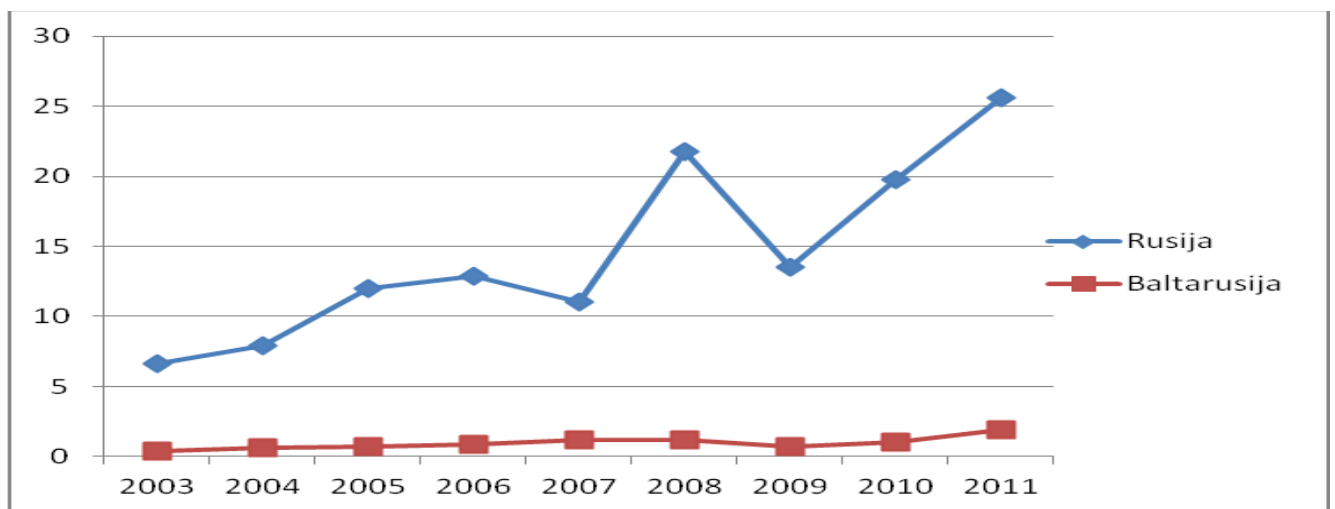
Rusija lėmė ne tik pasaulinė krizė, bet ir 2008 metais prasidėjęs Rusijos ir Gruzijos karinis konfliktas. Nuosmukis prekyboje su Rusija 2009 metais buvo gana ženklus (Lietuvos eksporto apimtys į Rusiją krito nuo 8,9 iki 5,3 mlrd. Lt, t. y. apie 40 proc.). Tačiau jau per sekančius (tebesitęsiančios krizės) metus Lietuvos eksporto į Rusiją apimtys atsistatė ir augo toliau.

Praeitais 2011 metais Lietuvos eksportas į Rusijos Federaciją jau siekė 11,5 mlrd. Lt. ir tai vos ne trečdaliu viršijo ikikrizines Lietuvos eksporto į Rusiją apimtis. Lietuvos ekonomika dar nepasiekė rodiklių, buvusių iki krizės (esame apie 2006-2007 metus), tačiau tarptautinėje prekyboje su pagrindine šalimi-eksporto partnere Rusija pasiekti tikrai neblogi rezultatai. Tam palankią įtaką galėjo turėti ir RBK muitų sąjunga.

Panašus, tik šiek tiek mažesnio masto eksporto kritimas (eksportas sumažėjo apie 20 proc.) buvo ir Lietuvos prekyboje su Baltarusija, kuris taip pat atsistatė 2010 m. ir augo toliau.

Matome, kad Lietuvos eksporto apimties pokyčiai prekyboje su Rusija ir Baltarusija per paskutinius kelerius metus turi panašią tendenciją.

Lietuvos importas iš Rusijos vystėsi labai panašiai kaip ir eksportas. Kaip matome iš 9 pav., pateiktų duomenų importas iš Rusijos į Lietuvą auga, tačiau krizės metu importo (kaip ir eksporto) apimtys sumažėjo apie 40 proc. Ir jau sekančiais metais (RBK muitų sąjungos veiklos pradžios metais) importo iš Rusijos apimtys pasiekė ikikrizinį lygį ir augo toliau.

9 pav. Lietuvos importas iš Rusijos ir Baltarusijos 2004– 2011 metais (mlrd. Lt)

Šaltinis: LR statistikos departamentas.

Prekyboje su Baltarusija importo iš šios šalies apimtys 2009 metais sumažėjo apie 40 proc. (kur kas labiau, nei eksporto iš Lietuvos į Baltarusiją apimtys), bet ir vėl per metus laiko pasiekė ankstesnį lygį. Šie pokyčiai ženkliai pagerino Lietuvos užsienio prekybos balansą su šia šalimi.

Kaip matome iš 8 ir 9 pav. pateiktų duomenų, svariausia Lietuvos eksporto ir importo partnerė yra Rusija. Reikia paminėti, jog Rusijos ir Lietuvos prekybinius santykius pastaraisiais metais įtakojo keletas svarbių įvykių, kurie palietė ne tik Lietuvą, tačiau ir daugelį kitų valstybių. Visų pirma tai naujosios RBK muitų sąjungos sukūrimas. Europos šalių eksportuotojai skaičiavo milijoninius

nuostolius, kadangi Rusija, prisidengusi šia muitų sąjunga, smarkiai padidino importo muitus. Pastaraisiais metais padidėję importo muitai praretino Lietuvos verslininkų gretas Rusijoje, tačiau nesėkmę patyrusius verslininkus pakeitė kiti, o bendras prekybos rezultatas su Rusija iš esmės nenukentėjo.

Kitas, vienas svarbiausių 2011 metų įvykių – Rusijos Federacijos baigtos derybos ir pasirašytas stojimo į PPO protokolas. Ko gero, būtent šis įvykis labiausiai lėmė Lietuvos eksporto ir importo apimtis, tarptautinius prekybinius ir verslininkų santykius su šia šalimi.

Kaip jau buvo aptarta ankstesniame skyriuje, derybas dėl narystės PPO Rusija pradėjo dar 1993 metais. Palyginimui galima paminėti, jog Lietuvos valstybė derybas pradėjusi 1994 metais jas baigė 2000 metais ir 2001 metų gegužės 31 dieną tapo pilnateise šios organizacijos nare. Rusijoje tai trunka jau beveik du dešimtmečius.

Labai svarbu paminėti, jog narystė PPO tai netik detalus prekybos prekėms ir paslaugoms reglamentavimas, bet ir papildomas Rusijos rinkų atvėrimas. Daugelis valstybių džiaugiasi Rusijos naryste PPO. Rusijos integracija tai lyg garantas, kad bus atvertas ir Rusijos viešųjų pirkimų sektorius.

Natūralu, jog po šių įvykių, Lietuvos verslininkai nori stabilumo ir patikimumo Rusijos rinkoje. Todėl yra dedama daug vilčių į Rusijos narystę PPO, kur ji bus susaistyta įvairių susitarimų bei įsipareigojimų.

Jau dabar, Rusija įsipareigojo išaldyti visus savo importo muitus ir jų daugiau nedidinti, kas Lietuvai ir kitoms Rusijos prekybos partnerėms suteikia palankias sąlygas tarptautinei prekybai su šia šalimi.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, Lietuvos užsienio prekyboje Rusija yra viena pagrindinių partnerių, kuriai tenka apie trečdalis viso Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Numatoma, jog Lietuva ir toliau eksportuos mėsą į Rusiją palankiomis kainomis. Pavyzdžiui, mėsos Rusijoje trūksta ir kiekvienais metais Rusijos vyriausybė nustato nemenkas tarifines kvotas ir leidžia importuoti kiaulieną visai be maito, jautieną – mokant tik 15 procentų, o paukštieną – 25 procentų importo muitą. Pagal Rusijos įsipareigojimus, šios kvotos išliks ir ateityje, o kiaulienos ir jautienos kvotos dalis bus skirta ES eksportuotojams.

Be PPO įsipareigojimų, Rusija planuoja ir pati plėtoti savo žemės ūkį, o ypač gyvulininkystę. Jos tikslas yra iki 2020 metų apsirūpinti savo šalies viduje pagaminta kiauliena, taip išstumiant užsienio kiaulienos eksportuotojus iš savo rinkos. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotojams Rusijos rinka labai svarbi, tačiau Rusijos valdžia stengiasi apsaugoti vidaus rinką ir rusiškos žemės ūkio produkcijos gamintojų interesus.

Pagal statistinius Lietuvos eksporto duomenis, Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Rusiją apimtys nuosekliai augo iki pat 2008 m. finansinės krizės Rusijoje pradžios. 2009 m. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Rusiją apimtys sumažėjo beveik 14 proc.

Nors prekybos apimtys gerokai sumažėjo, Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais su Rusija balansas išliko teigiamas ir 2009 m. jau siekė 674 mln. eurų.

Lietuvos eksportuotojai vis susiduria su produktų importo apribojimais ar aukštesniais nei įprasta kokybės reikalavimais. Pažymėtina, kad konkurencija Rusijos rinkoje nuosekliai auga. O pati Rusija, siekdama palaikyti ir padidinti šalies gamintojų konkurencingumą, imasi kolektyvinių iniciatyvų, pvz., Rusijos, Kazachstano ir Ukrainos grūdų forumas bei RBK muitų sąjunga. Iš tiesų, pastaruoju metu didele problema tapo sanitarinių ir fitosanitarinių normų taikymas. Visai neseniai nuskambėjo įvykiai, kai Turkijos, Lietuvos bei kaimyninių ES šalių vežėjai buvo kaltinami kontrabanda ir taip stumiami iš Rusijos rinkos. Iš ES į Rusiją vežamuose vaisiuose ir daržovėse, mėsos bei pieno produktuose neva buvo rasti dideli kiekiai pesticidų, antibiotikų bei kitų kenksmingų medžiagų. Galima būtų ir dar daugiau paminėti Rusijos apkaltintų šalių, kurios turėjo vienokių ar kitokių nesutarimų su Rusija. Būtent taip Rusija bando susidoroti ar nubausti kažkuo neįtikusias valstybes. Tai matydamos PPO narės skyrė labai daug dėmesio prekių kokybės, maisto apsaugos ir panašių reikalavimų reglamentavimui Rusijoje.

Taikydama tokius reikalavimus Rusija ateityje visų pirma turės atsižvelgti į tarptautinių specializuotų organizacijų standartus ir rekomendacijas. Nei Rusijos vyriausybė, nei atskiri verslo bei politikos atstovai negalės taip laisvai keisti prekybos sąlygų. Taip pat nebus įmanoma „bausti“ užsienio šalių gamintojus, vežėjus ar kitų paslaugų tiekėjus.

Rusijos narystė PPO atsilieps ir RBK muitų sąjungos narėms – Baltarusijos ir Kazachstano prekybos politikai. Yra nustatyta, jog įsigaliojus Rusijos narystei PPO, Rusijos taikomų importo muitų vidurkis, o kartu ir bendros RBK muitų sąjungos narių importo muitų vidurkis sumažės iki 7,8 proc., kai dabartinis yra 10 proc. Tai tikrai pagerins importo į Rusiją sąlygas, įskaitant ir Lietuvą.

Baltarusijos Respublikos ekonomikoje eksportas yra viena iš prioritetinių sričių. Paprastai eksportas sudaro daugiau negu pusę BVP. Tai yra pagrindinis elementas lemiantis tvarų ekonominį augimą šioje šalyje. Svarbiausias įvykis, įtakojęs eksporto veiklos sąlygas Baltarusijoje yra šios šalies įsijungimas į RBK muitų sąjungą ir bendrą ekonominę zoną.

Reikia paminėti, jog Baltarusiją kerta dideli transporto srautai, jungiantys Rytus ir Vakarus. Baltarusija turi didelį tranzito potencialą. Tiek ES, tiek Rusijai ši šalis yra svarbi tranzito ir apsaugos partnerė, ypač kalbant apie energetikos tranzitą ir logistines galimybes, o taip pat kovojant su nelegalia migracija bei organizuotu nusikalstamumu.

2009 m. iš Lietuvos į Baltarusiją daugiausia išvežta vaisių ir riešutų – 30 proc. eksporto (vyrauja reeksportas) į šią šalį, o maisto pramonės liekanos ir atliekos bei įvairūs maisto produktai sudarė po 12 proc. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Baltarusiją struktūra nuolat keičiasi. 2005–2006 m. dominavę javai vėliau užleido pozicijas kitiems produktams, augo vaisių ir daržovių bei žuvų ir vėžiagyvių eksportas.

2011 m. buvo rekordiniai Lietuvos eksportui į Baltarusiją, kuomet bendras eksportas augo 47,7 proc. iki 3,6 mlrd. Lt. 2011 m. Baltarusija užėmė 6 vietą didžiausių Lietuvos eksporto rinkų sąrašė.

Prekybiniai santykiai tarp Lietuvos ir Baltarusijos dabartinėje ekonominėje ir politinėje situacijoje yra gana neaiškūs. ES pritaikė sankcijas (įskaitant ir ekonomines) ir yra pasiryžusi tai daryti ir ateityje (svarstyti sankcijų Baltarusijai išplėtimo klausimą), kuris gali turėti tiesioginę įtaką ES ir Baltarusijos ekonominiam bendradarbiavimui. Tuo pačiu gali nukentėti ir Lietuva. Jeigu mūsų valstybė parems griežtas sankcijas, verslo ir prekybos sektorius gali patirti nuostolius.

Jau kurį laiką ES ieško priemonių kaip sustabdyti antidemokratinį režimą Baltarusijoje. Iki šiol ji naudojo politines priemones, kurios jokio rezultato nedavė. Manoma, jog ES gali aktyviau taikyti ekonomines sankcijas, pavyzdžiui, prekybos su Baltarusija apribojimas, o tai būtų nepalanku Lietuvai.

Lietuvoje vyrauja keletas nuomonių šiuo klausimu. Pavyzdžiui, LR premjeras A. Kubilius yra įsitikinęs, jog Lietuvos pozicija neturėtų skirtis nuo ES. Tačiau, žmonės, tiesiogiai susiję su Baltarusijos rinka, turi kitą nuomonę. Nereikia pamiršti, jog ženkliai į Lietuvą ir iš Lietuvos gabenama krovinių dalis eina per Baltarusiją. Lietuva ir Baltarusija yra ne tik kaimyninės bendrą muitų sieną turinčios valstybės. Šių valstybių transporto sistemos tamptai susijusios ir aktyviai sąveikauja. Reikia paminėti jog Lietuvą ir Baltarusiją sieja ilgamečiai ekonominiai santykiai.

Lietuvos pramonininkų konfederacijos nuomone, vienpusiškas ES ekonominių sankcijų taikymas gali sukelti ir priešišką Baltarusijos atsaką kaimyninėms valstybėms, tarp jų ir Lietuvai. Jeigu Baltarusijos Respublika imtųsi aktyvių atsakomųjų veiksmų, tai Lietuva tarptautinėje prekyboje gali patirti didelių nuostolių.

Kita vyraujanti nuomonė visiškai priešinga pastarosioms. Manoma, jog sankcijų sugriežtinimas niekaip negali pakenkti Lietuvos verslui ir užsienio prekybai su Baltarusija. Šiandieninė Baltarusijos padėtis – byranti šalies ekonomika bei Rusijos ekonominis spaudimas, negali leisti šaliai prarasti prekybos partnerius bei priiminėti finansiškai nuostolingus sprendimus.

Baltarusijos ekonominė situacija šiandien yra gana nestabili. Tai įtakojo nuvertėjęs Baltarusiškas rublis, laikas nuo laiko ekonominę veiklą įtakojantys politiniai ir administraciniai sprendimai.

Dar vienas aspektas darantis neigiamą įtaką Lietuvos eksportui į Baltarusiją – tai Baltarusijos centrinio banko valiutinių atsiskaitymų reguliavimo politika. Tai sukelia rimtas problemas Baltarusijos įmonėms atsiskaityti už importuojamas prekes.

Lietuvos ir Kazachstano prekybiniai santykiai nėra tokie ryškūs kaip su Rusija ar Baltarusija. Lietuvai ši šalis nėra labai svarbi nei eksporto, nei importo partnerė. Lietuvos ir Kazachstano užsienio prekybos santykiai nėra nusistovėję dėl dviejų priežasčių. Visų pirma, tai Kazachstano glaudūs prekybos ryšiai su Rusija, antra, atstumai tarp šalių (daugiau kaip 3 tūkst. km), logistikos sąnaudos, infrastruktūros jungties stoka.

Lietuvai pagal artumą patraukliausios Rusijos ir Baltarusijos rinkos. Tačiau įsikūrus RBK muitų sąjungai, šalys palengvina tarpusavio vidaus prekybos sąlygas. Baltarusijos–Rusijos, Baltarusijos–Kazachstano ir Rusijos–Kazachstano užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais srautai numatoma didės. Kazachstanas tampa šalimi importuotoja. Nauda Kazachstanui yra tai, kad importas į šią šalį iš šalių partnerių pils. Baltarusija dar labiau stiprins pozicijas Rusijos ir Kazachstano rinkose, kadangi pagal žemės ūkio produktų apimčių augimo tempus ženkliai lenkia savo partneres Rusiją ir Kazachstaną. Taigi, Lietuvai skverbti į šią rinką ateityje bus vis sunkiau. Baltarusiška produkcija užpildys Rusijos rinką. Konkuruoti galima bus mažinant kainas ir gerinant kokybę. Kaimyninių šalių vykdomos žemės ūkio politikos bei prekybos politikos pokyčiai turi didelės įtakos Lietuvos eksportuotojų veiklai.

Įvertinus Lietuvos užsienio prekybos su Rusija ir Baltarusija duomenis galima daryti išvadą, jog Lietuvos eksportas į Rusiją (2010 m. palyginti su 2009 m. išaugo 58 proc.) ir Baltarusiją (2010 m. palyginti su 2009 m. išaugo 47 proc.) po RBK muitų sąjungos susikūrimo augo gerokai sparčiau, nei bendrasis Lietuvos eksportas (2010 m. palyginti su 2009 m. išaugo 13 proc.). Importas iš šių šalių augo panašiais tempais, kaip ir bendrasis Lietuvos importas, todėl mokėjimo balansas su šiomis šalimis 2010-2011 metais ženkliai pagerėjo.

Apibendrinant gautus duomenis ir atliktą RBK muitų sąjungos apžvalgą galima teigti, kad pirmoji magistriniame darbe iškelta hipotezė („RBK muitų sąjungos susikūrimas ir veikla esminio poveikio Lietuvos užsienio prekybai su Rusija ir Baltarusija kol kas nepadarė.“) nepasitvirtino, nes kur kas labiau tikėtina, kad RBK muitų sąjungos susikūrimas palankiai paveikė Lietuvos užsienio prekybą su Rusija ir Baltarusija, nei buvo papildoma kiūtis.

3.2. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka krovinių srautams ir muitinės procedūroms

Į muitų sąjungą įstojusi šalis patiria daug pokyčių. Paprastai muitų sąjungos narės panaikina tarpusavio prekybos ribojimus, taiko bendras muitinių procedūras ir susitaria dėl daugelio kitų prekių eksporto, importo ar tranzito reguliavimo klausimų. Šaliai įstojus į muitų sąjungą, sumažėja muitinių procedūrų kiekis, o tai žinoma smarkiai sumažina kaštus bei sutaupo laiko tarptautiniuose krovinių gabenimuose.

Panagrinėsime ar RBK muitų sąjungos įkūrimas paveikė krovinių srautus bei muitinės procedūras Lietuvoje. Kaip jau buvo minėta anksčiau, Kazachstanas nėra labai ryški Lietuvos užsienio prekybos partnerė. Gana glaudūs prekybiniai ryšiai su Rusija bei didelis atstumas tarp šalių, trukdo Lietuvai užmegzti tvirtesnius prekybinius santykius su šia šalimi. Kazachstanas nėra nei tarp

pagrindinių Lietuvos eksporto, nei importo partnerių. Visai kita situacija su Rusija ir Baltarusija, nes šio šalys yra svarbios Lietuvos eksporto ir importo partnerės.

Krovinių srautų analizei atlikti naudosiu statistinius eksporto ir importo duomenis. Tarptautinės prekybos duomenys tarp šalių gali būti apskaičiuojami dviem būdais:²⁷

- Pagal bendrąją prekybos sistemą, kai apskaičiuojamos visos įvežamos ar išvežamos į arba iš valstybės muitų teritorijos prekės (išskyrus tranzitą);
- Pagal specialiąją prekybos sistemą, kai įvežtos prekės nėra apskaičiuojamos (išskyrus tuos atvejus kai kroviny išleidžiamas į laisvą apyvartą ar įforminamas laikino įvežimo perdurbti ar muitinės prižiūrimos perdurbimo procedūros).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, ES valstybės, tame tarpe ir Lietuva, naudoja dvi statistikos sistemas užsienio prekybos statistikos tikslams:²⁸

- Intrastatas – tai ES valstybių narių tarpusavio prekybos statistikos sistema, apimanti prekių įvežimo į vieną ES valstybę narę iš kitų ES valstybių narių ir atvirkščiai, duomenų apskaitą;
- Ekstrastatas – tai ES valstybių narių prekybos su trečiosiomis šalimis statistikos sistema.

Lietuvos Ekstrastato statistikos duomenys renkami, apdorojami ir skelbiami pagal specialią prekybos sistemą.

Ankstesnėse darbo dalyse pateikti ir analizuoti statistiniai duomenys, paimti iš LR statistikos departamento oficialių šaltinių. Šioje magistrinio darbo dalyje naudojami LR muitinės departamento surinkti duomenys, pagal kuriuos skaičiuojami Lietuvos eksporto ir importo į Rusiją bei Baltarusiją rodikliai.

Panagrinėsime du Lietuvos eksporto ir importo su Rusija ir Baltarusija rodiklius: pirmąjį – iš Lietuvos į šias šalis eksportuojamų ir iš jų į Lietuvą importuojamų prekių apimtį (masę bruto) kilogramais, antrąjį – muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į šias šalis eksportuojamoms ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamoms prekėms, kiekį (įformintų bendrųjų administracinių dokumentų skaičių).

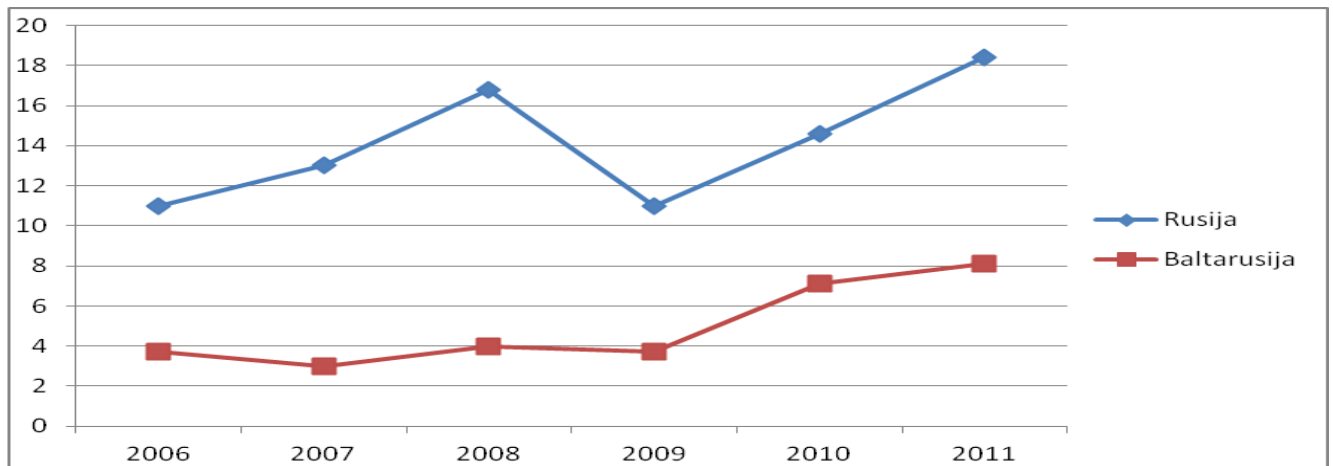
10 ir 11 pav. pateikiamos pirmojo rodiklio reikšmės 2006-2011 metais. Matome, kad iš Lietuvos į Rusiją ir Baltarusiją eksportuojamų ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamų prekių srautams būdingos tos pačios tendencijos, kaip ir eksportui ir importui su šiomis šalimis: ženklus apimčių kritimas 2009 metais ir anksčiau turėtų apimčių atstatymas per metus laiko.

Prekyboje su Baltarusija situacija geresnė, nei su Rusija, nes net krizės metais į Baltarusiją eksportuojamų prekių apimtys beveik nesumažėjo, o vien per 2010 metus išaugo vos ne du kartus (91 proc.). Lietuvos eksporto į Rusiją ir Baltarusiją augimo tempai lenkia į šias šalis eksportuojamų prekių

²⁷ Radžiukynas J. Ir kt. Supra note 4 p. 100.

²⁸ *Ibid.*, p. 94.

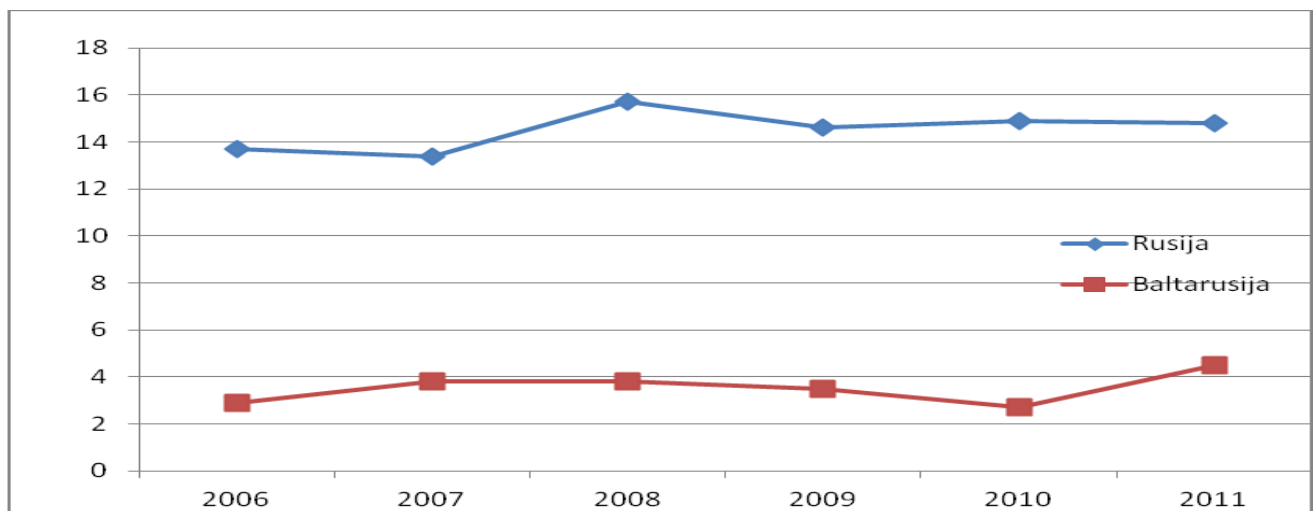
apimčių augimo tempus, kas rodo, kad eksportuojamos vis brangesnės prekės, ir, greičiausiai, gaunamas didesnis pelnas.

10 pav. Iš Lietuvos į Rusiją ir Baltarusiją eksportuojamų prekių apimtis 2006-2011 m. (mln. t.)

Šaltinis: LR muitinės departamentas.

Analizuodami į Lietuvą iš Rusijos ir Baltarusijos importuojamų prekių srautus (žr. 12 pav.) matome, kad šių srautų pokyčiai ženkliai mažesni, nei eksportuojamų prekių. Iš Rusijos į Lietuvą

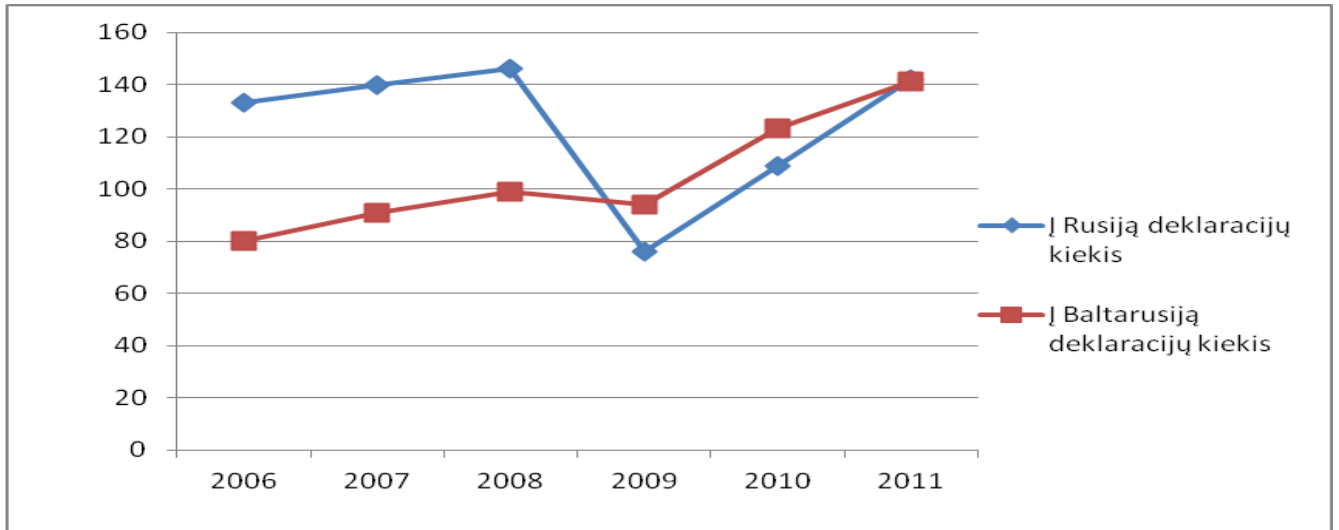
11 pav. Lietuvos importo srautai pagal krovinių svorį 2006-2011 m. (mln. t.)

Šaltinis: LR muitinės departamentas.

importuojamų prekių apimtys svyruoja apie 14 mln. tonų per metus ir tokios apimtys laikosi jau daugiau kaip 5 metus. Iš Baltarusijos į Lietuvą importuojamų prekių apimtys per paskutinius 5 metus išaugo 1,5 karto (nuo 3 mln. tonų 2006 m. iki 4,5 mln. tonų 2011 m.). Tuo tarpu eksportuojamų į Baltarusiją prekių srautas per šį laikotarpį išaugo 2,2 karto (nuo 3,7 mln. tonų 2006 m. iki 8,1 mln. tonų 2011 m.).

Tai byloja apie geras iš Lietuvos į Rusiją ir Baltarusiją eksportuojamų prekių, ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamų prekių srautų tendencijas. Viena iš to priežasčių matyt yra ir RBK muitų sąjungos egzistavimas.

Nagrinėdami antrąjį rodiklį (muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į Rusiją ar Baltarusiją eksportuojamoms ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamoms prekėms, kiekį) pastebime (žr. 12 pav.), kad jis rodo gana skirtingus rezultatus Rusijos ir Baltarusijos atveju.

12 pav. Eksporto procedūros (Rusija ir Baltarusija) 2006–2011 m. (tūkst. vnt.)

Šaltinis: LR muitinės departamentas.

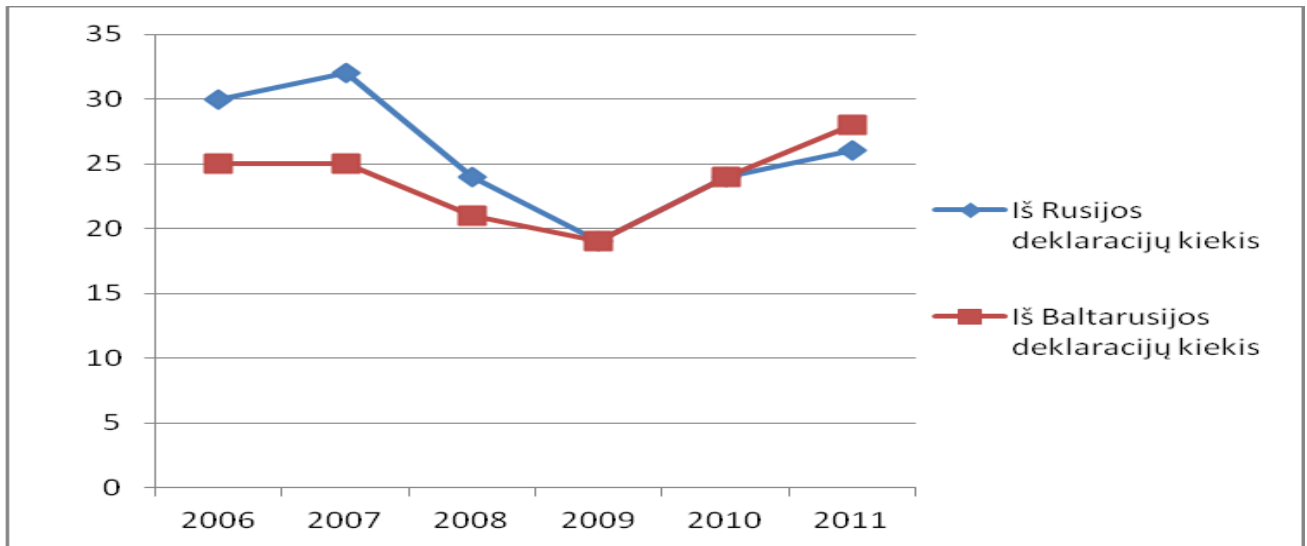
2009 m. muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į Rusiją eksportuojamoms prekėms skaičius sumažėjo beveik du kartus (nuo 132 tūkst. vnt. 2006 m. iki 76 tūkst. vnt. 2011 m.) ir tik 2011 m. pasiekė ankstesnių metų lygius.

Muitinės procedūrų, atliekamų iš Lietuvos į Baltarusiją eksportuojamoms prekėms, skaičius pastoviai auga (nuo 80 tūkst. vnt. 2006 m. iki 142 tūkst. vnt. 2011 m., t. y. išaugo beveik du kartus), o kritimas 2009 m. buvo labai nedidelis. 2011 m. Rusija ir Baltarusija susilygino pagal muitinės procedūrų, įformintų į šias šalis iš Lietuvos eksportuojamoms prekėms, skaičių, nors eksporto į Rusiją apimtys tris kartus didesnės, nei į Baltarusiją. Tai liudija apie smulkesnes ir dažnesnes iš Lietuvos į Baltarusiją, nei į Rusiją eksportuojamas prekių siuntas.

Vertinant muitinės procedūras, įformintas į Lietuvą iš Rusijos ir Baltarusijos importuojamoms prekėms, matome šiek tiek kitokį vaizdą, nei eksporto muitinės procedūrų atveju.

Importuojamų prekių atveju tendencijos Rusijoje ir Baltarusijoje gana panašios: kritimas 2009 metais ir ikikrizinis lygis dar nepasiektas. Tačiau kaip ir eksporto muitinės procedūrų atveju, prekyboje su Baltarusija tendencijos geresnės, nei prekyboje su Rusija. Muitinės procedūrų, įformintų iš Baltarusijos į Lietuvą importuojamoms prekėms, skaičius pralenkė analogišką rodiklį prekyboje su Rusija (žr. 13 pav.). Tai vėl gi byloja apie tai, kad Lietuvos ir Baltarusijos tarptautinė prekyba kur kas gyvesnė, nors importo iš Rusijos į Lietuvą apimtys daugiau kaip 10 kartų didesnės už importo apimtims į Lietuvą iš Baltarusijos.

13 pav. Importo procedūros (Rusija, Baltarusija) 2006–2011 m. (tūkst. vnt.)

Šaltinis: LR muitinės departamentas.

Taigi, išanalizavus prekių srautus tarp Lietuvos, Rusijos ir Baltarusiją, galima teigti, jog pagrindine prekybos partnere pagal vertinius rodiklius išlieka Rusija, o pagal tarptautinės prekybos tendencijas, eksportuojamų ir importuojamų prekių srautų pokyčius ir forminamas muitinės procedūras – Baltarusija.

Todėl galima teigti, jog antroji magistriniame darbe iškelta hipotezė („RBK muitų sąjungos raida palankiai įtakoja krovinių srautus ir muitinės priežiūrą RBK muitų teritorijoje“) pasitvirtino.

Antrajame magistrinio darbo skyriuje lygindami ES ir RBK muitų sąjungas nurodėme keletą kliuvinių ir trikdžių. Tačiau šiuos trikdžius tarptautinės logistikos ir kitose Lietuvos verslo srityse atsveria teigiami pokyčiai, atsiradę susikūrus šiai muitų sąjungai.

Tai visų pirma būtinų (neišvengiamų) tarptautinio logistikos kanalo (toliau TLK) tarpininkų sumažėjimas (muitinės formalumų nebuvimas kertant vidines RBK muitų sąjungos sienas), TLK institucijų sumažėjimas, TLK tarpininkų ir institucijų, veikiančių Rusijoje, Baltarusijoje ir Kazachstane, skaičiaus sumažėjimas ir jų veiklos reglamentavimo suvienodinimas.

Tobulinant RBK muitų sąjungos veiklą (dvišalių susitarimų skaičiaus mažinimas, rezidavimo principo panaikinimas ir t. t.), o juo labiau jai plečiantis įtraukiant vis naujas šalis, pradėjus Rusijoje (tam tikra prasme ir RBK muitų sąjungai priklausančiose valstybėse) galioti susitarimams su PPO, situacija Lietuvos verslui, ir visų pirma logistikos verslui, tik gerės. Lietuvai ir jos ūkio subjektams, esantiems dviejų pasaulyje didžiausių muitų sąjungų pasienyje, tikrai atsiskleidžia naujos galimybės, kuriomis daugelis apsukrių Lietuvos verslininkų netruks pasinaudoti.

Tad ir trečioji magistrinio darbo hipotezė („RBK muitų sąjunga atskleidžia naujas galimybes logistikos verslui Lietuvoje“) pasitvirtina, nes logistikos verslas Lietuvoje plečiasi ir plėsis ateityje, kadangi tam yra objektyvios sąlygos.

Pagrindinės magistrinio darbo mintys bei pastebėjimai pateikiami išvadų ir pasiūlymų skyreliuose, o užbaigti magistrinį darbą galima būtų teiginiu, jog RBK muitų sąjungos susikūrimas ir jos galima plėtra palankiai įtakos situaciją Lietuvoje ir būtent Lietuvoje, o ne kitose ES šalyse.

IŠVADOS

1. RBK muitų sąjungos susikūrimas – naujas, palankus ir perspektyvus Lietuvai bei visam Europos regionui reiškiny, ir visų pirma tarptautinės prekybos, tarptautinės logistikos ir muitinės priežiūros srityse.
2. Nežiūrint į tai, jog RBK muitų sąjunga didžia dalimi tebėra “popierinė“ (kalbama net apie ekonominės ir politinės sąjungos kūrimą), jos egzistavimas palankiai įtakoja Lietuvos tarptautinę prekybą su šiai muitų sąjungai priklausančiomis šalimis.
3. RBK muitų sąjungos buvimas netgi įvertinus visus trukdžius ir trūkumus (rezidavimo principas, didelis dvišalių susitarimų ir išimčių, reguliuojančių tarptautinę prekybą, skaičius tarp šalių narių ir kt.) ženkliai pagerino muitinės priežiūros tvarką Rusijoje ir Baltarusijoje, o artimiausioje ateityje tai turėtų įvykti ir Kazachstane.
4. Po RBK muitų sąjungos susikūrimo išryškėjo naujos ir Lietuvai naudingos tendencijos tarptautinėje prekyboje su Baltarusijos Respublika.
5. Nežiūrint į tai, jog RBK muitų sąjunga kuriama ES muitų sąjungos pavyzdžiu ir pasinaudojant ES patirtimi, ir kad muitų sąjunga buvo kuriama palyginti sparčiai, jos tapimas lygiaverte ES muitų sąjungai tebėra perspektyvos ir gal net tolimos perspektyvos (jeigu prie jos prisijungs kitos valstybės - Kirgizija, Tadžikistanas), klausimas.
6. RBK muitų sąjungos susikūrimas sudaro geras sąlygas Lietuvos ir kitų su šios muitų sąjungos valstybėmis besiribojančių šalių logistikos ir kitų verslo sričių atstovams plėtoti savo veiklą.
7. RBK muitų sąjungos atsiradimas sudaro palankias sąlygas TLK efektyvumo didinimui, nes susidarė sąlygos TLK kanalo subjektų finansinių, laiko, informacinių, žmogiškųjų ir kitų materialių resursų ekonomijai.

PASIŪLYMAI

1. Įvertinant magistrinio darbo temos bei problemos aktualumą, tikslinga RBK muitų sąjungos įtakos Lietuvos tarptautinei prekybai ir kitoms veiklos sritims nagrinėjimą tęsti kituose magistriniuose ar bakalauro darbuose.
2. Vertinant RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai būtina platesnė ir išsamesnė šios muitų sąjungos poveikio analizė.
3. Tikslinga Lietuvos logistikos verslo atstovus, o taip pat su RBK muitų sąjungos šalimis prekiaujančius ar kitaip bendradarbiaujančius ūkio subjektus reguliariai informuoti apie pokyčius RBK muitų sąjungos veikloje ir jos perspektyvas.

LITERATŪRA

1. **Bernatonytė D.** Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011.
2. **Europos Bendrijos Romos sutartis (EEB sutartis).** http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_euratom_en.htm [žiūrėta 2012.03.15].
3. **Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008. 2008 m. balandžio 23 d. nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas).** <http://old.cust.lt/lt/article?articleID=8277> [žiūrėta 2012.02.15].
4. **Grižas R.** Užsienio šalių ekonomika ir ekonominė politika. – Vilnius: Ekonomikos mokymų centras, 2005.
5. **Gurevičienė J.** Tarifinis prekių klasifikavimas: žinynas – Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2005.
6. **Jablonskis A.** Common trade policy of the European Union (Review of the textbook) // Intelektinė ekonomika. – Vilnius, 2011.
7. **Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93. 1993m.liepos 2d. nustatantis Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatas.** http://www.cust.lt/import/failai/teisine_informacija/teises_aktai/ES_teises_aktai/reglamentas_R2454_1993_.pdf [žiūrėta 2012.02.08].
8. **Laurinavičius A.** Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje. Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2009.
9. **Luis A. Rivera- Batiz, Oliva A.M.** International Trade. - Oxford UK: Oxford press, 2003.
10. **Maxwell J.W., Reuveny R.** Trade and environment. - Edward Elgar . Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2005.
11. **Mastrichto sutartis (Europos sąjungos sutartis).** <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> [žiūrėta 2012.03.15].
12. **Minalga R.** Tarptautinė logistika. – Vilnius: Homo Liber, 2004.
13. **Minalga R.** Logistika versle. Mokomoji knyga. –Vilnius: Homo liber, 2009.
14. **Miškinis A.** Tarptautinė prekybos politika. Mokomoji knyga antros pakopos studentams. – Vilnius, 2008.
15. **Povilauskienė D.** Teisė ir muitinės veikla. Vadovėlis – Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2006.
16. **Radžiukynas J. ir kt.** Europos sąjungos bendroji prekybos politika. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2011.
17. **Sarapinienė S., Avižienis J.Š.** Muitinės procedūros. Vadovėlis – Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba, 2008.

18. **Startienė G.** Tarptautinės prekybos finansavimas. – Kaunas: Technologija, 2002.
19. **Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos sutartis (2007 m. spalio 6 d.) dėl muitų sąjungos Komisijos įkūrimo** <http://www.tsouz.ru/AboutKTS/Pages/37.aspx> [žiūrėta 2012.03.01].
20. **Vilpišauskas R.** Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis- Vilnius, 2003.
21. **Vitkus G.** Europos sąjunga. Enciklopedinis žinynas- trečiasis pataisytas ir atnaujintas leidimas. – Vilnius: Eugrimas, 2008.
22. **Urbonas J. A.** Tarptautinė logistika. Teorija ir praktika. Vadovėlis. – Kaunas: Technologija, 2005.
23. **Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos muitinės kodeksas** <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/Pages/default.aspx>[žiūrėta 2012.02.15].
24. **Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92. 1992m.spalio 12d. Nustatantis Bendrijos Muitinės Kodeksą.** <http://old.cust.lt/lt/rubric?rubricID=847>[žiūrėta 2012.02.08].
25. **Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo.** http://www.cust.lt/mport/failai/teisine_informacija/teises_aktai/ES_teises_aktai/R2658_1987_20000101_LT.pdf [žiūrėta 2012 02 15].
26. **Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.18 (2009 11 27 d.) Dėl Bendrojo muitų tarifo įvedimo.** <http://www.tsouz.ru/db/ettr/tnved/Pages/default.aspx> [žiūrėta 2012.03.10].
27. **Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17 (2009 11 27 d.) Dėl muitų sąjungos muitinės kodekso įsigaliojimo.** <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks1/Pages/default.aspx> [2012.03.10].
28. **Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17 (2009 m. lapkričio 27 d.) nurodantis (2010 m. balandžio 16 d.) muitų sąjungos muitinės kodekso papildymą.** <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/Pages/default.aspx> [2012.03.10].
29. **What is Foreign Trade?** <http://www.wisegeek.com/what-is-foreign-trade.htm> [žiūrėta 2012.02.05].

Statistikos medžiaga :

1. Finansų ministerijos prie LR Vyriausybės tinklalapis: www.finmin.lt.
2. Lietuvos muitinės tinklalapis: www.cust.lt.
3. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės tinklalapis: www.stat.gov.lt.
4. Susisiekimo ministerijos prie LR Vyriausybės tinklalapis: www.transp.lt.

Žiedelienė R. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka krovinių srautų formavimuisi/ muitinių administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc., dr. A. Jablonskis – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012, p.72

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano (toliau RBK) muitų sąjungos susikūrimo įtaka Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija, iškeltos RBK ir Europos muitų sąjungų (toliau ES) sąveikos barjerų problemos, aptartos jų šalinimo galimybės. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas šiuolaikinis tarptautinės prekybos reguliavimas, pateikiama muitų sąjungos samprata ir jos formavimosi pagrindai, aptariama Lietuvos integracija į ES muitų sąjungą. Antroje dalyje nagrinėjamos RBK muitų sąjungos ištakos ir įkūrimas, vertinamas šios muitų sąjungos funkcionavimas ir plėtra, analizuojami ES ir RBK muitų sąjungų panašumai ir skirtumai. Trečioje dalyje aptariami pokyčiai Lietuvos tarptautinėje prekyboje su Rusija ir Baltarusija, nagrinėjama RBK muitų sąjungos įtaka tarptautinei prekybai, krovinių srautams ir muitinės procedūroms.

Pagrindiniai žodžiai: muitų sąjunga, muitinės priežiūra, muitinės procedūros, muitų tarifas, tarptautinė prekyba, importas, eksportas.

Žiedelienė R. The influence of Russia, Belarus and Kazakhstan Customs Union on the formation of goods traffic./ Master's Work in Customs administration. Supervisor assoc. dr. A. Jablonskis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012, p.72

ANOTATION

This work is intended to analyze and evaluate the influence of the establishment of Russia, Belarus and Kazakhstan (further RBK) customs union on Lithuania foreign trade with Russia and Belarus, to raise a problem on the RBK and European Union (further EU) customs unions and interaction and also to discuss the possibilities of the elimination of the interaction barriers between these two customs unions. The first part of the work studies the theoretical aspect of modern international trade regulations, gives the basis of the conception and formation of customs union, discusses the integration of Lithuania into the EU customs union. The second part deals with the origin and establishment of the RBK customs union, analyses similarities and differences of the RBK and EU customs unions. The third part discusses changes in Lithuanias international trade with Russia and Belarus, examines the influence of the RBK customs union on international trade, goods traffic and customs procedures.

Key words: Customs Union, customs procedures, customs duty tariff, international trade, import, export.

Žiedelienė R. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka krovinių srautų formavimuisi/ Muitinių administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc., dr. A. Jablonskis – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012, p.72

SANTRAUKA

Šiais, spartaus ekonomikos augimo laikais, vis svarbesnis tampa tarptautinės prekybos klausimas. Šiandien, nei viena valstybė negali pasiekti ekonominio augimo, jeigu aktyviai nesireiškia ir nedalyvauja tarptautinėje prekyboje. Siekdamas kuo geriau įsitvirtinti pasaulinėse rinkose, šalys vis labiau pasineria į užsienio prekybos politikos procesus, kas lemia spartų prekybos sąlygų keitimąsi. O šis prekybinių sąlygų pasikeitimas sąlygoja šalių būrimąsi į bendras sąjungas. Ne išimtis ir neseniai pradėjusi veikti Rusijos, Baltarusijos bei Kazachstano (toliau RBK) muitų sąjunga.

Darbe daug dėmesio skiriama šios muitų sąjungos kūrimosi bei funkcionavimo procesu nagrinėjimui. Šio darbo tikslas ir yra išanalizuoti RBK muitų sąjungos kūrimąsi ir funkcionavimą bei poveikį tarptautinei prekybai ir muitinės priežiūrai.

Magistriniame darbe buvo atlikta ES bei RBK muitų sąjungų lyginamoji analizė, aptarti jų panašumai ir skirtumai. Darbe taip pat vertinama RBK muitų sąjungos įtaka Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija, prekių srautams bei muitinės formalumams.

Darbe panaudoti keturi metodai: teorinis, analizės, empirinis bei apibendrinimo metodai. Remiantis jais, pirmoje darbo dalyje yra pateikiama tarptautinės prekybos samprata ir jos reguliavimo priemonės, taip pat nagrinėjama muitų sąjungos samprata ir jos formavimo pagrindai. Antroje dalyje aptariamos RBK muitų sąjungos ištakos, funkcionavimas ir plėtra, nagrinėjami ES ir RBK muitų sąjungų panašumai ir skirtumai. Trečioje dalyje aptarta ES ir RBK muitų sąjungų sąveika, RBK muitų sąjungos įtaka Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija ir Baltarusija.

Taigi, atlikus analizę ir išnaginėjus RBK muitų sąjungos susikūrimo aplinkybes, funkcionavimą bei įtaką Lietuvos užsienio prekybai bei muitinės formalumams, galima daryti išvadą, jog šios muitų sąjungos įkūrimas yra naujas ir pagrinde palankus reiškinys Lietuvai bei visam Europos regionui tarptautinėje prekyboje. Netgi įvertinus visus barjerus, ši muitų sąjunga pagerino muitinės priežiūros tvarką Rusijoje ir Baltarusijoje. RBK muitų sąjunga sudaro palankias sąlygas logistikos verslui Lietuvoje vystytis bei tarptautinių logistikos kanalų formavimuisi. Įvertinus temos ir problemos aktualumą būtų tikslinga RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai bei muitinės procedūroms nagrinėti toliau kituose magistriniuose ar bakalauro darbuose. Taip pat būtų vertinga ir tikslinga suteikti daugiau informacijos Lietuvos logistikos verslo atstovams bei tarptautinės prekybos subjektams apie pokyčius ir perspektyvas RBK muitų sąjungoje.

Žiedelienė R. The influence of Russia, Belarus and Kazakhstan Customs Union on the formation of goods traffic./ Master's Work in Customs administration. Supervisor assoc. dr. A. Jablonskis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012, p.72

SUMMARY

The rapid growth of countries economy and politics, becomes an increasingly important issue for international trade. Nowadays, there are no countries that can achieve economic growth while not participating and being active in an international trade. In order to get better positions in global markets they become increasingly immersed in to the foreign trade policy processes. The rapid change in terms of trade causes the unionize of countries into different kinds of unions. RBK customs union it is not an exception. So, this work mostly focuses on the examination of this customs unions creation and functioning. The aim of this study is to analyze RBK customs unions functioning and influence on international trade and customs procedures.

The comparative analyses of customs union was carried out in this work. It also evaluated the influence of RBK customs union to the Lithuanian international trade and customs procedures. Four methods were used, in order to examine and analyze this. That is: theoretical, analytical, empirical and concluding methods. According to these methods the first part of the work studies the theoretical aspect of modern international trade regulations, presents the formation of customs union and discusses Lithuania integration into the EU. The second part deals with the origin and establishment of RBK customs union, evaluates its functioning and development, analyses similarities and differences between EU and RBK customs unions. The third part discusses changes in Lithuania international trade with Russia and Belarus, examines the influence of RBK customs union on customs procedures and goods traffic.

So, after the analyses and evaluation of the creation and functioning of RBK customs union, it's influence on international trade and customs procedures, some conclusions can be made. First of all, the creation of this customs union is new but very positive issue to Lithuanian and whole European region in international trade sphere. Even, after evaluating all the barriers of RBK customs union it improved customs control procedures in Russia and Belarus.

The assessment of the relevance of the topic on customs unions influence on international trade and customs procedures would be appropriate to analyze further in other master's and bachelor's works, however, paying more attention to Kazakhstan. It would also be useful and appropriate to give more information to Lithuanian businessmen of logistics and subjects of international trade in Lithuania, on changes and perspectives of RBK customs union.

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvos eksportas ir importas 2004-2011 metais	68
2 priedas. Lietuvos eksportas ir importas pagal šalis partneres 2003–2011 metais	69
3 priedas. Lietuvos užsienio prekyba su Rusija ir Baltarusija 2004-2011 metais	72

1 PRIEDAS. Lietuvos eksportas ir importas 2004-2011 metais

Metai/Rodikliai¹	Eksportas	Importas	Balansas
2004 metai	25,8	34,3	-8,5
2005 metai	32,7	43,1	-10,3
2006 metai	38,8	53,2	-14,3
2007 metai	43,1	61,5	-18,3
2008 metai	55,5	73,0	-17,5
2009 metai	40,7	45,3	-4,4,
2010 metai	54,0	61,0	-7,0
2011 metai	69,6	78,1	-8,5

¹ Eksporto, importo ir balanso apimtys nurodytos mlrd. Lt.

Šaltinis : LR statistikos departamentas.

2 PRIEDAS. Lietuvos eksportas ir importas pagal šalis 2003-2011 metais

Šalis/ metai	2003 Metai		2004 metai		2005 Metai	
	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas
ES	9,3	13,4	17,2	21,7	21,4	25,5
NVS	3,7	7,6	4,2	9,1	5,8	13,4
ELPA	3,1	0,6	1,7	0,5	0,9	0,4
Rusija	2,2	6,6	2,3	7,9	3,4	12,0
Latvija	2,1	0,4	2,6	1,3	3,3	1,7
Vokietija	2,1	4,8	2,6	5,7	3,0	6,5
Estija	0,9	0,4	1,2	1,1	1,9	1,2
Lenkija	0,7	1,5	1,2	2,6	1,8	3,5
Nyderlandai	0,7	0,7	1,2	1,3	1,0	1,6
Švedija	0,8	1,0	1,3	1,1	1,6	1,4
Jungtine Karalystė	1,4	1,0	1,3	0,8	1,5	0,9
JAV	0,6	0,8	1,2	0,5	1,5	0,8
Danija	1,0	0,8	1,2	1,2	1,4	1,3
Prancūzija	1,1	1,2	1,6	1,1	2,3	1,2
Baltarusija	0,7	0,4	0,8	0,6	1,0	0,7
Ukraina	0,5	0,4	0,5	0,5	0,7	0,5

¹ Eksporto, importo ir balanso apimtys nurodytos mlrd. Lt.

Šaltinis : LR statistikos departamentas.

2 PRIEDAS. Lietuvos eksportas ir importas pagal šalis 2004-2011 metais
(tęsinys)

Šalis/ metai	2006 Metai		2007 metai		2008 Metai	
	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas
ES	24,5	33,3	27,9	42	33,4	42
NVS	8,2	14,8	10,5	13,4	14,3	24,7
ELPA	1,2	0,5	1,4	0,6	1,7	0,7
Rusija	4,9	12,9	6,4	11,0	8,9	21,8
Latvija	4,3	2,5	5,5	3,3	6,4	3,8
Vokietija	3,3	7,9	4,5	9,2	3,9	8,6
Estija	2,5	1,6	2,5	2,1	3,1	2,1
Lenkija	2,3	5,0	2,7	6,5	3,2	7,2
Nyderlandai	1,8	1,9	1,2	2,6	1,8	2,5
Švedija	1,7	1,7	1,6	2,3	1,8	2,1
Jungtine Karalystė	1,7	1,4	1,9	1,7	2,5	1,3
JAV	1,6	0,8	1,1	1,3	1,7	1,2
Danija	1,6	1,5	1,7	1,6	2,5	1,5
Prancūzija	1,6	1,6	1,5	2,1	2,6	2,0
Baltarusija	1,4	0,9	1,7	1,2	2,4	1,2
Ukraina	1,0	0,7	1,1	0,8	1,8	1,0

Šaltinis : LR statistikos departamentas.

2 PRIEDAS. Lietuvos eksportas ir importas pagal šalis 2004-2011 metais
(tęsinys)

Šalis/ metai	2009 Metai		2010 metai		2011 Metai	
	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas	Eksportas	Importas
ES	26,1	26,7	32,9	34,4	42,7	43,6
NVS	9,5	14,8	14,5	21,7	19,3	28,6
ELPA	1,2	0,4	1,6	0,3	1,5	0,5
Rusija	5,3	13,5	8,4	19,8	11,5	25,6
Latvija	4,0	2,9	5,0	3,8	7,1	5,1
Vokietija	3,9	5,1	5,3	6,4	6,4	7,6
Estija	2,8	1,1	2,7	1,7	4,6	2,1
Lenkija	2,9	4,5	4,1	5,4	4,8	7,1
Nyderlandai	2,0	1,8	3,0	2,7	4,2	3,8
Švedija	1,4	1,2	1,9	2,0	2,4	2,6
Jungtine Karalystė	1,7	0,7	2,6	0,9	2,8	1,2
JAV	1,2	0,5	1,4	0,6	1,8	0,9
Danija	1,5	1,0	1,6	1,0	1,4	1,2
Prancūzija	1,3	1,1	1,7	1,5	2,8	1,8
Baltarusija	1,9	0,7	2,8	1,0	3,6	1,9
Ukraina	1,2	0,4	1,9	0,6	2,3	0,7

Šaltinis: LR statistikos departamentas.

3 PRIEDAS. Lietuvos užsienio prekyba su Rusija ir Baltarusija 2004-2011 metais

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
RUSIJA¹								
Eksportas (mlrd. Lt)	23,9	3,4	4,9	6,4	8,9	5,3	8,4	11,5
Importas (mlrd. Lt)	7,9	12,0	12,9	11,0	21,8	13,0	19,8	25,6
BALTARUSIJA¹								
Eksportas (mlrd. Lt)	8,2	1,0	1,4	1,7	2,4	1,9	2,8	3,6
Importas (mlrd. Lt)	6,6	0,7	0,9	1,2	1,2	0,7	1,0	1,9
RUSIJA²								
Eksportas (mln. tonų)			11,0	13,0	16,8	11,0	14,6	18,4
Importas (mln. tonų)			137,1	134,8	157,6	145,9	148,9	148,8
BALTARUSIJA²								
Eksportas (mln. tonų)			3,7	3,0	4,0	3,7	7,1	8,1
Importas (mln. tonų)			3,0	3,8	3,8	3,6	2,7	4,5
RUSIJA³								
Eksportas (tūkst. vnt.)			132	140	145	76	109	143
Importas (tūkst. vnt.)			30	32	25	19	24	26
BALTARUSIJA³								
Eksportas (tūkst. vnt.)			80	92	100	94	123	142
Importas (tūkst. vnt.)			24	25	21	19	24	29

¹ Eksporto ir importo apimtys pagal LR statistikos departamento duomenis.

² Eksporto ir importo apimtys pagal muitinės deklaracijose nurodytą prekių svorį.

³ Eksportui ir importui įformintų muitinės deklaracijų skaičius.

Šaltinis : LR statistikos departamentas, LR muitinės departamentas.